

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurzańska 10, tel. 0148 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

op. G. G. 1995
map. 2001 r.

poprzedni nr M-59/668

29.10.07 r.

Dotyczy samo 28 lodj. (8 planów)
- Brodnica w czasie okupacji } 14/36
- obozy w Potulicach i Smukale }

10.09.2015

Brodnica
zw. J.

Okr. Kraków

++
Pudełko Judeusz
ps. „Złot”, „Grom”

M-59/668 Pom.¹

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Indolito Tadewsz
.....

J: M-59/668 Pom.
.....

Drobnice - Okr. Kraków
Z. J. - ct 2
.....

I./1. Relacja *k. 365, 1-45*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora *k. 9 s. 1-11*

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora *k. 3 s. 1-3*

II. Materiały uzupełniające relację *k. 1 s. 1*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

2) k. 28 s. 1-26, k. 8 s. 1-8

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne —

IV. Korespondencja

A. Bielega *k. 14 s. 1-17*
.....
.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 19*

VI. Fotografie *dał ikonografi*

11. Delajca - Pudetko Tadeusz

1. Delajca Tadeusz, Marianna
Pudetki, rękop. bez daty, oryg. k. 3 s. 1-3
2. Delajca T. A. Pudetki z
19.03. 1995, mpis. k. 4 s. 4-7
3. Notatki Elżbiety Zawackiej
z rozmowy z T. Pudetko sporz.
dane w Warszawie w 1978,
rękop. oryg. k. 2 s. 8-10
4. T. Pudetko, Zuzanna Jaszczurzy
i Ekspozycja wypadku Marek
kserokop. mpisu (15.03.1994) k. 17 s. 11-27
5. jak wyżej - data kopiowania
3.02. 1995. k. 10 s. 28-45

Dr Puletko Tadeusz, Marian

ur. 20.09.1922 w Krosno pow. Krosno, z Sułkice
i Mari z domu Nowak. Ojciec Marcel,
matka Wanda. Obywatel - wójt gminy, Powiatu.
Sposób wst.

Zamieszkuje 02 591 Warszawa ul. Batorska 31/122

tel. 25 26 05,

Wydział Pedagogiczny im. Nowożytnych w Krakowie

w 1946. oraz Uniwersytet Józefki w 1952

pedagogika profesora prof. H. Reulandera.

obywatel obywatel w 1989 w Bydgoszczy. u

prof. A. Kamińskiego. Do 1939. nie wzięty.

obywatel w ZHP (HR-39 Białystok) Komendant i

przewodny w ZHP. Uczestnik na konferencji

uczestnik i kurs pilota myśliwca w 1939.

jako ochotnik uczestnik w 56 Kompanii w

ZB obywatel i około 1509. wójt wójt powiat

w Krosno, powiat i obywatel w ob. miasteczko

miasteczko. Z ob. miasteczko miasteczko w Przeworsku.

i wójt na Powiat Krosno ob. miasteczko miasteczko

Białystok. w parobczym 1939. wyższy na

Pomorski Uniwersytet w Szczecinie pow.
 Biuletyn. (~~zawiera o historii i historii~~)
 Główny Zarząd. W Szczecinie
 opisywane i magazynowe je w muzeum
 Kosciół Główny w Szczecinie. Zarząd
 Informacje w sprawie historii i historii
 Stwierdzenie o historii (Szczecin, Szczecin) w
 Kosciół. Stwierdzenie o historii i historii
 o historii i historii w Szczecinie, tj. o
 Biuletyn, Szczęśliwy (Szczęśliwy).
 Fotografie i inne obiekty historyczne, obiekty, Szczęśliwy
 i Szczęśliwy. W Szczecinie, Szczęśliwy, Szczęśliwy
 W Szczecinie i Szczęśliwy (Szczęśliwy) w
 obiekty w o historii i historii w Szczecinie
 w fotografii i historii w Szczecinie
 w Szczecinie. Do historii i historii w Szczecinie
 w Szczecinie i historii w Szczecinie
 W Szczecinie w historii 1939 do historii 1940
 Przechodzenie z historii w historii i historii
 w Biuletyn Główny w Szczecinie. Szczęśliwy i
 Główny Zarząd w Szczecinie: Szczęśliwy w

W kontakcie z tymi osobami jest m. in. do tego gromadzenia
 (z) i obywateli, m. in. w dziedzinie Planowania
 Wzajemny kontakt z podmiotami
 Głównie zaproszenie, m. in. z tymi
 Możliwość kontaktu telefonicznego: (Człowiek 1940/1950)
 Wykonanie wszelkich dokumentów m. in. w tym
 H. Fotografowanie w tym zakresie. Potem zaproszenie
 m. in. pomyślenie o kompromisie stale
 Wykonanie, m. in. "Mare" (m. in.)
 P. Informacja, m. in. w tym zakresie
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Delegacją, (To m. in. w tym zakresie)
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z

~~Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z~~
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z
 Wzajemny kontakt z tymi osobami, m. in. z

I 11/34

R e l a c j a

dla Archiwum Pomorskiego Armii Krajowej w Toruniu

I. Dane osobowe:

1. Tadeusz Pudełko
2. ur. 2 września 1922 w Krośnie
3. Ludwik, Maria z d. Nowağ. Oboje nauczyciele, ojciec - kier. szkoły powszechnej w Mszanie, muzyk, kierownik orkiestry lokalnej, inicjator szerokiej środowiskowej działalności społecznej.
4. Warszawa 02-031 Grójecka 47/51 m. 63 tel. 6599894

II. Dane środowiskowe

1. Matura Ogólnokształcąca luty 1946 Kraków, Uniwersytet Łódzki 1952 - Ped. Społeczna; Wyższa Szkoła Nauk Pedagogicznych w Bydgoszczy 1989 - doktorat nauk humanistycznych.
2. Uczeń Państwowego Gimnazjum Męskiego w Brodnicy od września 1935 do wojny 1939. Harcerz od 1934; ^{Jaki} Solidacja Mariańska od 1936.
3. Ukończony Kurs Przysposobienia Wojskowego II st. przy Gimnazju Brodnickim
- ochotnik 56 Komp. Łączności 23 Dywizji WP /dołączony w Stalowej Woli w trakcie działań wojennych/

III. Udział w kampanii wrześniowej 1939. Po opuszczeniu Brodnicy w dniu 3 września 1939 wraz z wycofującym się Wojskiem Polskim. Jako ochotnik 56 Kompanii Łączności 23 Dywizji brałem udział w działaniach Kompanii ^w ^{ach} walk obronnych. Zostałem ranny we wsi Pasieki woj. Lubelskie w dn. 18 września 1939 ~~we wsi Pasieki woj. lubelskie w dniu 18 września 1939 r.~~ byłem kontuzjowany w głowę w wyniku pęknięcia hełmu uderzonego odłamkiem pocisku. Do niewoli niemieckiej zostałem zabrany 19 wrześ

nia 1939 i umieszczony w Kolumnie Sanitarnej z której uciekłem /w Przeworsku/ w dniu 15 października wraz z kap. Goślińskim. Przez Rzeszów dotarłem do rodziny w Krośnie.

IV. Krótki życiorys okupacyjny oraz działalność okupacyjna

Do rodziców w Mszanie pow. Brodnica wróciłem pod koniec października 1939 r. Ojciec mój Ludwik do wojny kier. Szkoły powszechnej w Mszanie w okresie okupacji pracował jako cieśla. Matka Maria i siostra Jadwiga przy ojcu. Ja mieszkając poza domem utrzymywałem się z malowania tablic obowiązujących każdy zaprzęg konny, również pracowałem jako wiejski fotograf dla zakładu fotograficznego Jana Melnickiego w Brodnicy. Rodzice moi wraz z siostrą w 1941 roku zostali wywiezieni na roboty do Niemiec.

15 stycznia 1940 Kazimierz Wrzosek ps. "Wrzos" zaprzysiął mnie w ekspozyturze "Mare" Związku Jaszczurczego. Przyjąłem pseudonim "Grom" i "Złot". W dniu 1 lutego 1940 w Brodnicy p. Krzysztof Wielgut ps. "Grabowski" zaprzysiął mnie w ZWZ pod pseudonimem "Złot" i otrzymałem wówczas przydział w działalnościach wywiadowczych w Okręgu brodnickim.

W ramach pomocy wysiedlonym polakom z Brodnicy i umieszczonym w obozach Mühlthal-Smukała i Potulice - Lebrechtsdorf dostarczałem okresowo 1942 r. paczki żywnościowe i lekarstwa. Ukrytym aparatem fotograficznym dokonałem szeregu zdjęć wewnątrz obozu w Smużale, a w Potulicach mające miejsce jedno z nielicznych "widzeń" - rozmów przez potrójne zasieki kolczaste, dozwolonych przez hitlerowców dla osób, które dostarczyły paczki w tym dniu dla więźniów obozu w Potulicach.

Po aresztowaniach w Związku Jaszczurczym w Brodnicy w grudniu 1942 r. musiałem uciekać do Generalnej Gubernii. Od 23 stycznia 1942 r. do 17 stycznia 1945 r. służyłem w 106 Dywizji Piechoty

AK Inspektoratu Miechów "Maria". D-ca ppłk Nieczuja-Ostrowski ps. "Tysiąc" i "Bolk". Od stycznia 1943 do 1 marca 1944 byłem d-cą drużyny w Komp. p.por. Wielguta. Od 1 marca 1944 do 17 stycznia 1945 d-cą łączności Inspektoratu Miechów "Maria". Od 15 czerwca 1944 do 22 września 1944 brałem udział w walkach partyzanckich jako d-ca plutonu Baonu Sztabu 106 Dywizji. W dniu 11 listopada 1944 r. zostałem awansowany do stopnia plutonowego-podchorążego, (po ukończeniu Szkoły Podchorążych Piechoty w Proszowicach /trwającej od 30 stycznia 1943 do 1 marca 1944) zostałem ^{też} udekorowany Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami przez d-cę 106 DPAK p.płk ^{Neczuje-}Bolesława Ostrowskiego ps. "Tysiąc" Nieczuję.

Po wojnie - od marca 1945 ucze, szczałem do Gimnazjum im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie. Maturę zdałem w lutym 1946 r. Po zatrzymaniu w marcu 1946 r. uciekłem z przesłuchania z Woj. Urzędu Bezpieczeństwa w Krakowie i wyjechałem do Łodzi, gdzie dostałem się na studia na Uniwersytecie Łódzkim. Korzystając z możliwości jakie tworzyły studia ukrywałem się do dnia 2 kwietnia 1947 kiedy to zgłosiłem się ponownie do Woj. Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie i w ramach ustawy o amnestii otrzymałem zaświadczenie nr 46754 z dnia 2 kwietnia 1947.

Jako uzupełnienie powyższych danych dołączam do niniejszej relacji dokumentację w postaci fotokopii podaną w punkcie VIII.

VI. Dane o uczestnictwie w konspiracji.

Rodzice i siostra Jadwiga byli wywiezieni w 1941 r. "na roboty do Niemiec" i tam szczególnie represjonowani z racji mojego ukrywania się.

VII. Okres pookupacyjny

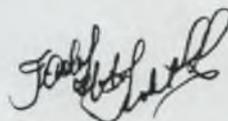
Po maturze w lutym 1946 zostałem przyjęty na I-szy rok studiów wydz. Pedagogicznego Uniwersytetu Łódzkiego. W marcu 1946 areszto

wany zostałem przez Woj. Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, byłem przesłuchiwany w sprawach działalności wojennej. Wykorzystując zamieszanie uciekłem z Urzędu Bezpieczeństwa w Krakowie i ukrywałem się przebywając w Łodzi i uczęszczając na zajęcia Uniwersyteckie, które stanowiły wtedy dla mnie najpewniejsze schronienie. Po ogłoszeniu ustawy o amnestii wojennej zgłosiłem się do Woj. Urzędu Bezpieczeństwa w Krakowie, ujawniając swoją działalność. Uzyskałem amnestię w dniu 2 kwietnia 1947 r. otrzymując zaświadczenie nr 46754.

VIII. Dokumentacja

1. Fotokopie dokumentów związanych z moją działalnością okupacyjną dotyczących:
 - a/ Leszka Zdrojewskiego
 - b/ Mieczysława Karczewskiego
 - c/ Krzysztofa Wielguta
 - d/ Bolesława Nieczui-Ostrowskiego
 - e/ Witolda Gacy
 - f/ Tadeusza Grajewskiego
 - g/ Jana Jacyny
 - h/ Jerzego Sokołowskiego
 - i/ Decyzję Urzędu d/s Kombatantkich z dn. 18.08.1994
 - j/ zaświadczenia UBP z dn. 2.04.1947
 - k/ Zaświadczenia № 67 Piechoty z 21.06.1939 r.
2. Fotokopie zdjęć z okresu wojny i okupacji
3. ^{Lista} Wykaz harcerzy, członków Zw. Jaszczurczego aresztowanych w Brodnicy i osadzonych w obozach koncentracyjnych
 - a/ Stutthof
 - b/ Mauthausen
 - c/ Potulice
4. Opracowanie moje pt. "Związek Jaszczurczy i Expozytura wywiadu "Mare" rejonu brodnickiego 1939-1943".

WARSZAWA 19 MARCA 1995 r.

Pomorska w latach 1978-84

Władysław Pudelko w 1922.

Koniec X 39 Mezano
z km k. Brodziej

manusypte

Pytania moje 8
kogo zme z ot-cal PM

genere zol pamer
driadalnic - ludni
Crotbe
literatura o misp. Poczarnica
dokumenty

v worstubem Mwo zash + zopozie

z Chajmy - worstes XI 39

relawei bozi

● Harcersko - spime z lory 242
spime Szanie 20 pamer

ptk Kaminski ROP
Karel Szepalski Poczarnica Stutthof
poclofaw 1940

Arystowani artyun
Pierwszoc 1939
z Patricki de Seron i 1945
zakreski
Zolrejwki } gmine-
yalisa
Stutthof

I Kabin "manusypte"
Radzoki - 1940/41 -
zme narwinko Pudelko - Stom Lud

● Smoeryncki m. 1 inna KOP mero
Kandzia (z Povelny)

harcmotr Szala Jozef Lichberk 17k
obcy adas Bydgosz
mep LF smerytacy

II Kalerinke ter m. lka miedze u Brodziej
ptola p. Pudelko

v Matnicka Lada r. 1922

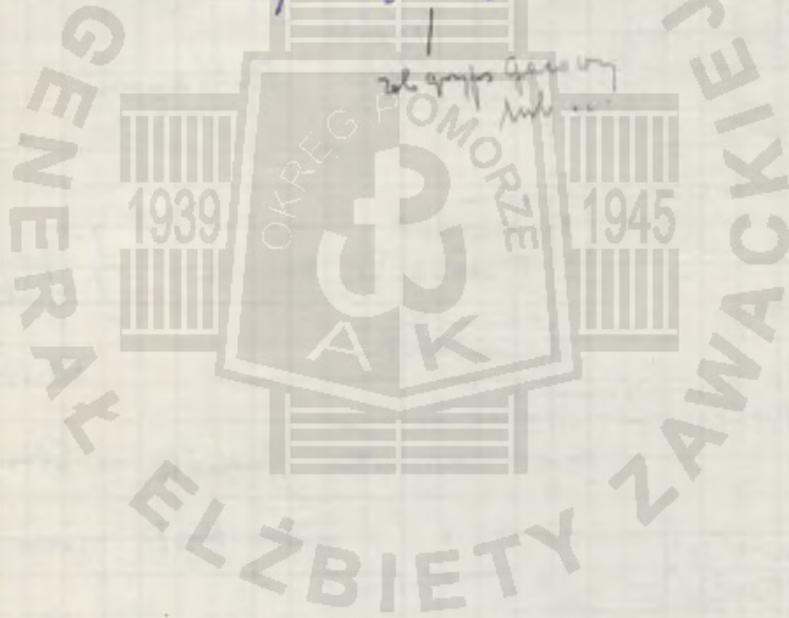
? v Gosty córka aptekarska

v Malicy rodzinna prof. gmin.

v Girona - córki organizatorki

v Jersembowska jedyną adres od p. Pnolethi

? v brat Rasmiraj. Family PPR

Zofia Janina

10 ②

przyjechała w 39 do Brochicy z Warszawy
Stwierdziła Karimur Wroscel poobchod.
absolwent gimnazjum w Brochicy, przewodniczący
w gimnazjum.

działalność: - organizacja przytułku Zofia Janina
ekspozytura "Młoc" (Kamień) 257.
Dziennikarski z art. 39 w
- w Bydgoszczy wagażant 2-letni braci
Zofia Janina

Arrest Sylwester 1940 marec 41. grupy około
20 marec. Wroscel nade prof. Szymankiewicz
Przewodniczący Szerepian
Przewodniczący biblioteki z Łodzi (funkcyjny radca
z.f.)

rodzina

pracownik Ratusz, Tomi - w ostatnim czasie
w teatrze, praca z biblioteką i praca
w
praca w Łodzi Bydgoszcz 945
i Łodzi obywateli - Przewodniczący
i Główny dyrektor

1941

AX w tym - w sobotę praca
Szaniec
w poniedziałek z przerwą

Przewodniczący arendy, bo miał w kieszeni bibliotekę
piastów Zdrojewskiego z Brochicy

Przedtem wyjechała do Gg. twój przed
arendy w Bydgoszczy

prof. Karimur Wroscel z J. na Paucie
zginął w Part. Wroscel
zakładem ekspozytury "Młoc"

Wroscelowa dzwoniła w czasie ekspozytury za
linijowego Kato Mary

ZWIĄZEK JASZCZURCZY I EKSPozyTURA WYWIADU
"MARE"
REJONU BRODNICKIEGO W LATACH 1939-1943

	str.
WSTĘP	1
1. GIMNAZJUM BRODNICKIE	2
2. MIERNIK USPOŁECZNIENIA MŁODZIEŻY	4
3. ZWIĄZEK JASZCZURCZY	5
4. EKSPozyTURA WYWIADU "MARE"	8
5. MIEJSCA UKRYWANIA SIĘ	10
6. ŁĄCZNOŚĆ Z ŁODZIĄ	12
7. FOTOGRAFOWANIE WNETRZA LAGRU W SMURALT /MUELTAL/ POD BYDGOSZCZĄ	13
8. ZAKOŃCZENIE	14
9. ZAŁĄCZNIKI : FOTOGRAFIE, INSTRUKCJE	17

Wstęp

Relacje moje odnoszące się do Związku Jaszczurczego na terenie powiatu brodnickiego wynikają głównie z własnych młodzieńczych przeżyć, doświadczeń, wiedzy i pamięci. Wymagają one dalszej dokumentacji, porównań i przemyśleń. W różnych relacjach jest wiele spraw wątpliwych, które powinny być wyjaśnione i uściśnione.

Dzisiaj po 50 latach, pragnę na Związek Jaszczurczy w Brodnicy spojrzeć z punktu widzenia teorii pedagogiki społecznej^{1/}, to znaczy dostrzec te siły w środowisku, które miały wpływ na jego przemiany i rozwój. Obecnie zaistniała możliwość szerszego omówienia działań Związku Jaszczurczego, który dotąd był różnie postrzegany i opiniowany. Dla części młodzieży brodnickiej Związek Jaszczurczy był utożsamiany z harcerstwem czasu wojny, gdyż członkowie Związku rekrutowali się prawie wyłącznie z harcerzy.

Wielu wspomina Związek Jaszczurczy jako ruch patriotyczny, nawiązujący do tradycji walk z Krzyżakami i walk o Ziemię Zachodnie dla Polski.

Związek Jaszczurczy był przeciwnikiem zarówno hitlerowskich Niemiec, jak i Związku Radzieckiego. Reprezentował on poglądy bardziej prawicowe i poczuwał się do braterstwa wobec ideałów harcerskich oraz ze wszystkich sił dążył do odzyskania wolności i niepodległości Polski utraconej wskutek agresji niemieckiej i sowieckiej.

1. Gimnazjum brodnickie

Brodnica była miastem powiatowym, położonym nad rzeką Drwęcą, wśród pięknych jezior Ziemi Michałowskiej, o znaczących walorach turystycznych i krajoznawczych.

W Brodnicy działały trzy kościoły : farny, szkolny i klasztorny oraz trzy szkoły średnie, dom kultury, dom parafialny, szpital, sąd, hotel i garnizon 67 pułku piechoty.

W Brodnicy rozwinęło swoją działalność gimnazjum męskie, które stworzyło silne środowisko społeczno-wychowawcze, składające się z nauczających profesorów, nauczycieli, wychowawców i uczącej się

1/ A.Kamiński : Funkcje pedagogiki społecznej. Warszawa.1974, PWN

młodzieży, zorganizowanej w siedmiu organizacjach szkolnych. Grono profesorskie było odpowiednio dobierane. Kierował nim zasłużony humanista, pedagog dr Klemens Malicki, dyrektor gimnazjum.

Najbardziej prężną organizacją młodzieżową była drużyna ZHP, organizująca coroczne obozy harcerskie, dysponująca własną izbą harcerską - "harcówką" i sprzętem turystycznym. Opiekunem harcerstwa gimnazjalnego był prof. gimnazjum Bolesław Jastrzębski, znany przyjaciel młodzieży.

Aktywną działalność wykazywała Sodalicja Mariańska, której przewodniczył ks. mgr Leonard Rzoska, inicjator utworzenia na terenie gimnazjum pięknej kaplicy, w której odbywały się codzienne i niedzielne nabożeństwa uczącej się młodzieży gimnazjalnej.

Mgr Tadeusz Zadura zajął się tą częścią młodzieży, która skupiona była wokół "Straży Przedniej". Dużą rolę odegrał Wioślarski Klub Sportowy "Tryton", dysponujący własną przystanią, łodziami i pełnym sprzętem wioślarskim. Rozwinięte było wychowanie fizyczne, dysponujące szkolną salą gimnastyczną. Na terenie gimnazjum działał także Polski Czerwony Krzyż oraz Klub Miłośników Starożytności, skupiony wokół prenumerowanego czasopisma historycznego "Merkuryusz Polski".

Na ogólnoszkolnych imprezach część młodzieży występowała w mundurach harcerskich i przysposobienia wojskowego.

We współpracy z 67 pułkiem piechoty organizowany był kurs pilotów szybowcowych kategorii "A". Wewnątrz szkoły rozwijały się młodzieżowe formy społeczniackie, aktywnie funkcjonująca Szkolna Kasa Oszczędności. Działał klasowy i szkolny samorząd uczniowski, chór szkolny, szkolna orkiestra młodzieżowa posiadająca własne instrumenty muzyczne oraz funkcjonowała

biblioteka szkolna, strzelnica, pracownie przedmiotowe : robót ręcznych, fizyczna i przyrodnicza. Odbywały się miesięczne zajęcia umuzykalniające, okolicznościowe odczyty i miesięczne koncerty muzyczne. Osobną rolę wychowawczą spełniał sekretariat szkoły, prowadzony przez sekretarkę, panią Zytę Ziembową. Wychowawczą rolę spełniała Rada Pedagogiczna, Komitet Rodzicielski, Ognisko ZNP i Stowarzyszenie Nauczycieli Szkół Średnich.

Środowisko nauczycielskie kształtowało się na dawnych wzorach Filamatów Pomorskich. Dbało ono o wysokim poziom nauczania, wychowywało w duchu poszanowania pracy ludzkiej, stosownie do poglądów uznanych autorytetów społecznych, a szczególnie troszczyło się o wychowanie patriotyczne młodzieży.

Środowisko gimnazjalne było odbiciem społeczeństwa brodnickiego. wśród którego działały liczne organizacje kulturalne, społeczne, polityczne i sportowe. Były wśród nich 4 drużyny harcerskie, zuchy, Gniazdo Sokoła, Strzelec, Dom Parafialny, organizacje przyparafialne, zespoły muzyczne, artystyczne, teatralne i inne.

2. Miernik uspołecznienia młodzieży

Dla oceny stopnia uspołecznienia młodzieży gimnazjalnej zastosowałem miernik zaproponowany przez prof. Aleksandra Kamińskiego^{1/}. Polegał on na tym, że za pomocą odpowiednich podziałów i przeliczeń można podzielić młodzież na aktywną, bierną i obojętną, a z tego obliczyć procent młodzieży aktywnej poszczególnych grup uczniowskich w stosunku do całej populacji badanej młodzieży.

Miernik jest stosunkiem członków biernych, czynnych i obojętnych poszczególnych grup społecznych do całej badanej populacji

1/ A.Kamiński : Spółdzielnia uczniowska jako placówka wychowawcza. Warszawa ZW CRS 1967, s.190.

młodzieży.

Lp.	Ocena	Członkowie	Procent badanych czynnych do ogólnej populacji badanych
1	niezadowalająca	czynni	poniżej 10% czynnych
2	dostateczna	czynni	poniżej 18% do 25% czynnych
3	dobra	czynni	poniżej 26% do 40% czynnych
4	bardzo dobra	czynni	poniżej 41% do 55% czynnych

Przy możliwości zastosowania oceny niezadowalającej, oceny dostatecznej, dobrej lub bardzo dobrej - młodzież brodnicka uzyskała z uspołecznienia ocenę bardzo dobrą dzięki procentowi 41 - 55% uczniów o postawie społecznie czynnej w stosunku do badanej populacji. Nasze stowarzyszenia żyły dzięki swym członkom czynnym.

Młodzież brodnicka zdała egzamin ze swojej aktywności i uspołecznienia, gdy nadszedł czas próby wojennej i trzeba było zająć czynną postawę patriotyczną i włączyć się w działalność konspiracyjną.

3. Związek Jaszczurczy

Pierwsza wiadomość o istnieniu Związku Jaszczurczego dotarła do Brodnicy w końcu 1939 r. W tym czasie przyjechał do brodnickiego grodu Kazimierz Wrzosek "WRZOS", absolwent naszego gimnazjum, jak się później okazało kierownik Ekspozytury Wywiadu "Mare" - przedstawiciel Związku Jaszczurczego. Z Kazimierzem Wrzoskiem spotkałem się w grudniu 1939 r. przypadkowo, w momencie przerzucania roweru przez parkan szpitala.

Przypomnieliśmy się sobie z czasów gimnazjalnych. Po kilku

spotkaniach Kazimierz Wrzosek "Wrzos" zaproponował mi współpracę w ramach wywiadu "Mare" i współdziałał w organizowaniu tajnego Związku Jaszczurczego. Następnie zastałem przez niego zaprzysiężony i rozpoczęło się rozwijanie organizacji Związku Jaszczurczego i Ekspozytury Wywiadu "Mare". Po pewnym czasie przejąłem funkcję zastępcy szefa Wywiadu Ekspozytury "Mare" i pełnomocnika Związku Jaszczurczego na obszar Pomorza po prawej stronie Wisły. Podział na tereny leżące po prawej i lewej stronie Wisły, w sumie nigdy nie był przestrzegany.

Pierwszymi członkami ZJ^{1/} w Brodnicy zostali prof. Jan Szykiewicz "Profesor", Karol Szczepański - "Granit" i Seweryn Palicki "Jesion".

Profesor Jan Szykiewicz podjął się kierowania Związkiem Jaszczurczym w rejonie brodnickim. Duże doświadczenie, znajomość środowiska brodnickiego i poważny autorytet wśród młodzieży predystynowały Jana Szykiewicza do prowadzenia rozwijającej się organizacji konspiracyjnej. Z profesorem współdziałał Roman Smoczyński, który miał specjalne zadanie przygotowania przyszłej polskiej administracji w Brodnicy.

Szefem wywiadu na teren brodnicki został Karol Szczepański - "Granit", obecnie zamieszkały w Brodnicy, ul. Zamkowa 3.

"Granit" był w bliskich kontaktach z Tadeuszem Pudełko - "Grom" - "Złot". Szczepański był człowiekiem z dużym doświadczeniem wojskowym, twardy we własnych postanowieniach, wyjątkowo nadawał się na kierownika wywiadu. Mieszkał samotnie. W swoim pomieszczeniu posiadał specjalną kryjówkę, w której przechowywał radio,

1/ ZJ - skrót nazwy Związek Jaszczurczy

gazetki "Szańca", ulotki, instrukcje wywiadu 1/ i inne materiały konspiracyjne.

Do "Granita" napływały meldunki od Jana Jacyny - "Janka" z Torunia. Był on zatrudniony w przedsiębiorstwie Vierte Grosse Kampflugschule na lotnisku w Toruniu i regularnie dostarczał meldunki wywiadu do "Granita" w Brodnicy.

Ponadto "Janek" miał kontakt ze Szczepanem Pieszczochem 2/ - "Jaskulskim" - bez stałego zamieszkania. "Jaskulski" odegrał poważną rolę, szczególnie na Pomorzu, leżącym po lewej stronie Wisły.

W połowie 1941 r. materiały dotyczące transportu wojsk niemieckich jadących w kierunku wschodnim dostarczał Jerzy Sokołowski - "Sokół".

Natomiast Seweryn Pawlicki - "Jesion" - zajął się prowadzeniem łączności i kolportażem na teren brodnicki. Łączność dotyczyła kontaktów między członkami ZJ, pomiędzy poszczególnymi miejscowościami, a także kontaktu z Warszawą i Łodzią. Kolportaż polegał na rozprowadzaniu prasy konspiracyjnej wśród członków ZJ i zaufanych znajomych. Synowie prof. Szynkiewicza : Wincenty, Gerard i Leon zajęli się przekazywaniem prasy do skrzynek kontaktowych i popularyzacją prasy konspiracyjnej. Pomagali im w tym : Tadeusz Grajewski, Wojnowski, Gaca Witol - "Królewicz", Palicki Zygmunt, brat Seweryna, Jerzy Sokołowski - "Sokół", Edward Radziszewski - "Skała", Roman Dworecki - "Dwór", nauczycielka Miłobęcka i Longin Wasilewski.

Głównie rozprowadzano podstawową gazetkę konspiracyjną "Szaniec" oraz później "Na Zachodnim Szańcu". Dzięki poszczególnym członkom

1/ Oryginał instrukcji wywiadu "Mara" z okresu wojny znajduje się w Fundacji Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej w Toruniu.
Feczka osobowa Tadeusza Pudełko nr 59

2/ Obecnie ks.dr Patrologii, mieszka w Poznaniu, Osiedle Armii Krajowej.

ZJ jak Leszek Zdrojewski, później bracia Nagengast : Tadeusz, Henryk, Marian ^{1/}. "Szaniec" dochodził do Bydgoszczy, Gdańska, Elbląga, Gdyni i Torunia.

4. Ekspozytura Wywiadu "Mare"

Jednym z głównych zadań ZJ było zbieranie wszelkich informacji wywiadowczych zarówno o mikro- jak i makro- znaczeniu. W tym celu od 1940 r. istniała na Pomorzu specjalna siatka wywiadowcza ekspozytury dalekiego wywiadu "Mare". Ekspozytura "Mare" była stosunkowo dobrze wyposażona np. w kartki żywnościowe na śniadania, obiady, kolacje. Była też możliwość uzyskiwania dodatkowych dokumentów osobistych, przepustek i zaświadczeń.

Ekspozytura "Mare" swoją działalność opierała o opracowaną przez specjalistów w Warszawie instrukcję, odnoszącą się do czterech działów wywiadu : sprawy polityczne, sprawy wojskowe, komunikacyjne i gospodarcze. Każda z tych dziedzin życia wymagała odpowiedniego opracowania.

Dla zdobycia przeszkolenia specjalnego ^{2/} udałem się pod koniec 1941 r. do Warszawy. W Warszawie kontaktowałem się z Marylą Suchoną, Kazimierzem Wrzoskiem "Wrzos", Witoldem Szomszorem, Mieczysławem Karczewskim - "Ciołkiem" i innymi, których nazwiska trudno mi odtworzyć. W Warszawie zaproponowano mi wstąpienie do Szkoły Podchorążych Związku Jaszczurczego. Nie chciałem jednak opuszczać Ekspozytury "Mare".

Po powrocie na Pomorze podjąłem się opracowania własnego

1/ Nie dla wszystkich osób teraz udało się ustalić pseudonimy.

2/ Informację o przeszkoleniu Tadeusza Pudełko w zakresie wywiadu i broni podaje Bogdan Chrzanowski : "Działalność Związku Jaszczurczego ..." W : "Walka podziemna na Pomorzu w latach 1939 - 1945" s.253. Materiały sesji w Toruniu 27-28.09.1989. Towarzystwo Naukowe w Toruniu 1990.

raportu wywiadu. Zebrany materiał opierałem na informacjach zbiorczych m.inn. od braci Nagengastów : Tadeusta, Henryka, Mariana. Byłem również u Leszka Zdrojewskiego, prowadzącego własną siatkę wywiadu. Kontaktowałem się z Mieczysławem Karczewskim, którego bracia przed wojną mieszkali i pracowali na terenie Gdyni. Mieczysław Karczewski - "Ciołek" posiada specjalną kartę zapisaną w konspiracji ZJ i NSZ. Miałem kontakt z Tadeuszem Lewandowskim. Pojechałem również do Orłowa, do głównego informatora z terenu wybrzeża, p. Derengowskiego, który miał dostęp do informacji o budowie łodzi podwodnych w Gdańsku. Od niego uzyskiwałem wiadomości odnośnie wyposażenia, numerów i czasu spływania na wodę łodzi podwodnych w Gdańsku.

Z Torunia otrzymywałem informacje od Jana Jacyny - "Janka". Ekspozytura "Mare" opracowała i dostarczyła do Warszawy kilkustro- nicowe dwa zbiorcze meldunki. Jeden opracował i przewiózł do cen- trali na początku 1941 r. Kazimierz Wrzosek - "Wrzos".

W oparciu o tę samą instrukcję wywiadu samodzielnie opracowałem drugi raport wywiadu, sfotografowałem go na filmie 24 x 36 i prze- wiozłem w końcu 1942 r. do Warszawy. Tam go wywołałem i odpowiednio powiększyłem tekst dla jego odczytania. Przewożenie przez granice Generalnego Gubernatorstwa nie wywołanej taśmy było zabezpieczeniem się przed ewentualnym wpadnięciem w ręce niemieckie.

Fragmety tej instrukcji załączam. Jest ona potwierdzeniem zakresu działania Ekspozytury "Mare". Dodatkowo wywiad daleki zajmował się rozprawdzaniem ulotek antyhitlerowskich. Jedną z takich dwustronnych ulotek , wysyłanych do Niemców, załączam.

5, Miejsca ukrywania się

W miarę rozwijania się konspiracji zachodziła większa potrzeba udzielania noclegu, wyżywienia i ukrywania wzrastającej liczby członków tajnego Związku Jaszczurczego w Brodnicy.

Były takie miejsca, gdzie można było tylko wpaść na krótką chwilę, inne - gdzie można było tylko się najeść, czy przenocować przez jedną noc. Były również takie rodziny, najczęściej wiejskie, gdzie zapraszano konspiratorów na noclegi, na odpoczynek, na odżywienie się. Niekiedy osoby mieszkające samotnie dawały schronienie, przechowywały prasę konspiracyjną lub miały kryjówki do przechowywania instrukcji, czy materiałów wywiadowczych.

Do Związku Jaszczurczego należały osoby, które z narażeniem własnego bezpieczeństwa przyjmowały konspiratorów i dzieliły się wszystkim, co posiadały.

Byli tacy, którzy w swoich spiżarniach przechowując np. słoninę, margarynę czy boczek pozwalali dodatkowo przechowywać pisemka konspiracyjne, ulotki czy inne dokumenty konspiracyjne. Pani Grajewska - matka wspomnianego Tadeusza - udostępniła mi klucz do strychu, gdzie miała swoje zapasy żywnościowe, pod warunkiem zachowania ciszy i dyskrecji. Było to bardzo bezpieczne miejsce z wziernikiem w dachu i z łóżkiem do spania. Na miejscu był kran z zimną wodą i zlewem. Ze względu na bezpieczeństwo zachodziła konieczność opuszczania strychu tylko w porze wieczornej.

W kryjówce przebywały nawet trzy osoby, m.inn. Kazimierz Wrzosek - "Wrzós" z Warszawy, wspomniany Mieczysław Karczewski - "Ciołek" z Łodzi oraz czasowo Longin Wasilewski.

Było to bardzo bezpieczne miejsce, gdyż miało dwa wejścia - od ulicy i od podwórka. Przebywałem tam w pewnych okresach

stosunkowo często, zwłaszcza, gdy okazało się, że na parterze mieszkało dwóch miejscowych żandarmów. Fakt ten stwarzał najlepsze zabezpieczenie przed interwencją władz niemieckich.

Innym miejscem schronienia, wyżywienia i mieszkania był samotny pokój Karola Szczepańskiego - "Granita". Wielu konspiratorów korzystało u Karola z gościnnego, bezpiecznego schronienia. U Karola Szczepańskiego przechowywano do obecnych czasów materiały z okresu wojny, w tym niezmiernie cenny dokument - instrukcję Wywiadu Ekspozytury "Mare" i zdjęcia z lagru Mühlthal.

Kilka rodzin udostępniało miejsca schronienia nawet na kilka dni, świadomych narażania się na niebezpieczeństwa represji władz niemieckich. W gospodarstwie ojca Edwarda Radziszewskiego w Szbedzie często zatrzymywałem się, nocowałem, gościłem i korzystałem z pełnego wyżywienia. Bywał tam również Longin Wasilewski.

Edward Radziszewski - "Skała" pełnił funkcję magazyniera Związku Jaszczurczego, u którego w każdej chwili można było przechowywać instrukcje wywiadu, czy czasopisma konspiracyjne.

Ze staropolską gościnnością przyjmowała mnie siostra Jana Pancierzyńskiego - Lucja, u której przebywałem tygodniami, nigdy nie wyznaczała czasu przebywania. Podobne funkcje pełnili: Jan Górka, krawiec w Jastrzębiu, Antoni Napierski mieszkający w Miesiączkowie i Janek Pancierzyński w Gortatowie, obecnie mieszkający w Jastrzębiu.

Były to oazy podtrzymujące polską konspirację. Miejscem bardzo bezpiecznym była leśniczówka za Jabłonowem, gdzie mieszkała siostra 1/ Kazika Wrzoska - "Wrzosa".

Było również miejsce zwane "Concordią", koło sądu w Brodnicy.

1/ Miejsce i nazwisko do ustalenia

które wywiad "Mare" zarezerwował dla ochrony zdekonspirowanych członków ZJ, czy Ekspozytury "Mare".

W "Concordii" mieszkali panie lekkiego prowadzenia się z tzw. półświadka. Byłem tam meldowany, co chroniło rodziców przed ewentualnymi szykanami władz. Zameldowanie odbyło się przez wpłacenie na konto trzymiesięcznej opłaty za mieszkanie i tam pobierałem kartki żywnościowe. Chociaż byłem tam zameldowany, co potwierdziły władzom niemieckim mieszkańki, nigdy tam ani ja, ani inni członkowie Związku Jaszczurczego nie mieszkali. Była to "melina" w pełnym znaczeniu tego słowa.

6. Łączność z Łodzią

Jednym z mało znaczących i jeszcze mało opisanych osiągnięć konspiracji jest przewożenie koleją gazetek "Szańca" i różnych materiałów wywiadowczych z terenu Łodzi przez Kutno do Torunia i dalej w kierunku Gdańska oraz w kierunku Jabłonowa, Brodnicy, Rypina. Pomysł polegał na tym, że wtajemniczeni łącznicy ZJ wkładali do skrzynki w toalecie ostatniego wagonu zapakowane koperty, w których przewożono gazetkę "Szańca" z Łodzi na teren Pomorza. Łącznikiem ZJ z Łodzią, jak sobie przypominam, był Jerzy Niewiadomski z Łodzi. Adresowane szyfrem koperty trafiały do odpowiednich adresatów. W Toruniu pocztę przejmował Jan Jacyna - "Janek", w Brodnicy Seweryn Pawlicki - "Jesion", w Rypinie koperty przejmował Roman Dworecki - "Dwór". W następnym tygodniu również w ten sam sposób, w poniedziałek załadowane koperty wracały z powrotem przez Brodnicę, Toruń do Łodzi.

Kontakt z Łodzią okazał się bardzo niebezpieczny. Tą samą drogą pojechaliśmy z Mieczysławem Karczewskim "Ciołkiem" przez Kutno do Łodzi, mimo że uprzednio w Kutnie był on aresztowany przez Gestapo.

Mieczysław Karczewski został wtedy wywieziony do lagru w Inowrocławiu, skąd uciekł przekradając się do Brodnicy.

7. Fotografowanie wnętrza lagru w Mühlthal - Smukała

¹⁹⁴²
W 1952 r. około 10 razy przewoziłem do lagru w Mühlthal koło Bydgoszczy żywność dla uwięzionych tam Polaków ze Mszana, powiat Brodnica. Za którymś razem, podając paczkę z żywnością zostałem mocno pobity. Gdy w następnym tygodniu przyjechałem znowu do Mühlthal zostałem rozpoznany przez dowódcę warty. "Sie waren schon da" wykrzyknął. Wyście już tutaj byli. "Jawohl" - odrzekłem. Roześmiał się. Przyjdziecie znowu? - zapytał. Przyjdę - odpowiedziałem. To przywieźcie mi dla komendanta lagru małe kacząta.

Za tydzień przyjechałem z małymi kaczątkami w kartonie i bez kontroli zostałem wpuszczony na teren lagru do rodziny Dzielskich, by oddać paczkę żywnościową. Wchodząc na teren lagru przeżegnałem się w duchu. Nie przypuszczała komendant warty, że pod kurtką miałem przymocowany do paska automatycznie otwierany fotoaparat "Baldinę", którą zrobiłem kilka zdjęć wnętrza lagru i wyniosłem aparat z filmem poza obręb obozu. Na jednym zdjęciu jest sfotografowana Janka Dzielska ze Mszana, wywieziona do lagru i obecnie mieszkająca we Mszanie, która przebywała w lagrze z rodzicami, dwiema siostrami i bratem. Przedstawione zdjęcia są reprodukcjami autentycznych, zachowanych fotografii.

Jeździłem również do lagru w Potulicach, gdzie więźniom przy ogrodzeniu z drutów wykonałem serię fotografii, które załączam. Na zdjęciach tych po wojnie rozpoznał swego ojca wspomniany Jerzy Sokołowski - "Sokoł", członek Związku Jaszczurczego, również więzień Potulic.

8. Zakończenie

Przedstawione fragmenty konspiracji młodzieży brodnickiej wymagają wielu uzupełnień, dokładniejszych opisów, potwierdzeń, przeprowadzenia dyskusji.

W powyższych tekstach, być może, zostały jakieś osoby pominięte, lub nawet zapomniane. Istniejące braki winne być uzupełnione relacjami poszczególnych uczestników wojennych wydarzeń.

Brodnicka konspiracja harcerzy - członków ZJ zakończyła się aresztowaniem i wywiezieniem do lagru w Stutthofie kilkudziesięciu jej członków. Dziesięciu członków ZJ zginęło w lagrze.

W lagrze brodniczanie wykazywali harcerską zaradność, wzajemne wspieranie, tworzyli małe wspólnoty. W łonie tych wspólnot pomagali sobie nawzajem, pamiętając przy tym o wspieraniu innych obozowiczów. To z pewnością dopomagało w przeżyciu i przetrwaniu tentych trudnych chwil.

Jak wiadomo, zarówno z przekazanych ustnie wspomnień, jak też z publikacji dotyczących obozu w Stutthofie szczególnie chlubną kartę obozową zapisali dwaj członkowie Związku Jaszczurczego : Karol Szczepański nr obozowy P 18633 i Leszek Zdrojewski nr obozowy P 18630.

Pierwszy z nich prowadził kilka warsztatów obozowych, w których znajdowali schronienie i zatrudnienie więźniowie, chronieni w ten sposób przed zimnem, wycieńczeniem, a nierazko przecież i biciem przez obozowych funkcjonariuszy niemieckich.

Drugi z wyżej wymienionych - znający dobrze język niemiecki, pracował w obozowej administracji, starając się uzyskać dla współwięźniów możliwie najlepsze w warunkach obozowych miejsca pracy.

Uważam, że nie jestem w tym sądzie odosobniony, że na postawę obydwu harcerzy - członków Związku Jaszczurczego wpłynęła przynależność do ZHP, a później praca w konspiracji w ZJ.

Dzisiaj, po upływie 50 lat od opisanych przeze mnie wydarzeń, można byłoby zapytać : - czy wydarzenia, o których mowa - mogły mieć miejsce ?

Mogły i miały miejsce, pamięć tamtych dni jest nadal we mnie żywa i co więcej - prawdziwa. Nas harcerzy wychowywano według punktu prawa harcerskiego : " Na słowie harcerza polegać jak na Zawiszy". Przynosiłem sobie to na całe życie ...

Czytelnik może zastanawiać się również czy młodzi zdawali sobie sprawę z grożącego im niebezpieczeństwa, z utratą życia włącznie.

Ależ tak! Na ile młody, ale przecież myślący człowiek może przewidzieć następstwa swojej działalności. Wojna uczyła nas przezorności, ale też i warunki, w jakich przyszło nam żyć, zmuszała do stanowczych działań. Tępo wymagała otaczająca nas rzeczywistość i patriotyzm, o którym się nie mówiło. On był obecny w naszych myślach, naszym postępowaniu.

Lęk był nieodłącznie związany z takimi konspiracyjnymi "wyczynami" jak np. fotografowanie życia w lagrze. Lęk trzeba było chcieć i umieć opanować. Dopomagała w tym wiara w Opatrzność i opiekę Boską, jak też przekonanie o słuszności sprawy ...

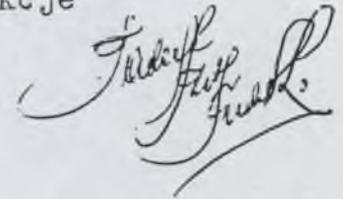
Obecny kształt fotograficzny zawdzięczam pomocy kolegów z konspiracji. Szczególnie dziękuję za przeczytanie i poprawienie tekstu Kolegom : Janowi Jacynie, mgr Mieczysławowi Karczewskiemu, Tadeuszowi Lewandowskiemu, sędziemu Edwardowi Radziszewskiemu, inż. Jerzemu Sokołowskiemu, Karolowi Szczepańskiemu i Longinowi Wasilewskiemu.

Zachęcony do spisania moich skromnych wspomnień, pragnę
tym sposobem poszerzyć wiedzę historyczną dotyczącą ziemi
brodnickiej, a jednocześnie złożyć cześć tym wszystkim, kto-
rych nie ma - bo nie doczekali ... zginęli ...

*Władysław
Fikol
Fikol*

9. Załączniki : fotografie, instrukcje

Wpłynęło dnia 3.02.95
L.dz. 19710/95

ZWIĄZEK JASZCZURCZY I EKSPOZYTURA WYWIADU
"MARE"
REJONU BRODNICKIEGO W LATACH 1939-1943

	str.
WSTĘP	1
1. GIMNAZJUM BRODNICKIE	2
2. MIERNIK USPOŁECZNIENIA MŁODZIEŻY	4
3. ZWIĄZEK JASZCZURCZY	5
4. EKSPOZYTURA WYWIADU "MARE"	8
5. MIEJSCA UKRYWANIA SIĘ	10
6. ŁĄCZNOŚĆ Z ŁOZDZIĄ	12
7. FOTOGRAFOWANIE WNETRZA LAGRU W SMUKALI /MUELTAL/ POD BYDGOSZCZĄ	13
8. ZAKOŃCZENIE	14
9. ZAŁĄCZNIKI : FOTOGRAFIE, INSTRUKCJE	17

Wstęp

Relacje moje odnoszące się do Związku Jaszczurczego na terenie powiatu brodnickiego wynikają głównie z własnych młodzieńczych przeżyć, doświadczeń, wiedzy i pamięci. Wymagają one dalszej dokumentacji, porównań i przemyśleń. W różnych relacjach jest wiele spraw wątpliwych, które powinny być wyjaśnione i uściślone.

Dzisiaj po 50 latach, pragnę na Związek Jaszurczy w Brodnicy spojrzeć z punktu widzenia teorii pedagogiki społecznej 1/, to znaczy dostrzec te siły w środowisku, które miały wpływ na jego przemiany i rozwój. Obecnie zaistniała możliwość szerszego omówienia Związku Jaszczurczego, który dotąd był różnie postrzegany i opiniowany.

Dla części młodzieży brodnickiej Związek Jaszczurczy był utożsamiany z harcerstwem czasu wojny, gdyż członkowie Związku rekrutowali się ~~współcześnie~~ prawie wyłącznie z harcerzy.

Wielu wspomina Związek Jaszczurczy jako ruch patriotyczny, nawiązujący do tradycji walk z Krzyżakami i walk o Ziemię Zachodnią dla Polski.

Związek Jaszczurczy był ~~wszystkim~~ przeciwnikiem zarówno hitlerowskich Niemiec, jak i Związku Radzieckiego.

Reprezentował on poglądy bardziej prawicowe i poczuwał się do braterstwa wobec ideałów harcerskich oraz ze wszystkich sił dążył do odzyskania wolności i niepodległości Polski utraconej wskutek agresji niemieckiej i sowieckiej.

1. Gimnazjum brodnickie

Brodnica była miastem powiatowym, położonym na rzece Drwęca, wśród pięknych jezior Ziemi Michałowskiej, o znaczących walorach turystycznych i krajoznawczych.

W Brodnicy działały trzy kościoły: farny, szkolny i klasztorny oraz trzy szkoły średnie, dom kultury, dom parafialny, szpital, sąd, hotel i garnizon 67 pułku piechoty.

W Brodnicy rozwinęło swoją działalność gimnazjum męskie, które stworzyło silne środowisko społeczno-wychowawcze, składające się z nauczających profesorów, nauczycieli, wychowawców i uczącej się

młodzieży, zorganizowanej w siedmiu organizacjach szkolnych. Grono profesorskie było odpowiednio dobierane. Kierował nim zasłużony humanista; pedagog dr Klemens Malicki, dyrektor gimnazjum.

Najbardziej prężną organizacją młodzieżową była drużyna ZHP, organizująca coroczne obozy harcerskie, dysponująca własną izbą harcerską - "harcówką" i sprzętem turystycznym. Opiekunem harcerstwa gimnazjalnego był prof. gimnazjum Bolesław Jastrzębski, znany przyjaciel młodzieży.

Aktywną działalność wykazywała Sodalicja Mariańska, której przewodniczył ks. mgr Leonard Rzoska, inicjator utworzenia na terenie gimnazjum pięknej kaplicy, w której odbywały się codzienne i niedzielne nabożeństwa uczącej się młodzieży gimnazjalnej.

Mgr Tadeusz Zadura zajął się tą częścią młodzieży, która skupiona była wokół "Straży Przedniej". Dużą rolę odegrał Wioślarski Klub Sportowy "Tryton", dysponujący własną przystanią, łodziami i pełnym sprzętem wioślarskim. Rozwinięte było wychowanie fizyczne, dysponujące szkolną salą gimnastyczną. Na terenie gimnazjum działał także Polski Czerwony Krzyż oraz ~~Klub Miłośników Starożytności~~ ^{Koło Filomatów} skupiony wokół prenumerowanego czasopisma historycznego "Merkuryusz Polski".

Na ogólnoszkolnych imprezach część młodzieży występowała w mundurach harcerskich i przysposobienia wojskowego.

We współpracy z 67 pułkiem piechoty organizowany był kurs pilotów szybowcowych kategorii "A". Wewnątrz szkoły rozwijały się młodzieżowe formy społeczniące, aktywnie funkcjonująca Szkolna Kasa Oszczędności. Działał klasowy i szkolny samorząd uczniowski, chór szkolny, szkolna orkiestra młodzieżowa posiadająca własne instrumenty muzyczne oraz funkcjonowała

biblioteka szkolna, strzelnica, pracownie przedmiotowe : robót ręcznych, fizyczna i przyrodnicza. Odbywały się miesięczne zajęcia umuzyklniające, okolicznościowe odczyty i miesięczne koncerty muzyczne. Osobną rolę wychowawczą spełniał sekretariat szkoły, prowadzony przez sekretarkę, panią Zytę Ziembową. Wychowawczą rolę spełniała Rada Pedagogiczna, Komitet Rodzicielski, Ognisko ZNP i Stowarzyszenie Nauczycieli Szkół Średnich.

Środowisko nauczycielskie kształtowało się na dawnych wzorach Filomatów Pomorskich. Dbało ono o wysokim poziom nauczania, wychowywało w duchu poszanowania pracy ludzkiej, stosownie do poglądów uznanych autorytetów społecznych, a szczególnie troszczyło się o wychowanie patriotyczne młodzieży.

Środowisko gimnazjalne było odbiciem społeczeństwa brodnickiego, wśród którego działały liczne organizacje kulturalne, społeczne, polityczne i sportowe. Były wśród nich 4 drużyny harcerskie, zuchy, Gniazd: Sokół, Strzelec, Dom Parafialny, organizacje przyparafialne, zespoły muzyczne, artystyczne, teatralne i inne.

2. Miernik uspołecznienia młodzieży

Dla oceny stopnia uspołecznienia młodzieży gimnazjalnej zastosowałem miernik zaproponowany przez prof. Aleksandra Kamińskiego^{1/}. Polegał on na tym, że za pomocą odpowiednich podziałów i przeliczeń można podzielić młodzież na aktywną, bierną i obojętną, a z tego obliczyć procent młodzieży aktywnej poszczególnych grup uczniowskich w stosunku do całej populacji badanej młodzieży.

Miernik jest stosunkiem członków biernych, czynnych i obojętnych poszczególnych grup społecznych do całej badanej populacji

1/ A. Kamiński : Spółdzielnia uczniowska jako placówka wychowawcza. Warszawa ZW CRS 1967, s.190.

młodzieży.

Lp.	Ocena	Członkowie	Procent badanych czynnych do ogólnej populacji badanych
1	niezadowalająca	czynni	poniżej 10% czynnych
2	dostateczna	czynni	poniżej 16% do 25% czynnych
3	dobra	czynni	poniżej 26% do 40% czynnych
4	bardzo dobra	czynni	poniżej 41% do 55% czynnych

Przy możliwości zastosowania oceny niezadowalającej, oceny dostatecznej, dobrej lub bardzo dobrej - młodzież brodnicka uzyskała z uspołecznienia ocenę bardzo dobrą dzięki procentowi 41 - 55% uczniów o postawie społecznie czynnej w stosunku do badanej populacji. Nasze stowarzyszenie żyły dzięki swym członkom czynnym.

Młodzież brodnicka zdała egzamin ze swojej aktywności i uspołecznienia, gdy nadszedł czas próby wojennej i trzeba było zająć czynną postawę patriotyczną i włączyć się w działalność konspiracyjną.

3. Związek Jaszczurczy

Pierwsza wiadomość o istnieniu Związku Jaszczurczego dotarła do Brodnicy w końcu 1939 r. W tym czasie przyjechał do brodnickiego grodu Kazimierz Wrzosek "WRZOS", absolwent naszego gimnazjum, jak się później okazało kierownik Ekspozytury Wywiadu "Mare" - przedstawiciel Związku Jaszczurczego. Z Kazimierzem Wrzoskiem spotkałem się w grudniu 1939 r. przypadkowo, w momencie przerzucania roweru przez parkan szpitala.

Przypomnieliśmy się sobie z czasów gimnazjalnych. Po kilku

spotkaniach Kazimierz Wrzosek "Wrzos" zaproponował mi współpracę w ramach wywiadu "Mare" i współdziałał w organizowaniu tajnego Związku Jaszczurczego. Następnie zastałem przez niego zaprzysiężony i rozpoczęło się rozwijanie organizacji Związku Jaszczurczego i Ekspozytury Wywiadu "Mare". Po pewnym czasie przejąłem funkcję zastępcy szefa Wywiadu Ekspozytury "Mare" i pełnomocnika Związku Jaszczurczego na obszar Pomorza po prawej stronie Wisły. Podział na tereny leżące po prawej i lewej stronie Wisły, w sumie nigdy nie był przestrzegany.

Pierwszymi członkami ZJ^{1/} w Brodnicy zostali prof. Jan Szykiewicz "Profesor", Karol Szczepański - "Granit" i Seweryn Palicki "Jesion".

Profesor Jan Szykiewicz podjął się kierowania Związkiem Jaszczurczym w rejonie brodnickim. Duże doświadczenie, znajomość środowiska brodnickiego i poważny autorytet wśród młodzieży predystynowały Jana Szykiewicza do prowadzenia rozwijającej się organizacji konspiracyjnej. Z profesorem współdziałał Roman Smoczyński, który miał specjalne zadanie przygotowania przyszłej polskiej administracji w Brodnicy.

Szefem wywiadu na teren brodnicki został Karol Szczepański - "Granit", obecnie zamieszkały w Brodnicy, ul. Zamkowa 3.

"Granit" był w bliskich kontaktach z Tadeuszem Pudełko - "Grom" - "Złot". Szczepański był człowiekiem z dużym doświadczeniem wojskowym, twardy we własnych postanowieniach, wyjątkowo nadawał się na kierownika wywiadu. Mieszkał samotnie. W swoim mieszczeniu posiadał specjalną kryjówkę, w której przechowywał radio,

1/ ZJ - skrót nazwy Związek Jaszczurczy

gazetki "Szańce", ulotki, instrukcje wywiadu ^{1/} i inne materiały konspiracyjne.

Do "Granita" napływały meldunki od Jane Jacyny - "Janka" z Torunia. Był on zatrudniony w przedsiębiorstwie Vierte Grosse Kampflugschule na lotnisku w Toruniu i regularnie dostarczał meldunki wywiadu do "Granita w Brodnicy".

Ponadto "Janek" miał kontakt ze Szczepanem Pieszczochem ^{2/} - "Jaskulskim" - bez stałego zamieszkania. "Jaskulski" odegrał poważną rolę, szczególnie na Pomorzu, leżącym po lewej stronie Wisły.

W połowie 1941 r. materiały dotyczące transportu wojsk niemieckich jadących w kierunku wschodnim dostarczał Jerzy Sokołowski - "Sokół".

Natomiast Seweryn Pawlicki - "Jesion" - zajął się prowadzeniem łączności i kolportażem na teren brodnicki. Łączność dotyczyła kontaktów między członkami ZJ, pomiędzy poszczególnymi miejscowościami, a także kontaktu z Warszawą i Łodzią. Kolportaż polegał na rozprowadzaniu prasy konspiracyjnej wśród członków ZJ i zaufanych znajomych. Synowie prof. Szynkiewicza : Wincenty, Gerard i Leon zajęli się przekazywaniem prasy do skrzynek kontaktowych i popularyzacją prasy konspiracyjnej. Pomagali im w tym : Tadeusz Grajewski, Wojnowski, Gaca Witol - "Królewicz", Palicki Zygmunt, brat Seweryna, Jerzy Sokołowski - "Sokół", Edward Radziszewski - "Skala", Roman Dworecki - "Dwór", nauczycielka Miłobęcka i Longin Wasilewski.

Głównie rozprowadzano podstawową gazetkę konspiracyjną "Szaniec" oraz później "Na Zachodnim Szańcu". Dzięki poszczególnym członkom

1/ Oryginał instrukcji wywiadu "Mara" z okresu wojny znajduje się w Fundacji Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej w Toruniu.
Feczka osobowa Tadeusza Pudełko nr 59

2/ Obecnie ks.dr Patrologii, mieszka w Poznaniu, Osiedle Armii Krajowej.

ZJ jak Leszek Zdrojewski, później bracia Nagengast : Tadeusz, Henryk, Marian ^{1/}. "Szaniec" dochodził do Bydgoszczy, Gdańska, Elbląga, Gdyni i Torunia.

4. Ekspozytura Wywiadu "Mare"

Jednym z głównych zadań ZJ było zbieranie wszelkich informacji wywiadowczych zarówno o mikro- jak i makro- znaczeniu. W tym celu od 1940 r. istniała na Pomorzu specjalna siatka wywiadowcza ekspozytury dalekiego wywiadu "Mare". Ekspozytura "Mare" była stosunkowo dobrze wyposażona np. w kartki żywnościowe na śniadania, obiady, kolacje. Była też możliwość uzyskiwania dodatkowych dokumentów osobistych, przepustek i zaświadczeń.

Ekspozytura "Mare" swoją działalność opierała o opracowaną przez specjalistów w Warszawie instrukcję, odnoszącą się do czterech działów wywiadu : sprawy polityczne, sprawy wojskowe, komunikacyjne i gospodarcze. Każda z tych dziedzin życia wymagała odpowiedniego opracowania.

Dla zdobycia przeszkolenia specjalnego ^{2/} udałem się pod koniec 1941 r. do Warszawy. W Warszawie kontaktowałem się z Marylą Suchoną, Kazimierzem Wrzoskiem "Wrzos", Witoldem Szomszorem, Mieczysławem Karczewskim - "Ciołkiem" i innymi, których nazwiska trudno mi odtworzyć. W Warszawie zaproponowano mi wstąpienie do Szkoły Podchorążych Związku Jaszczurczego. Nie chciałem jednak opuszczać Ekspozytury "Mare".

Po powrocie na Pomorze podjąłem się opracowania własnego

1/ Nie dla wszystkich osób teraz udało się ustalić pseudonimy.

2/ Informację o przeszkoleniu Tadeusza Pupełko w zakresie wywiadu i broni podaje Bogdan Chrzanowski : "Działalność Związku Jaszczurczego ..." W : "Wielka podziemna na Pomorzu w latach 1939 - 1945" s.253. Materiały sesji w Toruniu 27-28.09.1989. Towarzystwo Naukowe w Toruniu 1990.

raportu wywiadu. Zebrany materiał opierałem na informacjach zbiorczych m.inn. od braci Nagengastów : Tadeusta, Henryka, Mariana. Byłem również u Leszka Zdrojewskiego, prowadzącego własną siatkę wywiadu. Kontaktowałem się z Mieczysławem Karczewskim, którego bracia przed wojną mieszkali i pracowali na terenie Gdyni. Mieczysław Karczewski - "Ciołek" posiada specjalną kartę zapisaną w konspiracji ZJ i NSZ. Miałem kontakt z Tadeuszem Lewandowskim. Pojechałem również do Orłowa, do głównego informatora z terenu wybrzeża, p.Derengowskiego, który miał dostęp do informacji o budowie łodzi podwodnych w Gdańsku. Od niego uzyskiwałem wiadomości odnośnie wyposażenia, numerów i czasu spływania na wodę łodzi podwodnych w Gdańsku.

Z Torunia otrzymywałem informacje od Jana Jacyny - "Jenka". Ekspozytura "Mare" opracowała i dostarczyła do Warszawy kilkustronicowe dwa zbiorcze meldunki. Jeden opracował i przewiózł do centrali na początku 1941 r. Kazimierz Wrzosek - "Wrzos".

W oparciu o tę samą instrukcję wywiadu samodzielnie opracowałem drugi raport wywiadu, sfotografowałem go na filmie 24 x 36 i przewiozłem w końcu 1942 r. do Warszawy. Tam go wywołałem i odpowiednio powiększyłem tekst dla jego odczytania. Przewożenie przez granice Generalnego Gubernatorstwa nie wywołanej taśmy było zabezpieczeniem się przed ewentualnym wpadnięciem w ręce niemieckie.

Fragmety tej instrukcji załączam. Jest ona potwierdzeniem zakresu działania Ekspozytury "Mare". Dodatkowo wywiad daleki zajmował się rozprowadzaniem ulotek antyhitlerowskich. Jedną z takich dwustronnych ulotek , wysyłanych do Niemców, załączam.

5, Miejsca ukrywania się

W miarę rozwijania się konspiracji zachodziła większa potrzeba udzielania noclegu, wyżywienia i ukrywania wzrastającej liczby członków tajnego Związku Jaszczurczego w Brodnicy.

Były takie miejsca, gdzie można było tylko wpaść na krótką chwilę, inne - gdzie można było tylko się najeść, czy przemocować przez jedną noc. Były również takie rodziny, najczęściej wiejskie, gdzie zapraszano konspiratorów na noclegi, na odpoczynek, na odżywienie się. Niekiedy osoby mieszkające samotnie dawały schronienie, przechowywały prasę konspiracyjną lub miały kryjówki do przechowywania instrukcji, czy materiałów wywiadowczych.

Do Związku Jaszczurczego należały osoby, które z narażeniem własnego bezpieczeństwa przyjmowały konspiratorów i dzieliły się wszystkim, co posiadały.

Byli tacy, którzy w swoich spiżarniach przechowując np. sio-
ninę, margarynę czy boczek pozwalali dodatkowo przechowywać pi-
semka konspiracyjne, ulotki czy inne dokumenty konspiracyjne.
Pani Grajewska - matka wspomnianego Tadeusza - udostępniła mi
klucz do strychu, gdzie miała swoje zapasy żywnościowe, pod wa-
runkiem zachowania ciszy i dyskrecji. Było to bardzo bezpieczne
miejsce z wziernikiem w dachu i z łóżkiem do spania. Na miejscu
był kran z zimną wodą i zlewem. Ze względu na bezpieczeństwo
zachodziła konieczność opuszczania strychu tylko w porze wieczor-
nej.

W kryjówce przebywały nawet trzy osoby, m.inn. Kazimierz Wrzo-
sek - "Wrzś" z Warszawy, wspomniany Mieczysław Karczewski - "Ciołek"
z ~~Łodzi~~ ^{WARSZAWY} oraz czasowo Longin Wasilewski.

Było to bardzo bezpieczne miejsce, gdyż miało dwa wejścia -
od ulicy i od podwórka. Przebywałem tam w pewnych okresach

stosunkowo często, zwłaszcza, gdy okazało się, że na parterze mieszkało dwóch miejscowych żandarmów. Fakt ten stwarzał najlepsze zabezpieczenie przed interwencją władz niemieckich.

Innym miejscem schronienia, wyżywienia i mieszkania był samotny pokój Karola Szczepańskiego - "Granita". Wielu konspiratorów korzystało u Karola z gościnnego, bezpiecznego schronienia.

U Karola Szczepańskiego przechowywano do obecnych czasów materiały z okresu wojny, w tym niezmiernie cenny dokument - instrukcję Wywiadu Ekspozytury "Mare" i zdjęcia z lagru Mühlthal.

Kilka rodzin udostępniało miejsca schronienia nawet na kilka dni, świadomych narażenia się na niebezpieczeństwa represji władz niemieckich. W gospodarstwie ojca Edwarda Radziszewskiego w Szebdzie często zatrzymywałem się, nocowałem, gościłem i korzystałem z pełnego wyżywienia. Bywał tam również Longin Wasilewski.

Edward Radziszewski - "Skala" pełnił funkcję magazyniera Związku Jaszczurczego, u którego w każdej chwili można było przechowywać instrukcje wywiadu, czy czasopisma konspiracyjne.

Ze staropolską gościnnością przyjmowała mnie siostra Jana Pancierzyńskiego - Lucja, u której przebywałem tygodniami, nigdy nie wyznaczała czasu przebywania. Podobne funkcje pełnili: Jan Górka, krawiec w Jastrzębiu, Antoni Napierski mieszkający w Miesiączkowie i Janek Pancierzyński w Gortatowie, obecnie mieszkający w Jastrzębiu.

Były to oazy podtrzymujące polską konspirację. Miejscem bardzo bezpiecznym była leśniczówka za Jabłonowem, gdzie mieszkała siostra ^{1/} Kazika Wrzoska - "Wrzosa".

Było również miejsce zwane "Concordią", koło sądu w Brodnicy.

1/ Miejsce i nazwisko do ustalenia

które wywiad "Mare" zarezerwował dla ochrony zdekonspirowanych członków ZJ, czy Ekspozytury "Mare".

W "Concordii" mieszkali panie lekkiego prowadzenia się z tzw. półświadka. Byłem tam meldowany, co chroniło rodziców przed ewentualnymi szykanami władz. Zameldowanie odbyło się przez wpłacenie na konto trzymiesięcznej opłaty za mieszkanie i tam pobierałem kartki żywnościowe. Chociaż byłem tam zameldowany, co potwierdziły władzom niemieckim mieszkańki, nigdy tam ani ja, ani inni członkowie Związku Jaszczurczego nie mieszkali. Była to "melina" w pełnym znaczeniu tego słowa.

6. Łączność z Łodzią

Jednym z mało znaczących i jeszcze mało opisanych osiągnięć konspiracji jest przewożenie koleją gazetki "Szańca" i różnych materiałów wywiadowczych z terenu Łodzi przez Kutno do Torunia i dalej w kierunku Gdańska oraz w kierunku Jabłonowa, Brodnicy, Rypina. Pomysł polegał na tym, że wtajemniczeni łącznicy ZJ wkładali do skrzynki w toalecie ostatniego wagonu zapakowane koperty, w których przewożono gazetkę "Szańca" z Łodzi na teren Pomorza. Łącznikiem ZJ z Łodzią, jak sobie przypominam, był Jerzy Niewiadomski z Łodzi. Adresowane szyfrem koperty trafiały do odpowiednich adresatów. W Toruniu pocztę przejmował Jan Jacyna - "Janek", w Brodnicy Seweryn Pawlicki - "Jesien", w Rypinie koperty przejmował Roman Dworecki - "Dwór". W następnym tygodniu również w ten sam sposób, w poniedziałek załadowane koperty wracały z powrotem przez Brodnicę, Toruń do Łodzi.

Kontakt z Łodzią okazał się bardzo niebezpieczny. Tą samą drogą pojechaliśmy z Mieczysławem Karczewskim "Ciołkiem" przez Kutno do Łodzi, mimo że uprzednio w Kutnie był on aresztowany przez Gestapo.

Mieczysław Karczewski został wtedy wywieziony do lagru w Inowrocławiu, skąd uciekł przekradając się do Brodnicy.

7. Fotografowanie wnętrza lagru w Mühltal - Smukała

4 1942
W 1952 r. około 10 razy przewoziłem do lagru w Mühltal koło Bydgoszczy żywność dla uwięzionych tam Polaków ze Mszana, powiat Brodnica. Za którymś razem, podając paczkę z żywnością zostałem mocno pobity. Gdy w następnym tygodniu przyjechałem znowu do Mühltal zostałem rozpoznany przez dowódcę warty. "Sie waren schon da" wykrzyknął. Wyście już tutaj byli. "Jawohl" - odrzekłem. Roześmiał się. Przyjdziecie znowu? - zapytał. Przyjdę - odpowiedziałem. To przywieźcie mi dla komendanta lagru małe kaczątka.

Za tydzień przyjechałem z małymi kaczątkami w kartonie i bez kontroli zostałem wpuszczony na teren lagru do rodziny Dzielskich, by oddać paczkę żywnościową. Wchodząc na teren lagru przeżegnałem się w duchu. Nie przypuszczałem komendant warty, że pod kurtką miałem przymocowany do paska automatycznie otwierany fotoaparat "Baldinę", którą zrobiłem kilka zdjęć wnętrza lagru i wyniosłem aparat z filmem poza obręb obozu. Na jednym zdjęciu jest sfotografowana Janka Dzielska ze Mszana, wywieziona do lagru i obecnie mieszkająca we Mszanie, która przebywała w lagrze z rodzicami, dwiema siostrami i bratem. Przedstawione zdjęcia są reprodukcjami autentycznych, zachowanych fotografii.

Jeździłem również do lagru w Potulicach, gdzie więźniom przy ogrodzeniu z drutów wykonałem serię fotografii, które załączam. Na zdjęciach tych po wojnie rozpoznałem swego ojca ^{Wincystepe} wspomniany Jerzy Sokołowski - "Sokół", członek Związku Jaszczurczego, również więzień Potulic.

8. Zakończenie

Przedstawione fragmenty konspiracji młodzieży brodnickiej wymagają wielu uzupełnień, dokładniejszych opisów, potwierdzeń, przeprowadzenia dyskusji.

W powyższych tekstach, być może, zostały jakieś osoby pominięte, lub nawet zapomniane. Istniejące braki winne być uzupełnione relacjami poszczególnych uczestników wojennych wydarzeń.

Brodnicka konspiracja harcerzy - członków ZJ zakończyła się aresztowaniem i wywiezieniem do łagru w Stutthofie kilkudziesięciu jej członków. Dziesięciu członków ZJ zginęło w łagrze.

W łagrze brodniczanie wykazywali harcerską zaradność, wzajemne wspieranie, tworzyli małe wspólnoty. W łonie tych wspólnot pomagali sobie nawzajem, pamiętając przy tym o wspieraniu innych obcoticzów. To z pewnością dopomagało w przeżyciu i przetrwaniu tamtych trudnych chwil.

Jak wiadomo, zarówno z przekazanych ustnie wspomnień, jak też z publikacji dotyczących obozu w Stutthofie szczególnie chlubną kartę obcową zapisali dwaj członkowie Związku Jaszczurczego : Karol Szczepański nr obozowy P 18653 i Leszek Zdrojewski nr obozowy P 18650.

Pierwszy z nich prowadził kilka warsztatów obozowych, w których znajdowali schronienie i zatrudnienie więźniowie, chronieni w ten sposób przed zimnem, wycieńczeniem, a nieraz i przebiegiem i biciem przez obozowych funkcjonariuszy niemieckich.

Drugi z wyżej wymienionych - znający dobrze język niemiecki, pracował w obozowej administracji, starając się uzyskać dla współwięźniów możliwie najlepsze w warunkach obozowych miejsca pracy.

A w obocie w Potulicach Jęży Bohorowski - "Sokol" Nr. Obor. 960C pracował w obozowych warsztatach Samochodowych i od 1943 r. prowadził konspirację, m.in. w ramach radiostacji BBC, przekazując wiadomości Kom. Oborowemu Ruchu Oporu. Wiadomości, które następnie docierały do wydziału 44

Uważam, że nie jestem w tym sądzie odosobniony, że na postawę obydwu harcerzy - członków Związku Jaszczurczego wpłynęła przynależność do ZHP, a później praca w konspiracji w ZJ.

Dzisiaj, po upływie 50 lat od opisanych przeze mnie wydarzeń, można byłoby zapytać : - czy wydarzenia, o których mowa - mogły mieć miejsce ?

Mogły i miały miejsce, pamięć tamtych dni jest nadal we mnie żywa i co więcej - prawdziwa. Nas harcerzy wychowywano według punktu prawa harcerskiego : " Na słowie harceusza polegaj jak na Zawiszy", ^{z hasła „Bóg Honor i Ojczyzna” było drogowskazem naszego postępowania.} Przystwoiliem sobie to na całe życie ...

Czytelnik może zastanawiać się również czy młodzi zdawali sobie sprawę z groźącego im niebezpieczeństwa, z utratą życia włącznie.

Ależ tak! Na ile młody, ale przecież myślący człowiek może przewidzieć następstwa swojej działalności. Wojna uczyła nas przezorności, ale też i warunki, w jakich przyszło nam żyć, zmuszały do stanowczych działań. Tępo wymagała otaczająca nas rzeczywistość i restrytyzm, o którym się nie mówiło. On był obecny w naszych myślach, naszym postępowaniu.

Lęk był nieodłącznie związany z takimi konspiracyjnymi "wyczynami" jak np. fotografowanie życia w lagrze. Lęk trzeba było chcieć i umieć opanować. Do omagała w tym wiara w Opatrzność i opiekę Boską, jak też przekonanie o słuszności sprawy ...

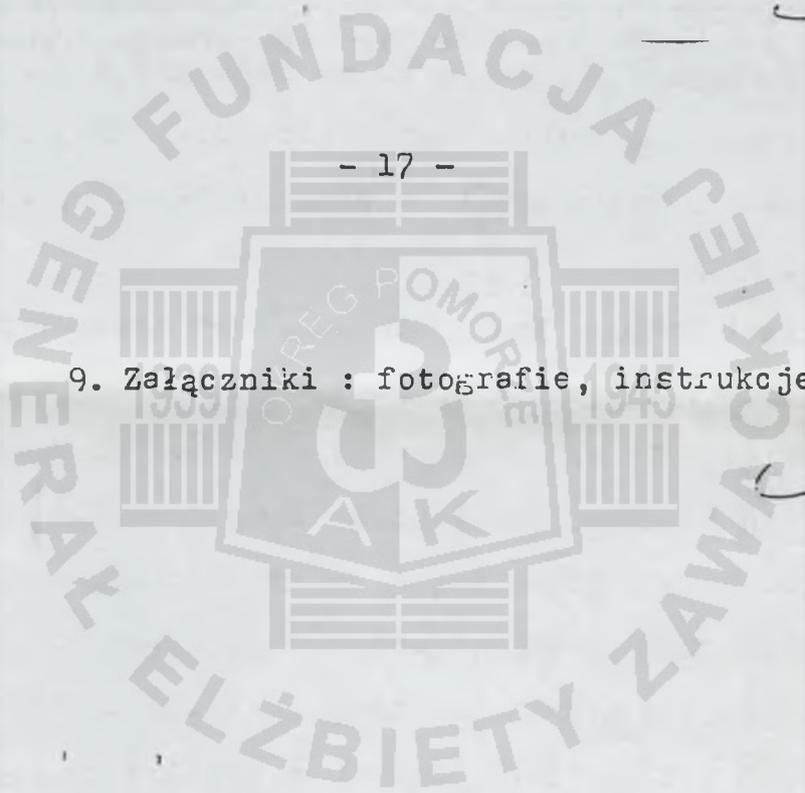
Obecny kształt fotograficzny zawdzięczałem pomocy kolegów z konspiracji. Szczególnie dziękuję za przeczytanie i opisanie tekstu Kolegom : Janowi Jacynie, mgr Mieczysławowi Karczewskiemu, Tadeuszowi Lewandowskiemu, sędziemu Edwardowi Radziszewskiemu, inż. Jerzemu Sokołowskiemu, Karolowi Szczepańskiemu i Longinowi Wasilewskiemu.

Zachęcony do spisania moich skromnych wspomnień, pragnę
 tym sposobem poszerzyć wiedzę historyczną dotyczącą ziemi
 brodnickiej, a jednocześnie złożyć cześć tym wszystkim, kto-
 rych nie ma - bo nie doczekali ... zginęli ...

Handwritten signature

9. Załączniki : fotografie, instrukcje

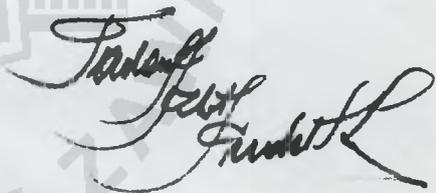
Handwritten signature

Lęk był nieodłącznie związany z takimi konspiracyjnymi "wycieczkami" jak np. fotografowanie życia w łagrze. Lęk trzeba było opanować i umieć opanować. Pomagała w tym wiara w Opatrzność i opiekę Boską jak też przekonanie o słuszności sprawy...

Obecny kształt faktograficzny zawdzięczam pomocy kolegów z konspiracji. Szczególnie dziękuję za przeczytanie i poprawienie tekstu Kolegom: Janowi Jacynie, mgr. Mieczysławowi Karczewskiemu, Tadeuszowi Lewandowskiemu, sędziemu Edwardowi Radziejewskiemu, inż. Jerzemu Sokołowskiemu, Karłowi Szczepańskiemu i Longinowi Wasilewskiemu.

Zachęcony do spisania moich skromnych wspomnień, pragnę tym sposobem poszerzyć wiedzę historyczną dotyczącą ziemi brodnickiej, a jednocześnie złożyć cześć tym wszystkim, których nie ma - bo nie doczekali... zginęli...

Tadeusz Lewandowski

Toruni 28. IV. 1994 r.

Lista

Wykaz harcerzy i członków Zw. ~~J. J.~~ ^{Jaszczuręgo} aresztowanych w Brodnicy
~~/34.42.1942/~~ i osadzonych w obozach koncentr.

<u>Nr. obozowy</u>	<u>Nazwisko i imię</u>
18612	Szynkiewicz Wincenty
18613	Szynkiewicz Leonard
18614	Szynkiewicz Gerard
18615	Szynkiewicz Jan
18616	Palicki Seweryn
18617	Palicki Zygmunt
18619	Gaca Witold
18621	Cherek Edward
18622	Lewandowski Tadeusz
18624	Bielawski Włodzimierz
18625	Smoczyński Roman
18626	Murawski
18630	Zdrojewski Leszek
18633	Pankowski Tadeusz
18641	Wojnowski Kazimierz
18644	Szczepański Karol
18650	Dzięgielewski Wacław

Obóz w Mauthausen

1. Jan Jacyna
2. Mieczysław Karczewski
3. Szczepan Pieszczo

Obóz w Potulicach

1. Jerzy Sokołowski
2. Anna Sokołowska
3. Janina Dzielska
4. Zofia Dzielska

1/2. Dokumenty dotyczące relatora:
Judekko Tadeusz

1. Zaświadczenie o przyśposobieniu wojskowym 1 stop. nr 229, kserokop. oryg. k. 1 s. 1
2. Leg. Tadeusza Mariana Judekko Państ. Lic. i Gimn. im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie z 31.01.1946, oryg. k. 1 s. 2-3
3. Opis zaświadczenia nr 46754 Woj. Urz. Bosp. Publ. z 2.04.1947, kserokop. oryg. odpisu k. 1 s. 4
4. Oświadczenie świadka Leszka Zdrojewskiego z 5.03.1976, kserokop. oryg. k. 1 s. 5
5. Oświadczenie świadka Mieczysława Karasewskiego z 7.04.1976, kserokop. oryg. k. 1 s. 6
6. Oświadczenie świadka Krzysztofa Wielguta z 7.06.1977, kserokop. oryg. k. 1 s. 7
7. Zaświadczenie weryfikacyjne nr 12/107/82 z 4.08.1942 wydane przez ppłk. Bolesława Michała Nieszyjskiego - Ostrowskiego, kserokop. oryg. k. 1 s. 8
8. Oświadczenie J. Judekki z 24.07.1993 w sprawie działalności Jerzego Sokolowskiego, kserokop. oryg. k. 1 s. 9-10

9. Zaświadczenie Tadeusza Budelki z
15.07.1967 o działalności konspiracyj-
nej Karola Szczępanińskiego, kwerent p. k. 1 s. 11
onyg.

87 Pułk Piechoty

Obwodowa Komenda P. W.
(pieczęć dowództwa)

Bydgoszcz, dnia *21. 11* 193*9* r.

Nr *229*

Nr ks. ewid. *1119* / 193*9* r.

Powiat *Bydgoszcz*

Obwód *67 pp*

Rejon

ZAŚWIADCZENIE

O PRZYSPOBIENIU WOJSKOWEM I-go STOPNIA
(UKONCZENIA SZKOŁY MŁODSZYCH P. W.)

I. Nazwisko i imię *Grzegorz Tadeusz* urodzony
dnia *2 września* roku *1922* w m. *Krosno*
powiat *Krosno* przynależny do P. K. U. *Bydgoszcz*

II. Wyżej wymieniony ćwiczył w oddziałach p. w. w czasie od
do *20 czerwca 1939* ukończył szkołę młodszych i uzyskał I-szy stopień
p. w. z wynikiem pomyślnym.
Ogólna ocena *— dobra*

III. Wyżej wymienionemu przysługują przywileje ustalone rozporządzeniem Ministra Spraw
Wojskowych.

POWIATOWY KOMENDANT P. W.

M. J. Jędrzejko
29. 11. 39

OBWODOWY KOMENDANT P. W.

[Signature]

Nr 47/20/35. 200.000. Główna Drukarnia Wojskowa.

2-3

Leg. szkolna

I. PAŃSTWOWE LICEUM I GIMNAZJUM IM. BARTŁOMIEJA NOWODWORSKIEGO W KRAKOWIE
KURSA DLA DOROSŁYCH

PUDEFKO

Tadeusz Marian

ur. dnia 2 września 1922

w Krośnie zamie-

szkoły w Krakowie

ul. Skarbowa nr 2

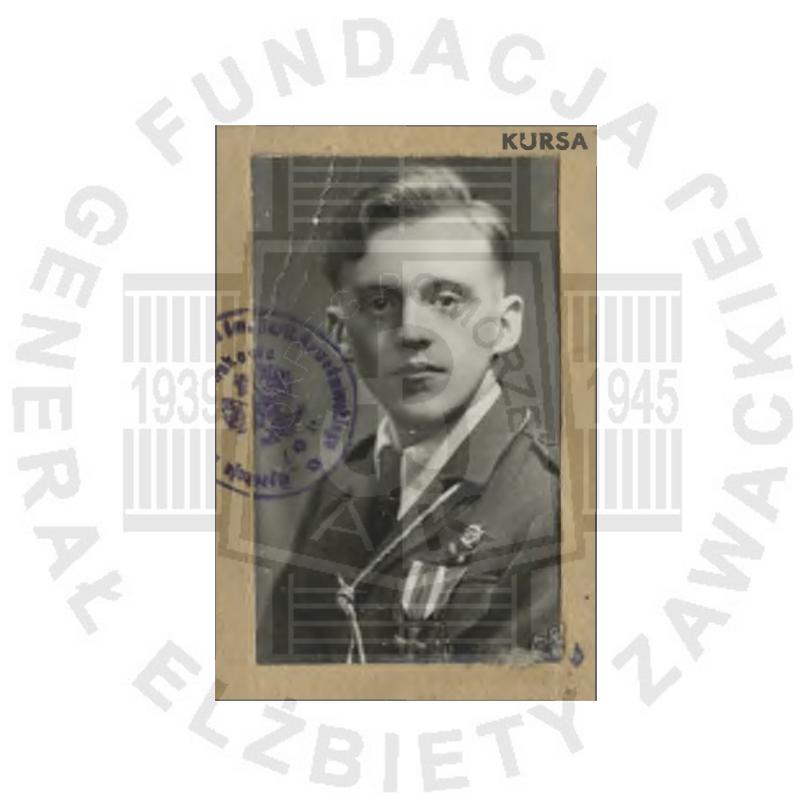
jest uczniem tymczasowym kl. II lice

Podpis posiadacza

Tadeusz Pudefko

Kraków, dnia 21 I 1945r.

Ważna na Wrzesień 1945	Ważna na Pozdzielem. 1945
Ważna na Listopad 1945	Ważna na Grudzien 1945
Ważna na Styczeń 1946	Ważna na Luty 1946
Ważna na Marzec 1946	Ważna na Kwiecień 1946
Ważna na Maj 1946	Ważna do 31 sierpnia 1946

183

LEGITYMACJA SZKOLNA

I. PAŃSTWOWE
LICEUM I GIMNAZJUM
IM. B. NOWODWORSKIEGO
W KRAKOWIE

O d p i s

Wojewódzki Urząd
Bezpieczeństwa Publicznego
w Krakowie
L.p. Oświadczenia 00649
data 2 kwietnia 1947 r.

Z a s w i a d c z e n i e Nr. 46754

Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie
niniejszym zaświadcza, że ob. Pudełko Tadeusz, uł.2.IX.192:
zam. Łódź,Przędzalniana nr.66
dnia 2 kwietnia 1947 r. uczynił zadość warunkom przewidzia-
nym w art. 2 Ustawy z dnia 22 lutego 1947 r. o amnestii
i korzysta z niej.

Okrągła pieczęć:
/Wojew.Urząd Bezpieczeństwa
Publicznego w Krakowie/

Szef Urzędu
/-/podpis nieczytelny

Za zgodność:

15. VII. 1947

81-847 Sopot
(Nazwisko, imię, pseudonim i adres
składającego oświadczenie)

OSWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do): **ZWZ-Szare Szeregi od 1.II.1940 - rejon Brodnica a od 15. I. 1942 r. rejon Gdańsk oraz od 29.I.1943 r. więzień STUUU TTHOF numer więźnia 18630 - do wyzwolenia tj. 11.III.1945 r.** świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer **SJ 61 58 185** wydanym dnia **15.VII. 19 67** r. przez **KEMO SOPOT**

o ś w i a d c z a m:

że Ob. **TADEUSZ PUDEŁKO** syn (córka) **Marii i Ludwika** urodz. dnia **2.IX.1922r.** 19... roku w **Krośnie**

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się

z otrzymującym(ca) oświadczenie i czasokres od — do): **Żołnierz ZWZ-Szarych Szeregów w miejscowości Brodnica w okresie od 1.lutego 1940 do 3 stycznia 1943 /data mego aresztowania/. Komendantem rejonu był b. Komendant Hufca ZHP Brodnica - Harcmistrz Jerzy Lendzon. W komendzie rejonu pracowali Henryk Nagengast, Leszek Zdrojewski, Mieczysław Karczewski, Seweryn Palicki, Roman Porada i inni.**

Ob. Tadeusz Pudełko jest mi dobrze znany, gdyż razem chodziliśmy do Gimnazjum w Brodnicy /Byliśmy w jednej klasie/ oraz razem byliśmy przed wojną i podczas wojny dosłankami ZHP /Szare Szeregi/ pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod którym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie

zmiany i czasokres od — do): **1/ Wyżej wymieniony pełnił funkcje: łącznika m.in. z Płockiem, Kowalewem, Bydgoszczą, również w lipcu 1942 r. Był u mnie jako łącznik w Gdańsku, wywiadowcy /zbieranie informacji i opracowywanie materiałów wywiadowczych/ fotografa -dokumentującego fakty wojenne, magazyniera gromadzącego w kościele we Mazanie pow Brodnica sprzęt wojskowy, ma-teriały wybuchowe, radia, prasę itp. Korportował tajną prasę. 2/Niektóre osiągnięcia: Kilkaście razy /16/ jeździł do lagru do POTULIC, gdzie zawoził żywność dla więźniów oraz kontaktował więźniów z rodzinami. Dokonał zdjęć fotograficznych z wnętrza lagru Kultal pod Bydgoszczą oraz zdjęć różnych z lagru w Potulicach/ zdjęcia jeszcze nie opublikowane/, we wrześniu 1942 r. przedarł się pierwszy raz do Warszawy skąd przwiózł w. o. n. cenne materiały agitacyjne. Posiadał afiszowane do gurny nienazekiew Wojewódzki w Gdańsku**

233 246

ZWIĄZEK BOJOWNIKÓW a się:
o WOLNOŚĆ I DEMOKRACJĘ
ZARZĄD W ODDZIALE
ul. Pończoszniaków 2
80-880 GDAŃSK
(pieczęć i podpis odpowiednich władz
lub Zarządu ZBoWiD)

7. CG. 18764

Prawdziwość powyższych danych
stwierdzam własnoręcznym podpisem

(Nazwisko, imię, stopień wojskowy,
funkcja, stanowisko)

Karczewski Mieczysław
Ul. Dzielna 9 m.5

Warszawa
(miejscowość)

dnia 7.IV. 1976 r.

01-023 Warszawa pseudonim i adres
składającego oświadczenie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do): **ZWZ- Szare Szeregi od marca 1949 rejon Brodnica i Warszawa do września 1943 oraz od listopada 1943 do 5. V. 1945 więzień obozu koncentracyjnego Mauthausen nr więźnia 40 138** świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer **SJ 24 19 519** wydanym dnia **30.III 1963** r. przez **KD LIO Warszawa Śródmieście**

o ś w i a d c z a m:

ze Ob. **Tadeusz Pudełko** syn (córka) **Marii i Ludwika** urodz. dnia **2.IX. 1922** roku w **Krośnie**

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do): **Od 1.II.1940 r. należał do Szarych Szeregów -ZWZ na terenie miasta Brodnicy. Nabliżsi współczłonkowie i zwierzchnicy: Harcmistrz Jerzy Lendzion- Komendant Rejonu oraz Seweryn Palicki, Mieczysław Karczewski, Leszek Zdrojewski, Edmund Porada, Henryk Nagengast, Bracia Szymkiewicz, Kazimierz Wrzosek i inn. Oświadczam również, że Ob. Tadeusz Pudełko znam nie tylko z konspiracji/ wspólne członkostwo w Szarych Szeregach/ ale także z terenu szkolnego, gdyż razem chodziliśmy do tego samego Gimnazjum w Brodnicy, z którego głównie rekrutowali się członkowie Szarych Szeregów.**

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim **"ZLOT"** i pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod czym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): **Wyżej Wymieniony posiadając umiejętności fotografowania - dokonywał licznych zdjęć m.inn. wnętrza lagru w Młtala koło Bydgoszczy i w Potulicach. Do lagrów tych a także do lagru w Gdyni dowoził żywność otrzymywaną od rodzin wywiezionych. Prowadził stały nasłuch radiowy przekazując zdobyte informacje w postaci ulotek hektograficznych. Dla celów wojskowych zbierał i gromadził materiały wywiadowcze. W kościele we Mszanie pow. Brodnica posiadał magazyn sprzętu, materiałów i dokumentacji konspiracyjnej. W szkole we Mszanie wraz z Ojcem przechowywał dokumentację szkolną /świadectwa pieczętka itp/ Jako łącznik kontaktował się z członkami organizacji w różnych miejscowościach jak: Jabłonowo, Rypin, Płock, Kowalewo, Bydgoszcz, Gdynia itp. Dwukrotnie przeszedł przez zieloną granicę w Warszawie skąd przywiózł liczne materiały konspiracyjne szkoleniowe i instrukcje. Posiadał skaszkowane niemieckie dokumenty osobiste.**

nr 99 88 legitymacji ZBOWiD w Warszawie

Władza Publiczna
SISZAKI
Biuro Zarządu
Biuro Zarządu
ul. Ogrodowa Nr 8, tel. 20-40-14

SEKRETARZ ZARZĄDU

lub Zarządu

Prawdziwość powyższych danych
stwierdzam własnoręcznym podpisem

(Nazwisko, imię, stopień wojskowy,
funkcja, stanowisko)

Kryztof Wiertel p. Grabowski

Czestochowa, dnia 7 czerwca 1974 r.
(miejscowość)

42-221 Grabowka k/Czestochowy - ss. Rochai 190

(Nazwisko, imię, pseudonim i adres
składającego oświadczenie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do): Armii Krajowej w lasach 1342-45 w Inspektoracie AK "Maria"

świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer ZN 346 269 3 wydanym dnia 26 IV 1967 r. przez KHMO Czestochowa

o ś w i a d c z a m :

że Ob. Tadeusz Puchliko syn (siostra) Luclwika i Marii
urodz. dnia 2 września 1922 roku w Krosnie

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do): jako żołnierz Armii Krajowej z którym zetknąłem się w styczniu 1943 r. w Pronowicach, gdzie pełnił funkcję dowódcy kompanii, a także w Szkole Podchorążych w której ob. Tadeusz Puchliko był uczniem a ja wykładowcą i w dniu 25 kwietnia 1944 r. na podchorążego w czerwcu 1944 r. jako egzaminator Komisji Egzaminacyjnej Szkoły Podchorążych Puchliko stawiałem wniosek awansowy na kapłana podchorążego.

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim Ilut i pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod którym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): 20 I 1943 — I 1944 pełnił różne funkcje w szeregach Inspektoratu AK "Maria" styczniu 1944 — styczniu 1945 — był kierownikiem Wydziału Kospiracyjnej Inspektoratu AK "Maria"
1943 — czerwiec 1944 ukończył Szkołę Podchorążych Puchliko w Pronowicach 106 DP AK uzyskując w czerwcu 1944 r. stopień kpr. podpor. W tym czasie wyjechał do Warszawy na kurs podchorążymistrzowski "Szarych Szeregów" do Władysława Ostojki "Papa". Macec 1944 — styczniu 1945 — udział w oddziałach partyzanckich 106 Dp. Puch. AK w lasach Sannogrudzkich. W czerwcu 1944 r. objął funkcję dowódcy plutonu łączności w szeregach 106 DP AK. W sierpniu 1944 r. brał udział i służył w walce m.in. w akcji na posterunku żandarmów niemieckich w Kocmyrnówi, a także w walkach w rejonie Krynicy i Sannogrodu.

Jeżeli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji członkowskiej 1301/1734 wydanej przez Zarząd Wojewódzki w Katowicach bez. Nr 21552/Ka

Własność podpisu stwierdza się:
Zarząd Wojewódzki ZBoWiD
w Czestochowie

(Pieczęć i podpis odpowiednich władz lub Zarządu ZBoWiD)

Prawdziwość powyższych danych
stwierdzam własnoręcznym podpisem

Kryztof Wiertel Kpt

(Nazwisko, imię, stopień wojskowy,
funkcja, stanowisko)

Orca Komp
8 p. i. AK

ELBLĄG, dnia 4 sierpnia 1982 r.

Ppłk BOLESŁAW MICHAŁ NIECZUJA-OSTROWSKI
Ps. "BOLKO - GRZMOT - TYSIAC"
M.zam.: Elbląg, ul. Żeromskiego 35/1

ZASWIADCZENIE WERYFIKACYJNE - Nr 12/107/82

Stwierdzam, na podstawie posiadanych dokumentów oraz własnego rozpoznania, jako b.dowódca INSPEKTORATU REJONOWEGO ZWZ-AK MIECHÓW /"MARIA"/ oraz 106 DYWIZJI PIECHOTY ARMII KRAJOWEJ ZIEMI MIECHOWSKIEJ, OLSZUSKIEJ i PINCZOWSKIEJ /"DOM"/, że Ob. TADEUSZ PUDEŁKO ps. "ZŁOT", s. Ludwika i Marii z d. Nowak, ur. 2.IX.1922 r. w Krośnie n/wisłokiem - był żołnierzem ZWIĄZKU WALKI ZBROJNEJ i ARMII KRAJOWEJ w ramach organizacyjnych i bojowych INSPEKTORATU "MARIA" i DYWIZJI "DOM", brał czynny udział w walce z okupantem hitlerowski w latach III. 1940 - I. 1945 r.

Nadto stwierdzam co następuje:

- 1/ Brał udział w kampanii wrześniowej, jako ochotnik 56 kompanii 23 DP, zostaje ranny, jako taki dostaje się do niewoli niemieckiej, z której ucieka/15.X.39/.
- 2/Od marca 1940 r. - do stycznia 1943 r. jest żołnierzem Szarych Szeregów w m. Brodnicy, a jego przełożonym w tym czasie jest Harcmistrz Jerzy Lendzion, jako komendant rejonu.
- 3/Będąc żołnierzem ~~SKSZ~~ prowadzi stały nasłuch radiowy, gromadzi materiały wywiadowcze m.in. zdjęcia wnętrza łagrów w Multal i Potulicach, pełni służbę łącznika i kuriera .dwukrotnie przechodzi "zieloną" granicę dla kontaktów organizacyjnych w Warszawie, wielokrotnie przewozi materiały konspiracyjne.
- 4/Od 20.I.1943 r. do I.III.1944 r. jest d-cą drużyny w plutonie I/I wplacówce Proszowice obwodu Miechów/d-cą komp. ppor. Erzyśtof Wielgut ps. "Grabowski"/.
- 5/Od I.III.1944 r. do 17.I.1945 r. był d-cą łączności konspiracyjnej w sztabach Inspektoratu i 106 DPAK.
- 6/W okresie koncentracji jednostek 106 DPAK/15.VI.-22.XI.1944 r./ pełnił dodatkowo funkcję d-cy plutonu konsp. Baon Sztabowego dywizji/ochrona sztabów: Grupy Operacyjnej Kraków i 106 DPAK/.
- 7/W okresie 1943/1944 r. kończy Szkołę Podchorążych w stopniu kaprała podchorążego cz.w., a 11.XI.1944 r. zostaje awansowany do stopnia plutonowego pchor.
8. Bierze udział w szeregu akcjach bojowych razem ze sztabem dywizji, jak w m. Knyszyn, w obronie lasów Sancygniowskich, nadto w akcji w Kocmyrzowie, gdzie w miejsce rannego d-cy przejął dowodzenie/22.XI.1944 r./ w dniu w/w razem z adiutantem d-cy dywizji ppor. rez. Antonim Baroszewskim, dzięki zachowaniu odpowiedniej postawy, ratują archiwum inspektoratu i dywizji, w czasie przewożenia przez posterunki niemieckie.

Mając na uwadze całą działalność konspiracyjną, tego bardzo młodego wówczas żołnierza Polski Walczącej, pełną wielu czynów wymagających odwagi, odwagi i niezwykłej ofiarności ... - z pełnym zadowoleniem wypełniam dzisiaj swój obowiązek i prawo b.dowódcy, wyższego przełożonego z lat walki z okupantem hitlerowskim i - weryfikuje go. Ob. Mgr. TADEUSZA PUDEŁKO ps. "ZŁOT" do: stopnia podporucznika czasu wojny oraz do następujących odznaczeń bojowych.

- 1/Krzyża walecznych I. - za udział z bronią wręku, w walkach partyzanckich.
- 2/Srebrnego krzyża Zasługi z Mieczami - za odwagę okazaną w służbie łączności konspiracyjnej w warunkach szczególnego zagrożenia przez nieprzyjaciela.
- 3/Brazowego Krzyża Zasługi z Mieczami - za całokształt pracy konspiracyjnej.
- 4/Krzyża Armii Krajowej - za przynależność do Armii Krajowej.
- 5/Medalu wojska IV/czterokrotnego/ - za udział w II wojnie światowej.

Stwierdzam, że Ob. ppor. mgr. Tadeusz Pudełko całobrznie zasłużył się Ojczyźnie i narodowi w walce z najeźdźcą niemieckim.

W miejsce pieczęci
stawiam swoją faksemilę:

B. M. Niecuj-Ostrowski ppłk
/-/Bolesław Michał Niecuj-Ostrowski, ppłk
Ps. "Bolkotyśiac" b. d-ca Inspektoratu
"Maria" i Dywizji "Dom".

9
Sr. Fedeun Pudelec ps. ZLOT Wranau dnia 24 lipca 1993
pat. - 106 DP, AK.

Wranau ul. Korotowski 9 m 66

imię, nazwisko, pseudonim i adres
składającego oświadczenie
(dla mężczyźni nazwisko panieńskie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, uczestnik (czka) - (wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. - od - do)
W Brygady Harcerskiej Gimnazjum Krynica w Brodnicy - Wincencja przy
Obozie M. 11 1935 do Oboza 1939 - sztabu fanmurogo na terenie Brod-
nicy od 15 sty. omi. 1940 r. do p. 1943 r. 3) od listo. do 1943 r.
świadomy odpowiedzialności za prawdziwość podanych niżej przez mnie faktów, legitymujący (a) się
- 106 DP Armii Krajowej Olsz Krasow. do 17.01.1945.
dowodem osobistym (innym dokumentem), seria i numer DB 1038726

wystawnionym dnia przez 07.01.1927 r. por. W. H. Zolotare
oświadczam, że Ob. Jęży Sokołowski syn (córka) Wincencja
urodz. dnia 28.07.1922 r. w Kotasach

jest mi znany (a) osobiście jako uczestnik (czka) - wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę
obozu, więzienia itp. oraz okoliczności, z jakimi świadek zetknął się z otrzymującym (cą) oświadczenie
i czasokres od - do) Brygady Harcerskiej Gimnazjum Krynica w Brodnicy W. H.
od dnia przyłączenia Harcerskiego (M. 11 1935) do wybuchu wojny 1939 r.
następnie w sztabie fanmurogo na terenie Brodnicy
od przyłączenia w dn. 1.03.1940 do dn. 14.04.1942 jako
Arentowca przy gestapo w Saurm. p. w Brodnicy
i osadzie w kwateronach w Kotasach

Wyżej wymieniony (a) posiadał (a) pseudonimy (y) "SOKÓŁ"
stopień wojskowy bez stopnia pełnił funkcję Wymadowcy i Sgornika
oraz brał udział w następującej działalności zaliczanej do uprawnień kombatanckich (wymienić jej rodzaje,
miejsowości, czasookresy itp.) Od chwili przyłączenia w dn. 1. marca 1940 r.
przy pomocy sztabu fanmurogo na terenie Brodnicy,
Fedeuna Pudelec, Jęży Sokołowski ps. "Sokół" miał za zadanie
utrzymywanie systematycznej sgornicy z rumunkami we
wschodniej części pomiatu brodnickiego. Kolegami gimnazjal-
nymi, zajmował się również zbieraniem informacji,
dotyczących ruchu wojsk niemieckich, które przekazywał
Kolegom: Fedeunowi Pudeleci lub Wincencjowi Przybylskiemu
przy całej odpowiedzialności aż do chwili Arentowania.

2) Zwyczajnie

Wyżej wymieniony był represjonowany (a): wymienić jej rodzaje, miejscowości, czasookres, organy represjonujące (nazwę), z jakich powodów itp.

Józef Stachowski ps. "Sobieski" wraz z rodziną w Wincutym i Aleksandrze wraz z dziećmi. Ciąg byli represjonowani przez hitlerowców od dnia 19.04.1942 w obozie w obenie hitlerowskim w Potulicach.

M/W m. Stary Dwór, był w obozie do ucieczki w maju 1945 r. w obozie polityki w Kępciu w Potulicach. W tym czasie wzięty do niewoli przez hitlerowców. W obozie w Kępciu przeżył. W 1945 r. w Kępciu. W 1946 r. w Kępciu. W 1947 r. w Kępciu. W 1948 r. w Kępciu. W 1949 r. w Kępciu. W 1950 r. w Kępciu. W 1951 r. w Kępciu. W 1952 r. w Kępciu. W 1953 r. w Kępciu. W 1954 r. w Kępciu. W 1955 r. w Kępciu. W 1956 r. w Kępciu. W 1957 r. w Kępciu. W 1958 r. w Kępciu. W 1959 r. w Kępciu. W 1960 r. w Kępciu. W 1961 r. w Kępciu. W 1962 r. w Kępciu. W 1963 r. w Kępciu. W 1964 r. w Kępciu. W 1965 r. w Kępciu. W 1966 r. w Kępciu. W 1967 r. w Kępciu. W 1968 r. w Kępciu. W 1969 r. w Kępciu. W 1970 r. w Kępciu. W 1971 r. w Kępciu. W 1972 r. w Kępciu. W 1973 r. w Kępciu. W 1974 r. w Kępciu. W 1975 r. w Kępciu. W 1976 r. w Kępciu. W 1977 r. w Kępciu. W 1978 r. w Kępciu. W 1979 r. w Kępciu. W 1980 r. w Kępciu. W 1981 r. w Kępciu. W 1982 r. w Kępciu. W 1983 r. w Kępciu. W 1984 r. w Kępciu. W 1985 r. w Kępciu. W 1986 r. w Kępciu. W 1987 r. w Kępciu. W 1988 r. w Kępciu. W 1989 r. w Kępciu. W 1990 r. w Kępciu. W 1991 r. w Kępciu. W 1992 r. w Kępciu. W 1993 r. w Kępciu. W 1994 r. w Kępciu. W 1995 r. w Kępciu. W 1996 r. w Kępciu. W 1997 r. w Kępciu. W 1998 r. w Kępciu. W 1999 r. w Kępciu. W 2000 r. w Kępciu. W 2001 r. w Kępciu. W 2002 r. w Kępciu. W 2003 r. w Kępciu. W 2004 r. w Kępciu. W 2005 r. w Kępciu. W 2006 r. w Kępciu. W 2007 r. w Kępciu. W 2008 r. w Kępciu. W 2009 r. w Kępciu. W 2010 r. w Kępciu. W 2011 r. w Kępciu. W 2012 r. w Kępciu. W 2013 r. w Kępciu. W 2014 r. w Kępciu. W 2015 r. w Kępciu. W 2016 r. w Kępciu. W 2017 r. w Kępciu. W 2018 r. w Kępciu. W 2019 r. w Kępciu. W 2020 r. w Kępciu. W 2021 r. w Kępciu. W 2022 r. w Kępciu. W 2023 r. w Kępciu. W 2024 r. w Kępciu. W 2025 r. w Kępciu.

członkowskiej, datę jej wydania, przez kogo *Armia Krajowa, Legitymacja AK - Nr. 016273. wydano dnia 03.06.1991 przez Józef Wąrowski AK.*

Czy świadek posiada uprawnienia kombatanckie; podać kiedy i przez kogo przyznane, nr legitymacji, (zaświadczenia), datę wydania *Zaświadczenie Kombatanckie Nr 529178*

przez Zaii. P. 2302-11-D - Warszawa dnia 09.05.1983 r.

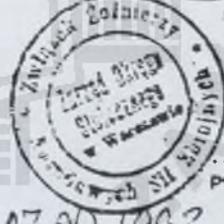

TADEUSZ PUDLER

*dr nauk humanistycznych
ul. Bakrego 81 m. 123
02-581 Warszawa
tel. 22 62 22 22*

Warszawa 27.07.1993

własnoręczny podpis

Podpis

potwierdzam wiarygodność

podpisu świadka

Warszawa 27.07.1993

Oplnia organizacji kombatanckiej

.....
miejscowość data

.....
pieczęć organizacji kombatanckiej
imię i nazwisko, funkcja

Zob. D. M: 43/652 Pom.

Hgr Tadeusz Fudekto
Warszawa 45
ul. Szaubińska 6 n.47.

Karol Szczępański
- imp. Brodnia

11
Warszawa 15 lipca 1967 r.

Z a ś w i e d c z e n i e

Niniejszym zaświadczam, że Ob. Karol SZCZEPAŃSKI ur. 25 kwietnia 1918 r. w Poznaniu, zamieszkały w Brodnicy ul. Północna 6. od dnia 1 października 1941 r. aż do czasu Jego aresztowania t.j. do dnia 10 stycznia 1943 r. był czynnym członkiem Ruchu Oporu w Brodnicy i w powiecie brodnickim.

Wyżej wymieniony działał pod pseudonimem "G r a n i t" zarówno na terenie Brodnicy jak i w terenie co było szczególnie możliwe ze względu na posiadanie dwóch mieszkań w Brodnicy i w Jabłonowie. W konspiracji pełnił różne funkcje m.in. Kierownika Sekcji Korporacyjnej i Magazynier.

Działalność Ob. Karola SZCZEPAŃSKIEGO kwalifikuje się na osobne opracowanie. Ocena osiągnięć konspiracyjnych wymaga wzięcia się i zrozumienia ówczesnych trudności życia Polaków w niewoli hitlerowskiej szczególnie na terenie t.zw. Rzeszy Niemieckiej. Na tym tle jeden fragment osiągnięć np. w zakresie korporatażu prasy konspiracyjnej /"Biuletynu Informacyjnego" czy prasy "Szarych Szeregów" urasta do poważnych rozmiarów.

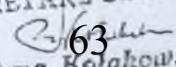
Ob. Karol Szczępański wszystkie swoje siły oddał w służbie konspiracyjnej a przez udostępnienie swoich mieszkań umożliwił istnienie stałych punktów kontaktowych szczególnie ważnych dla łączności z Warszawą.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje postawa Ob. Karola SZCZEPAŃSKIEGO w czasie Jego aresztowania i podczas śledztwa, gdzie nie tylko nie zdradził nikogo z konspiracji ale nawet spowodował zwolnienie innych

Osobnym rozdziałem jest działalność wyżej wymienionego w czasie Jego pobytu w łagrze, gdzie ocalił życie wielu Polaków. W tym zakresie nie mogę się wypowiedzieć na podstawie własnego doświadczenia, gdyż demagogii było nie zostać aresztowanym.

Tadeusz Fudekto
Polski Sprawozdawca A.K.

Przewodniczącemu egzekucji podpisu
16. VII. 1967
PAŃSTWOWA SZKOŁA
PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH
Warszawa

SEKRETARZ SZKOŁY

Kotłowska

1/3. Inne materiały dokumenta-
cyjne: Fundusze Tadeusza

1. Decyzja Urz. do Spraw Kombatantów
i Osób Represjonowanych W-72426
z 18.08.1994 w sprawie uprawnień
kombatanckich, kserokop. oryg. k. 1 s. 1
2. Zasiadanie nr 177 Fundacji o
działalności konspiracyjnej Tadeu-
sza Fundusze, kopia k. 2 s. 2-3

DECYZJA W- 72426.....

z dnia 18.08. 1993⁴r.

Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

Na podstawie art. 1/2/3/-..... w związku z art. 25 ust. 3 oraz art. 27 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz. 75 z późn. zm.) potwierdzam z urzędu

Panu (Pani) Tadeuszowi Pudełko.....
imię i nazwisko

ul. Dorotowska 9 m 66 02-347 WARSZAWA.....
adres zamieszkania

uprawnienia określone w wyżej wymienionej ustawie i postanawiam zaliczyć następujące okresy i rodzaje działalności kombatanckiej lub represji:

1	2	3
Okresy	Rodzaj działalności kombatanckiej lub represji	Artykuł ustawy
od 02 • 1940 miesiąc rok	Szare Szeregi - Związek Walki Zbrojnej - - Armia Krajowa.	1/2/3/-
do 01 • 1945		
od		
do		
od		
do		
od		
do		
od		
do		
łącznie lat pięć..... miesięcy ----		

Decyzja niniejsza może być zaskarżona do Naczelnego Sądu Administracyjnego za pośrednictwem Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w terminie trzydziestu dni od dnia jej doręczenia.

Wystawiono zaświadczenie
nr 599719.....

Kierownik Urzędu do Spraw
Kombatantów i Osób Represjonowanych

Marian Knapik
pełnomocnik w woj. warszawskim
pieczęć — podpis 65

FUNDACJA

ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUŃ • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TELEFON 271-86
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY II ODDZIAŁ W TORUNIU NR 358606-4675-132-3

Ld2 1440/17/96

Z A Ś W I A D C Z E N I E nr 177

Fundacja "Archiwum Pomorskie Armii Krajowej" w Toruniu niniejszym zaświadcza, że w zasobie naszego Archiwum jestteczka osobowa (nr inw. M-59-668, założona w listopadzie 1981 r.) pana Tadeusza Mariana Pudełko ur. 2.09.1922 r. w Krośnie. Z własnej relacji p. T. Pudełko wynika, że w czasie niemieckiej okupacji mieszkał w miejscowości Mszano k. Brodnicy. W grudniu 1939 r. został wprowadzony a następnie zaprzysiężony przez Kazimierza Wrzoska ps. "Wrzos" (absolwent gimnazjum brodnickiego, emisariusz i łącznik Związku Jaszczurczego z W-wy na Pomorze, kierownik Ekspozytury Wywiadu ZJ o kryptonimie "Mare" - wywiad dalekosiężny), do tajnej organizacji Związek Jaszczurczy. Początkowo Tadeusz Pudełko ps. "Złot", "Grom" był wraz z Kazimierzem Wrzoskiem współorganizatorem Związku Jaszczurczego na terenie Brodnicy i okolic, następnie objął funkcję zastępcy kierownika Ekspozytury Wywiadu "Mare" ZJ i pełnomocnika ZJ na teren Pomorza po prawej stronie Wisły. W ramach swojej pracy wywiadowczej T. Pudełko m.in.: wykonał serię unikalnych zdjęć wnętrza obozu w Smukale k. Bydgoszczy oraz więźniów obozu w Potulicach; jako łącznik jeździł do Bydgoszczy, Gdyni, W-wy, Łodzi. Działalność Związku Jaszczurczego na terenie Brodnicy została przerwana wskutek aresztowań jego członków na przełomie 1942/43 r. W związku z tym T. Pudełko opuścił teren pow.

brodnickiego. Nawiązał kontakt z AK w Krakowie (106 Dyw. AK Kraków) i na tym terenie służył w konspiracji do końca wojny.

~~cz. onka grupy (brodnickiej) Związku Jaszczurczego znajdujemy w~~
~~członka grupy brodnickiej Związku Jaszczurczego znajdujemy w~~

następujących dokumentach z zasobu Archiwum Fundacji: - relacja Karola Szczepańskiego ps. "Granit", członek grupy brodnickiej ZJ (teczka osob. nr inw. M/43); - relacja Jerzego W. Sokołowskiego, ps. "Sokół", członek grupy brodnickiej ZJ (teczka osob. nr inw. M-687/1388); - Relacje Muzeum Stutthof tom XXIII (rel. L. Zdrojewskiego) i tom XXVII (rel. Z. Palickiego, T. Pudełko); - wspomnienia kmdta placówki AK w Lidzbarku Welskim J. Szalli "Przez okupacyjne lata 1939-1945" str. 77

Uwaga: Zaświadczenie wydane zgodnie z tekstem instrukcji "Biura Prawnego Urzędu Do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (Kombatant nr 1/94) wymieniającym naszą instytucję jako uprawnioną do udzielania informacji i opinii w sprawie kombatancstwa.

Dokumentalistka
 mgr Hanna Marcinkowska

PREZES ZARZĄDU
D. Wakar
 mgr Dorota Zawocha-Wakar

II. Materiały uzupełniające relacje: Budetko
Tadeusz

1. Jerzy Wulkaniski, Dr Tadeusz Budetko,
Lecnia Michotowska, nr 1 (215), kserokop.
(2001)

k. 1 s. 1

„Aby pamiętać o nich nie zaginęła”

Dr Tadeusz Pudelko

Tadeusz Pudelko urodził się 2 września 1922 roku w Krosnie na Podkarpaciu. Był synem Ludwika, nauczyciela w Szabdzie, oraz Marii z Nowaków. Po ukończeniu sześciu klas szkoły powszechnej w Brodnicy przyjęty został z dniem 17 czerwca 1935 r. na podstawię egzaminu wstępnego do klasy pierwszej gimnazjalnej Państwowego Liceum i Gimnazjum w Brodnicy oraz zapisany w „Rejestrze uczniów 1873-1966” pod pozycją 3374. Należał do ZHP. W latach 1935-1939 był członkiem 10 Pomorskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki (drużyna gimnazjalna) w Brodnicy. Dnia 21 czerwca 1939 roku otrzymał świadectwo ukończenia czteroklasowego gimnazjum ogólnokształcącego czyli „małą maturę”. Dalszą naukę przerwała mu wojna, która wybuchła 1 września 1939 roku.

Podczas okupacji, pod pseudonimem „Grom” i „Złot”, uczestniczył w ruchu oporu. Zaprzysiężony przez Kazimierza Wrzosa ps. „Wrzós”, wstąpił do Związku Jaszczurczego. Pełnił obowiązki łącznika między Brodnicą a Warszawą, a także Olsztynem, Tczewem i Toruniem oraz Łodzią. Objął później stanowisko zastępcy szefa Ekspozytury „Mare” i pełnomocnika Związku Jaszczurczego dla położonej na wschód od Wisły części Pomorza. Pod koniec 1941 przeszedł w Warszawie specjalne przeszkolenie w zakresie wywiadu i broni. Utrzymywał ścisłe kontakty z działaczami konspiracyjnymi na brodnickim terenie m.in. z Karolem Henrykiem Szczepańskim ps. „Granit” oraz Leszkiem Adamem Zdrojewskim ps. „Żółw”. Podczas pobytu w Brodnicy korzystał ze schronienia w różnych miejscach na przykład u Agnieszki Grajewskiej (ul. Mostowa 24), Karola Szczepańskiego (ul. Przedzamcze 6), Heleny

Zdenki (mleczarnia w pobliskich Radoszkach). Awansował do stopnia podporucznika AK. Po wojnie uzupełniwszy wykształcenie w zakresie szkoły średniej studiował na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie zatrudniony był w charakterze wykładowcy harcmistrz Aleksander Kamiński - „Kamyk”. Stał się odąd propagatorem jego postaci i idei. W latach 1945-1949 organizował pod Brodnicą obozy harcerskie, najczęściej na wyspie na jeziorze Chojno. Po ukończeniu studiów zamieszkał na stałe w Warszawie. Wykładał w Państwowej Szkole Pracowników Socjalnych. Jako działacz społeczny upowszechniał samorządy podwórkowe. Opublikował podręcznik „Metoda pracy grupowej” (Warszawa 1979). Do tematyki konspiracyjnej wrócił w broszurze „Związek Jaszczurczy i Ekspozytura „MARE” rejonu brodnickiego” (Warszawa 1994, maszynopis). Nadal był aktywnym członkiem ZHP. Uzyskał stopień harcmistrza. Podczas pobytu w Brodnicy dwukrotnie brał udział w zbiorcach Kręgu Seniorów ZHP im. Jerzego Lendziona. Pierwszy raz miało to miejsce w dniu 18 maja 1990 roku. Wówczas wpisał do kroniki Kręgu następujący tekst:

„Zuchy są po to, żeby radość istniała, harcerze, by istniały czyny młodości, a seniorzy ZHP by dzielić się doświadczeniem. Dopiero radość, wola stwarzania rzeczy wielkich i doświadczenie dają pełnię życia. Nie może istnieć harcerstwo bez seniorów”.

Po raz drugi uczestniczył w zbiorce 24 maja 1991 roku. W czasie gawędy przedstawił seniorom i uczestniczącym harcerzom ze szczepu przy Szkole Podstawowej nr 3 postać „Kamyka”.

Zmarł w stolicy dnia 17 września 2000 roku. Pochowany został w rodzinnym grobowcu na cmentarzu w Krośnie.

Jego biogram zamieściła „ZM” w numerze 10 z października 2000 r., a brodnicki Krąg Seniorów ZHP poświęcił Zmarłemu Druhowi zbiórkę, która odbyła się 5 października 2000 roku. (zob. Wiadomości harcerskie „ZM” nr 11 z listopada 2000 roku.)

Jerzy Wultański

III/3. Materiały dotyczące okupacji:
Tadeusz Indulko:

a)

1. Instrukcja obserwacji ruchu szosowego na placówce (pkt. obserwacyjny), światłokopie - zob. koperty k. 3 s. 1-3
2. Instrukcja - znaki rozpoznawcze niemieckich pojazdów mechanicznych, światłokopia k. 2 s. 4-5
3. Instrukcja lotni sze - światłokop. k. 1 s. 6
4. Instrukcja obserwacji ruchu szosowego na placówce (pkt. obserwacyjny), kserokop. k. 1 s. 7
5. Motki akcji w niemieckim, kserokop. k. 3 s. 8-10
6. Zdjęcia i kserokop.
 - kserokop. zdj. Brodniczy k. 2 s. 11-12
 - kserokop. zdj. dotyczących działalności komp. reletora k. 3 s. 13-15
 - kserokop. zdj. obozu w Potulicach k. 8 s. 16-21
 - oryg. zdj. z obozu Potulic-Smuketa z informacją Karola Szepanickiego k. 3 s. 22-25 (Mzdy.)
7. Karta postowa z 29.01.1979
 - inf. nt. zamordowanych kobiet, rękopis k. 2 s. 26
8. 8 plam sz - 28 zdj. dotyczących Brodniczy i obozu w Potulicach i Smuketa przekazane przez J. Indulko, 6.11.1993r. s. 1-8 (osob. mr) 70

1. Instrukcja obserwacji... k. 3 s. 1-3

5. Rodzaj broni oraz ~~rodzaj i wielkość~~ wielkość oddziału (pulk, kompania, baon, bateria, dyon itp.) można rozpoznać również przy pewnej znajomości rzecey za składu organizacyjnego, obserwowanego przy przemieszaniu. Mniej znający się mogą się ogólnie orientować według sprzętu np.: artyleria przechodzi z działami, panterami i obrotami itp. dla uniknięcia jednak pomyłek, najlepiej podawać szczegółowe dane i obserwowany - możliwie dokładnie skład oddziału, wtedy kompetentni zorientują się o co chodzi.
6. Dalej, jedna z podstawowych rzecey jest obserwacja i notowanie znaków oraz godła malowanych na pojazdach przechodzącego oddziału. Jeżeli jest to oddział przewożony, to, jakich oznaczono wyżej, znaków tych samochody mogą nie mieć wcale, a zwykle wymalowane są na nich numery danej kolumny transportowej. Jeżeli natomiast przechodzi sam oddział w swoim organicznym składzie, wtedy ważnym jest notowanie wszelkich godła i znaków, malowanych na jego pojazdach. Godła te i znaki trzeba notować rysunkowo, nie tylko opisowo, ponieważ lepiej zorientować się podług słabego nawet rysunku (kolory można podać słownie), aniżeli według najlepszego opisu. Często godła wzgl. znaki są trudne do określenia czasem jeden znak dwóch ludzi może różnie opisać. - Dlatego powtarza się: wszelkie godła i znaki trzeba notować i podawać rysunkowo. To samo godło (t.j. ten sam rysunek) przechodzącego oddziału może mieć różne wersje słownie różne kolory, wzgl. położenie - pozadaniem jest wtedy notowanie jakie i jak wielkie oddziały posiadały taka, a jakie inna wersje danego godła (znaku).
7. Ważnym jest podawanie proporozyków, czyli sztywnych chorągiewek, umieszczonych z przodu wojskowych samochodów osobowych. Oznaczają one dowództwa. Proporozyki w kolorach czarno-biało-czerwonym oznaczają wyższe d-twa (d-ca general), trojkątne d-ty dwójki, prostokątne z przękatniami d-tywo korpusu, kwadratowe w szachownicy armie itp. Inne proporozyki są w kolorach danej broni, polaczonych z kolorem czarnym - prostokątne oznaczają d-tywo pulku, trojkątne d-tywo baonu itp.
- Może się wreszcie zdarzyć, że na samochodach wzgl. na sprzecie (działa czołgi) mogą być wymalowane numery danych oddziałów. Rzecey jasna, należy je zanotować i podać. Zdarza się to bardzo rzadko, niemniej przeczyc tego nie wolno. Należy również notować n-ry kolumn transportowych, przewożących wojsko.
- W razie zatrzymania się oddziału, będącego w drodze, wykorzystac należy sposobność, by przysłuchać się wypowiedzeniom się żołnierzy - skąd jada, dokąd, jak się ich oddział nazywa, jak nazywa się ich d-ca, w jakiej sile jada itp.
- Wszystkie powyżej podane szczegoly mają służyć jedynie dla ogólnej orientacji obserwatorów danego punktu oraz dla ułatwienia im pracy. Zasadniczo jednak zadaniem ich jest notowanie wszelkich najdrobniejszych szczegółów, - krotko mówiac każdego przechodzącego samochodu.
- Ostatnia sprawa - to uczciwość każdego obserwatora. Nie wolno niczego kłamk komponować, nie wolno nadrabiać fantazja tego, czego się dokładnie nie zaobserwowało. Trzeba meldować ściśle. Jeżeli obserwacja była niedokładna - podać w uwadze swoje wątpliwości. Jeżeli w obserwacji nastąpiła przerwa, nie podawać, że w tym czasie nie było żadnego ruchu. Jednym słowem - nie bujać. Obserwator często nie zdaje sobie sprawy z następstw, jakie mogą wynikać z przekreślenia dokonanej przez niego obserwacji.

Praca na punkcie obserwacyjnym

Obserwacja na punkcie powinna trwać pełne 24 godz. na dobie, szczególnie w okresach większego nasilenia ruchu. Chwytać należy kierunek ruchu danego oddziału, a w miarę możności skąd-ko Notować czas przejścia, początku-konca oddziału i jego skład. Notować rodzaje broni, jakosc przechodzącego sprzętu (kaliber dział itp.) Zaznaczać wszelkie znaki, godła i rysunki malowane na pojazdach. W razie przejścia kolumn transportowych, konieczne starac się ustalic og. wzgl. kto jest przewożony, ile i po ile wladowano na poszczególne samochody.

VII. Na drugiej stronie.

2. Zmaki rozpoznawose
niemieckich ...

k.2 5,4-5

ZNAKI REJESTRACYJNE

niemieckich pojazdów mechanicznych

Każdy pojazd mechaniczny (samochód, motocykl), będący w ruchu, musi mieć z przodu i z tyłu na wysokości osi- przyczepiona tabliczka ze znakiem rejestracyjnym, podająca w skrócie nazwę kraju, wgl. instytucję czy formację, do którego należy oraz zarejestrowany kolejny numer. Znaki rejestracyjne wypisane są czarnymi literami i liczbami na białej tabliczce okrągłej obwodzie. Czerwone znaki rejestracyjne mogą mieć tylko samochody odbywające jazdy próbne, wgl. przechodzące tranzytem (np. z fabryki).

Znaczenie niemieckie	Znak rejestr.	Znaczenie polskie

I. Instytucje i formacje rządowe

Wehrmacht Meer	WH	Wojsko lądowe
" Marine (Kriegsmarine)	WM	Marynarka Wojenna
" Luftwaffe	WL	Wojsko lotnicze
Deutsche Reichsbahn	DR	Niem. Koleje Państwowe
" Reichspost	RP	" Poczta
" Post Ost (OO)	DP Ost	" Wschód (Gen. Gub.)
Polizei	Pol	" Policja
SS - (Sicherheits Staffeln)		
Verfügungstruppen, Wachverbände	SS	Oddz. dyspoz. i wartownicze SS

II. Prusy

Landespolizei Bezirk Berlin	IA	Policja okręgu Berlina
Provinz Ostpreußen	IC	Prusy Wschodnie
" Brandenburg	IB	Brandenburgia
" Pommern	IN	Pomorze (wschodnie)
" Schlesien	IK	" śląskie
" Sachsen	IM	Saksonia
" Schleswig-Holstein	IP	Szlazwik-Holsztyn
" Hannover	IS	Hannower
Rheinprovinz	IT	Renoja
" Westfalen	IX	Westfalia
Regierungsbezirk Sigmaringen	IL	Okręg Sigmaringen
" Düsseldorf	IY	" Düsseldorf
Rheinprovinz	IZ	Nadrenia
Gen. Danzig-Westpreußen	DW	Prusy Zachodnie (polskie Pomorze)

III. Bawaria.

Stadtbezirk München	IIA	Okręg miejski Monachium
Regierungsbezirk Oberbayern	IIB	" Górna Bawaria
" Niederbayern und		
" Oberpfalz	IIC	" Dolna " i Górny Pfalz
" Pfalz	IID	" Pfalz
" Ober- und Mittel-		
" Franken	IIH IIS	" Górna i Środkowa Frankonia
" Mainfranken	IIU	" Frankonia nad Renem
" Schwaben und Neuburg	IIZ	" Szwabia i Neuburg
Stadtbezirke Nürnberg und Ertz	IIH	" miejskie Norymbergia i Ertz

IV. Austria.

Wien	V	Wiedeń
Niederösterreich	Nd	Austria Dolna
Oberösterreich	Od	" Górna
Salzburg	Sb	Salzburg
Steiermark	St	Styria
Kärnten	K	Karyntia
Tirol-Vorarlberg	TV	Tyrol-Voralberg

I/ 4

Regierungsbezirk Dresden-Bautzen		Okreg Dresden-Bautzen
a. Landräte Bautzen, Lebau, Zittau Kamenz	I	a. powiaty Bautzen, Lebau, Zittau, Kamenz
b. Polizei Präsident Dresden und Landräte: Dresden, Freiberg, Pirna, Meissen, Grossenhain, Dippoldiswalde	II	b. miasto Dresden i powiaty: Dresden, Freiberg, Pirna, Meissen, Grossenhain, Dippoldiswalde
Regierungsbezirk Leipzig	III	Okreg Lipsk
" Chemnitz	IV	" Chemnitz
" Zwickau	V	" Zwickau

VI. Wirttembergia.

Polizei Präsident Stuttgart	IIIA	Miasto Stuttgart
Landräte: Backnang, Böblingen, Ess- lingen	IIIC	Powiaty: jak obok
" Leonberg, Ludwigsburg,	IIID	" " "
" Heilbronn	IIIE	" " "
" Vaihingen/Enz., Waiblingen	IIIF	" " "
" Balingen, Calw, Freudenstadt,	IIIG	" " "
" Horp a/Neckar	IIIH	" " "
" Nürtingen, Reutlingen	IIII	" " "
" Sottweil, Tübingen, Tutt- lingen	IIIM	" " "
" Aalen, Crailsheim	IIIP	" " "
" Schwäb. Gmünd und Hall, Mei- denheim, Künzelsau	IIIS	" " "
" Bad Mergentheim, Öhringen,	IIIT	" " "
" Biberach, Shingen, Ulm,	IIIX	" " "
" GSpingen	IIIZ	" " "
" Saulgau, Friedrichshafen,		
" Wangen in Allgäu		

VII. Inne kraje.

Baden	IVE	Badenia
Thüringen	Th	Turyngia
Hessen	VH	Hesja
Hamburg	HH	Hamburg
Mecklenburg	M	Meklenburg
Oldenburg	OI	Oldenburg
Braunschweig	B	Brunszwik
Anhalt	A	Anhalt
Bremen	HB	Brema
Lippe	L	Lippe
Schaumburg-Lippe	SL	Schaumburg-Lippe
Saarland	Saar	Zaglebie Saary
Sudetendeutsche Gebiete (Regierungs- bezirke Karlsbad, Aussig, Troppau)	S	Sudety (Okregi Karlsbad, Au- ssig, Opawa)
Danzig	DA	Gdansk
General Gouvernement	Ost	Generalna Gubernia

5

3, Umstowkija lokmiaso, k. 156

INSTRUKCJA LOTNICZA

rozpoznanie sztabów lotniczych: rodzaj sztabu, nazwa, n.p. numer, Feldpoi skład, nazwiska, funkcje, dane personalne, komu podlega służbowo, zakres i rodzaj pracy sztabu, podległe mu jednostki.

N.P. lotniska, określenie w km i kierunku świata do najbliższej miejscowości stacji kolejowej i dróg bitych.

Dane co do urzadzenia lotniska :

a. Skala możliwie 1 : 10 000 z dokładnymi wymiarami w metrach z naniesieniem inwestycji i urzadzeń: baraków, hangarów (w objaśnieniach podać szczególnie np. warsztaty reparacyjne, baraki mieszkaniowe it.d.), 2-składów amunicji i bomb (ilość, jakość), 3-sbiorników na paliwo (rozmiar, pojemność, system), 4-baterij przeciwlotniczych, 5-stanowisk aparatów podsluchowych, 6-inne dane - urzadzenia boenicznych kolejowych it.p.

b. Maskowanie lotniska i jego urzadzenia.

Zaloga lotniska, stan, formacja (łączność, personel techniczny, latający, spadochronowy), nazwiska wyższych oficerów na tym lotniskach.

Wyposażenie w sprzęt: a. Stan samolotów stale latających, ich rodzaj (bombowe, bitowe, myśliwce, ilu motorowe, iloplątowe), oraz nazwy typów - broszura w księgarniach niemieckich w cenie 1,50 RM.

b. Stan samolotów. jakość ładunku i ich czynność.

c. Dane co do samolotów przelotowych.

Tok służby na lotnisku: a. szkolenie, rodzaj, b. częstota, rodzaj lotów, długość, czas, kierunek, c. czy wozzi się sprzęt pomocniczy, np. pompy, lejki, wiadra, traktory, wózki do podwożenia bomb it.d. Zwrocić specjalną uwagę na szkolenie spadochroniarzy.

C.P.L. czynnych ośrodków w terenie, szlaków komunikacyjnych, fabryk, lotnisk, mostów, szlak, ze szkieletami stanowisk w terenie, ilość dział, reflektorów, aparatów podsluchowych, urzadzeń sygnalizacyjnych - O.P.L. biernie: malowanie, maskowanie fabryk, budowa zagajników, schronów it.p.

U w a g a : Podawać odległość poszczególnych urzadzeń od charakterystycznych punktów terenowych widocznych z góry, pamiętając, że będą one celem bombardowania. Przy opisie nowych typów samolotów, podawać przedewszystkim szybkość i zasięg, uzbrojenie, nośność dla samolotów transportowych.

6

8

*"Ich fühle mich so frisch.
Es kommt der Frühling."*

(ADOLF HITLER, 24. 1. 41.)

Улошка Колпостована прер 2 вгзрел 1 января 1942

4. Truppenkennzeichen des Urlaubers des Feldheeres.

Alle Heimaturlaub des Feldheeres haben tunlich mit Eintreffen im Urlaubsort die Truppenbezeichnung auf den Schulterklappen offen zu tragen. Bei Rückkehr vom Urlaub sind vor der Abfahrt die Truppenkennzeichen wieder zu tarnen. Diese Maßnahme ist bei allen Urlaubern, bei denen die eingefalteten, maschinengeschickten Truppenbezeichnungen von den Schulterklappen noch nicht entfernt sind oder die noch im Besitz der angedruckten Truppenbezeichnungen sind, mit sofortiger Wirkung durchzuführen. Näheres siehe III.

II. Ersatzheer.

5. Für im Ersatzheer noch vorhandenen Schützenkompanien mit interessanten gefalteten, maschinengeschickten Truppenbezeichnungen oder angedruckten Nummern und Buchstaben sind angeordnet zu sein.

6. Alle nicht mehr verwendbaren Truppenbezeichnungen aus Verhinderung sind sorgfältig zu vernichten und an die D. W. Amt (S. 3) zu übergeben.

III. Einführung neuer Truppenkennzeichen.

7. Zur lebteren Durchführung der Tarnung und Enttarnung der Truppenkennzeichen wird die Abklärung und Wandel eine neue Art Truppenkennzeichen eingeleitet. Sie besteht aus einem Anstrich aus Lackmahlstoffen aus dem auf die Schulterklappen aufgebracht werden etwa 3 bis 4 Zentimeter breite aus hellbraunem Grundstoff mit in der Weisheit angeordneten, maschinengeschickten Truppenbezeichnungen. Die Beschaffung der Truppenbezeichnungen ist durch den Truppenkennzeichen durch D. W. Amt (S. 3) zu bewerkstelligen. Die Truppenbezeichnungen sind folgende Reihenfolge:

- a) Ersatzheer mit 100%
- b) übriges Feldheer mit 20% der Stärke nach R. St. N.
- c) Ersatzheer mit 100% der Stärke nach R. St. N. bzw. Stärke.

Neuaufstellungen sind durch die zuständigen Befehlshaber (D. W. Amt) mit den Truppenkennzeichen u. a. auszuführen. Proben geben den D. W. Amt gefordert zu.

8. Mit Rücksicht auf die Vereinfachung der Truppenkennzeichen ist die D. W. Amt (S. 3) zu beauftragen.

Versehung von Untersuchungsgefangenen.

Untersuchungsgefangene von Einheiten, die vom Beschäftigten des Ersatzheeres aufgestellt werden, gelten mit deren Eintritt zum Feldheer als zum zuständigen Ersatzheer zugehörig.

- 54 - AHA/Ag/H (11a)

161. Verlustmeldungen.

Es ist festgestellt worden, daß eine große Anzahl von Einheiten trotz des Beschlusses der Reichsregierung (siehe G. B. Nr. 1939 Teil C Nr. 1093) ihre bis in die ersten Stenbertage zurückreichenden Verluste erst Mitte Januar, also nach 4 Monaten, an die Wehrmachtausstellungstelle für Kriegsverluste und Kriegsgefangene gemeldet haben.

Dadurch ergeben sich schwerwiegende Nachteile für die Angehörigen der Beschlagnahmestelle:

- 1. die Auslastungsverteilung (s. B. über Grublage usw.),
- 2. die Ausstellung von Sterbeurkunden,
- 3. die Nachlassregelung,
- 4. Testamentausfertigung usw.

anherzögen nicht verweigert werden.

Sämtliche Einheiten sind nochmals ausdrücklich darauf hinzuwirken, daß eingetretene Verluste der Wehrmachtausstellungstelle bis spätestens 1. März der Wehrmachtausstellungstelle zu melden sind.

Sollten auch jetzt noch Einheiten mit Verlustmeldungen aus dem Polenfeldzug im Rückstand sein, so sind diese bis spätestens 1. März der Wehrmachtausstellungstelle zu melden.

R. St. N. (Ch II Rust u. Holz), 1. 2. 40

162. Abzeichen der Deutschen Lebensversicherungsgesellschaft.

Das Abzeichen der Deutschen Lebensversicherungsgesellschaft wird gemäß H. V. 122 Abschnitt A Nr. 26 nur an der Bekleidung getragen, zum Tragen an der Uniform eignet es sich nicht.

Die für Inhaber des Grundweins, Prüfungsbereichs oder Weisweins ausgegebene Ankermedaille eignet sich ebenfalls nicht zum Tragen an der Uniform.

Das Abzeichen ist daher zur Uniform nicht zu tragen.

R. St. N. (Bd. I) 26. 1. 40

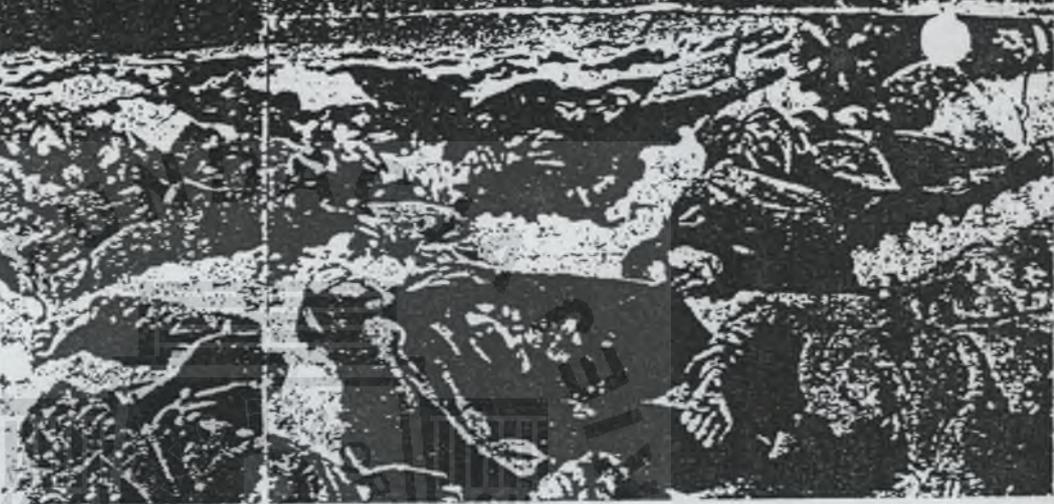
DIES ist die Wiedergabe einer dringlichen Verfügung des Oberkommandos des Heeres, abgedruckt auf Seite 66 der nur für den Dienstgebrauch bestimmten „Allgemeinen Heeres-Mitteilungen“, Ausgabe vom 7. FEBRUAR 1940.

Das OKH. beanstandet darin, dass zahlreiche Truppenteile ihre Verluste aus dem Polen-Feldzug im Januar 1940 noch nicht gemeldet hatten.

Hitler dagegen hatte bereits am 6. OKTOBER 1939 seine „Gesamtverluste“ im Polen-Feldzug bekanntgegeben. Trotzdem weiss das OKH vier Monate später immer noch nicht die wahren Verlustziffern.

"Ich fühle mich so frisch. Es kommt der Frühling."

(ADOLF HITLER, 34 J. AL.)

Verfehlung von Untersuchungs- gefangenen.

Untersuchungsgefangene von Einheiten, die vom 1. September bis 31. Oktober 1939 gefangen worden sind, sind im Anhang II des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) über die in die ersten vier Monate nach 1. September 1939 gefangenen Untersuchungsgefangenen und die Verfehlungen dieser Untersuchungsgefangenen geregelt.

161. Verlustmeldungen.

Es ist festgestellt worden, daß eine große Anzahl von Einheiten im Laufe der Zeit (bis zum 31. Oktober 1939) Verluste an Mannschaften erlitten haben, die nicht in den Verlustberichten der Einheiten für den Zeitraum vom 1. September 1939 bis zum 31. Oktober 1939 gemeldet wurden. Diese Verluste sind in der Anlage I des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

1. Einheiten, die Verluste an Mannschaften erlitten haben, die nicht in den Verlustberichten der Einheiten für den Zeitraum vom 1. September 1939 bis zum 31. Oktober 1939 gemeldet wurden, sind in der Anlage I des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.
2. Die Verluste an Mannschaften dieser Einheiten sind in der Anlage II des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.
3. Die Verluste an Mannschaften dieser Einheiten sind in der Anlage III des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

162. Abrechnungen der Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen.

Die Abrechnungen der Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen sind in der Anlage IV des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

4. Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen.

Alle Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen sind in der Anlage V des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

Die Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen sind in der Anlage VI des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

Die Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen sind in der Anlage VII des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

Die Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen sind in der Anlage VIII des Beschlusses des Reichsausschusses für die Untersuchung von Verfehlungen von Untersuchungsgefangenen vom 1. September 1939 (R. 109) aufgeführt.

DIES ist die Wiedergabe einer dringlichen Verfügung des Oberkommandos des Heeres, abgedruckt auf Seite 66 der nur für den Dienstgebrauch bestimmten „Allgemeinen Heeres-Mitteilungen“, Ausgabe vom 7. FEBRUAR 1940.

Das OKH. beanstandet darin, dass zahlreiche Truppenteile ihre Verluste aus dem Polen-Feldzug im Januar 1940 noch nicht gemeldet hatten.

Hitler dagegen hatte bereits am 6. OKTOBER 1939 seine „Gesamtverluste“ im Polen-Feldzug bekanntgegeben. Trotzdem weiss das OKH vier Monate später immer noch nicht die wahren Verlustziffern.

FOTO: TADEUSZ PUDEŁKO
 1942 ODDZIAŁY HITLEROWSKIE
 NA ULICACH BRODNYCY

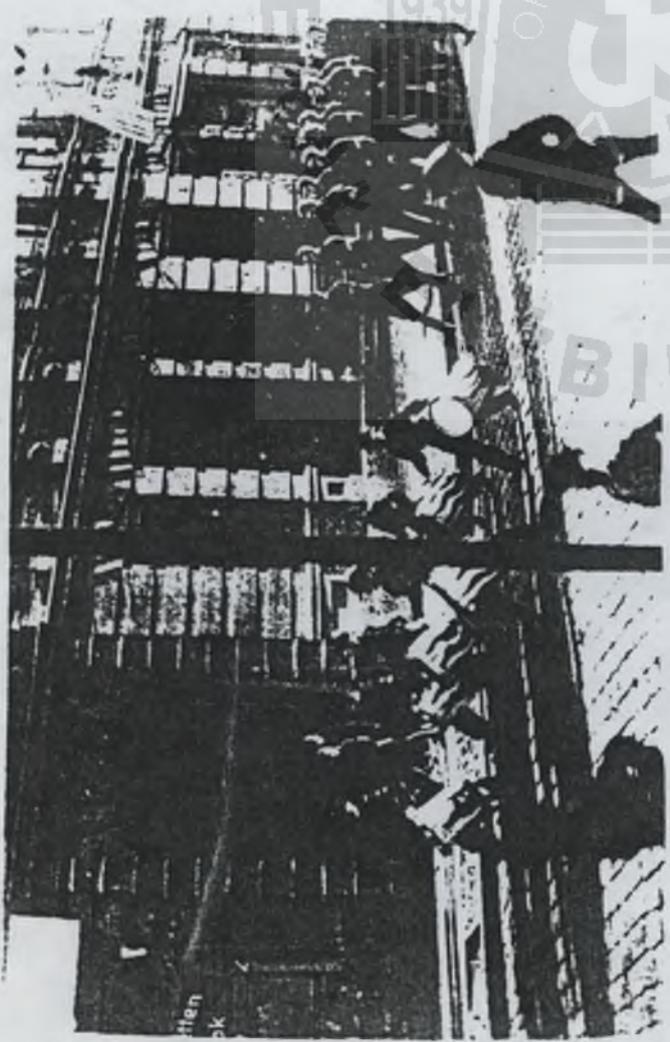

FOTO. T. PUDEŁKO 1944

GENE
 1939
 OKREG POMORZ
 1945
 KIEJ
 BIET

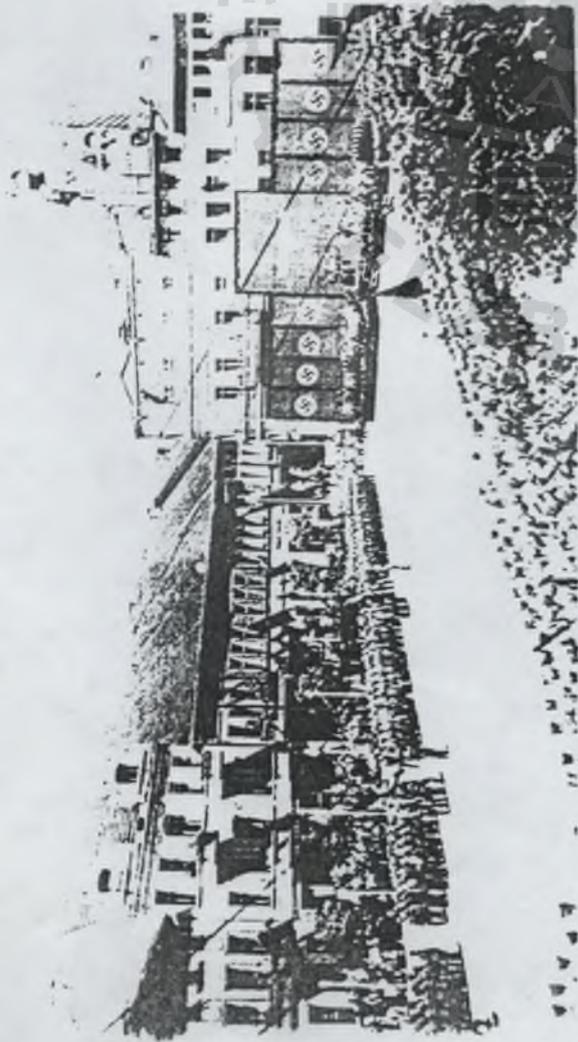

FOTO. T. PUDĘTKO 1942

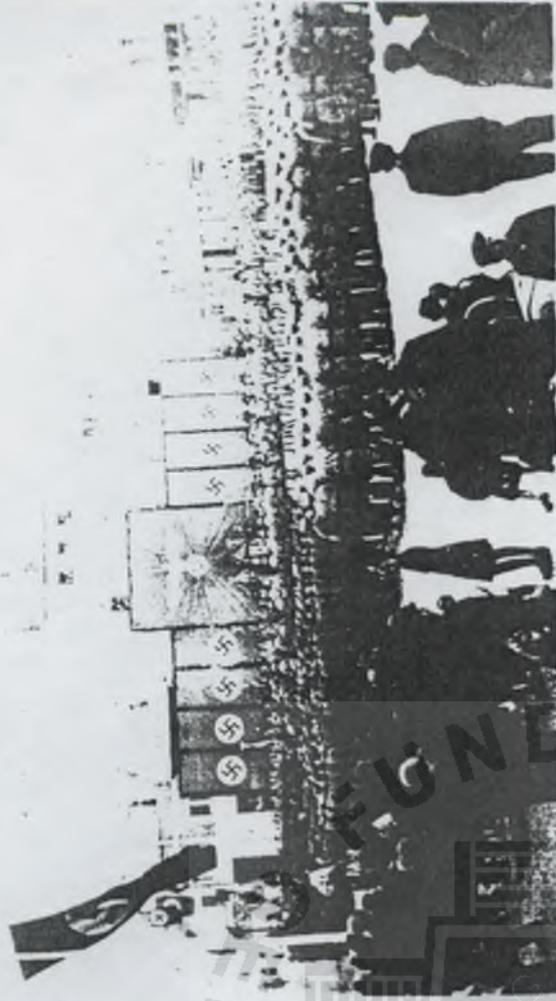

FOTO TABEUSZ PUDĘTKO 1942

ODDZIAŁY NIEMIECKIE

NA ULICACH BRODNICY

UROCZYSTOŚCI HITLEROWSKI

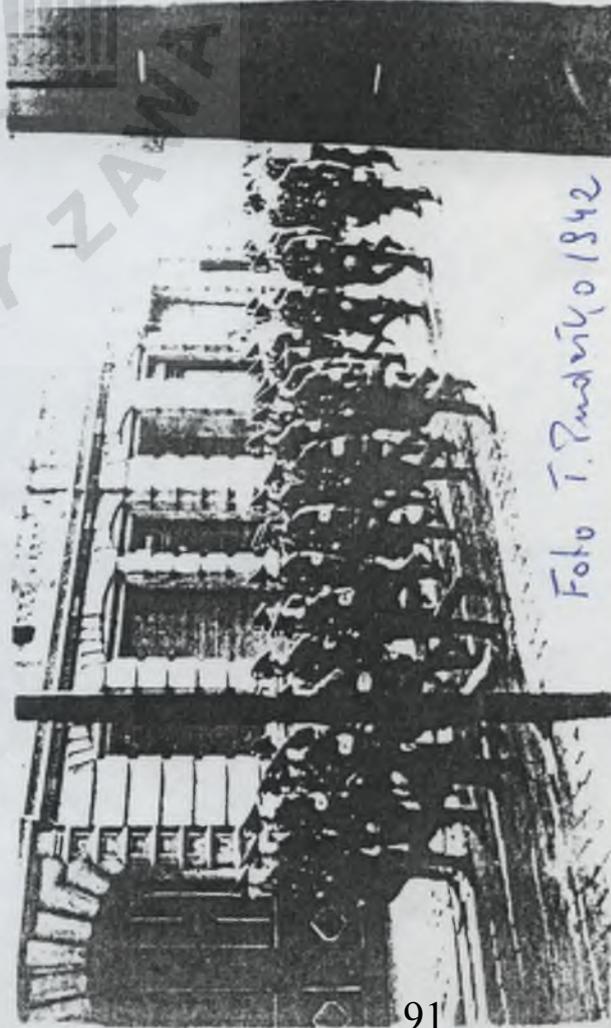

Foto T. Pudeńko 1942

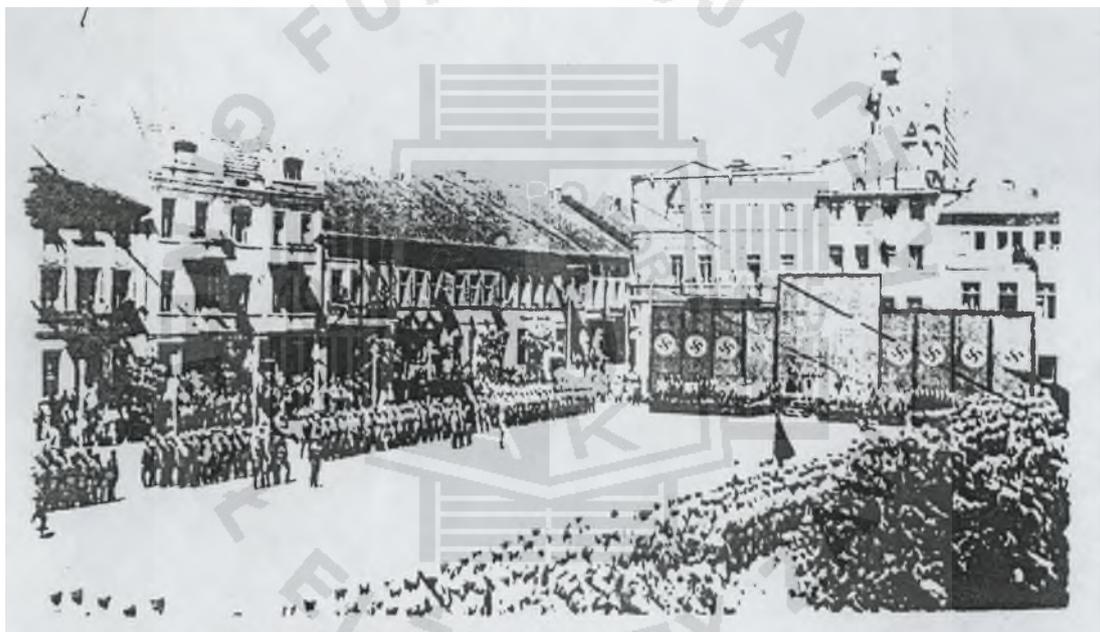
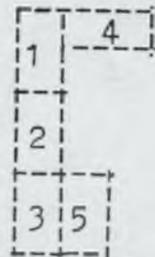
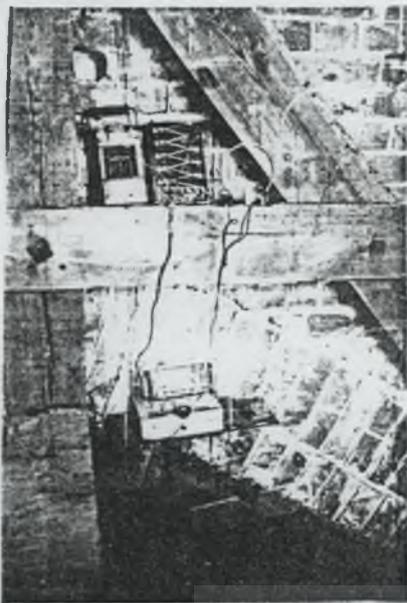

Foto T. Pudzniak 1942

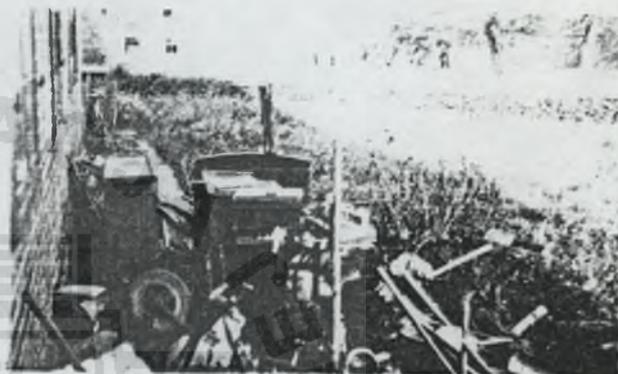
- 1 Kościół we Mszanie-konspiracyjne urządzenie
- 2 Tadeusz Pudełko: nasłuch radia w kościele we Mszanie 1939-1942
- 3 Uwięzieni w lagrze Miltal 1942
- 4 Wywożenie więźniów. Brodnica 1942
- 5 Janina Dzielska ze Mszana w lagrze w Miltal 1942

Autor zdjęć 12 razy zawoził żywność do lagrów w Miltal pod Bydgoszczą i do Potulic. Raz został bardzo zbity. Komendant lagru zżyczył sobie 12 małych kaczatek. Przywiezienie kaczatek pozwoliło na wejście do lagru Miltal i spotkania z rodziną Dzielskich we wnętrzu lagru. Mając przy sobie foto aparat "Baldina" dokonałem kilkunastu zdjęć.

1	5
2	6
3	7
4	

Tadeusz Pudełko
jako fotograf.
Brodnica 1939-1942

- 1-4 Oddziały hitlerowskie po zajęciu Brodnicy
- 5 Wywożenie więźniów politycznych 1941
- 6 Wysiedlanie Polaków. Mszano 1941
- 7 Dokonali rewizji w rodzinie Pudełków i kazali zrobić sobie zdjęcie

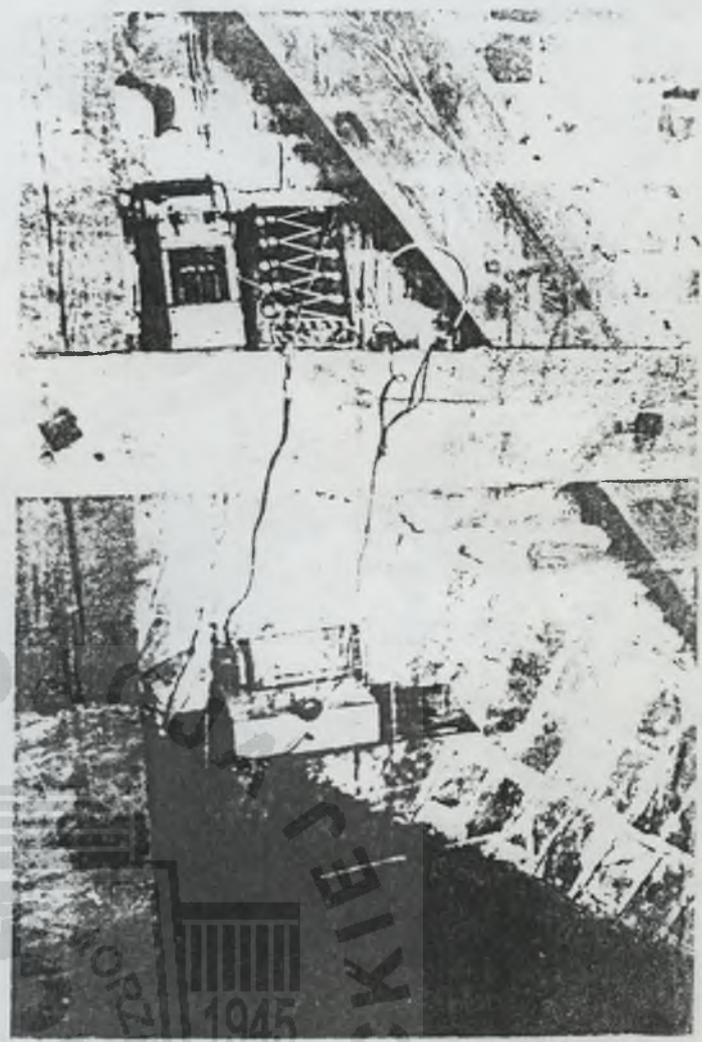

1939
T. Pudełko

FOTO T. PUDEŁKO 1939r.

AUTOR SŁUCHAJĄCY KONSPIRACYJNIE RADIA
NA STRYCHU KOŚCIOŁA W MSZANIE

FOTO T. PUDEŁKO

ZDJĘCIE PO RENIZJI W MIESZKANIU T. PUDEŁKO 107

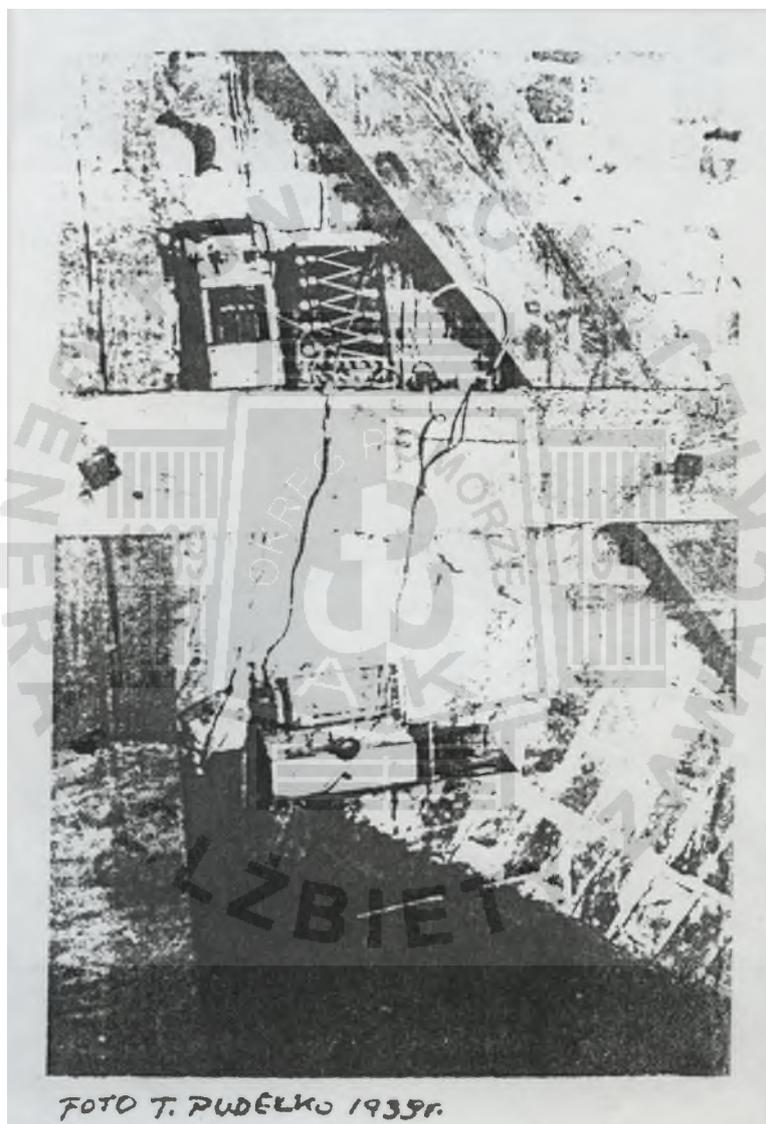

FOTO T. PUDEŁKO 1939r.

1939

T. Pudełko

15/47

FOTO. TADEUSZ PUDELKO 1942
LAGIER POTULICE
ZADRUTAMI OBOZOWYMI

FOTO. TADEUSZ PUDELKO 1942
JANKA DZIELSKA
LAGIER W MUHTAL POTULICE
ZA DRUTAMI OBOZOWYMI
LAGIER W POTULICACH

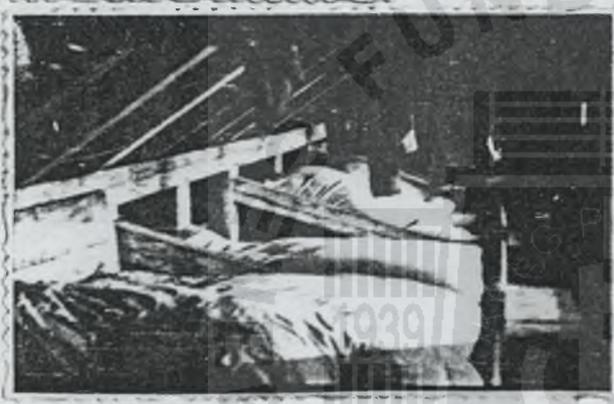
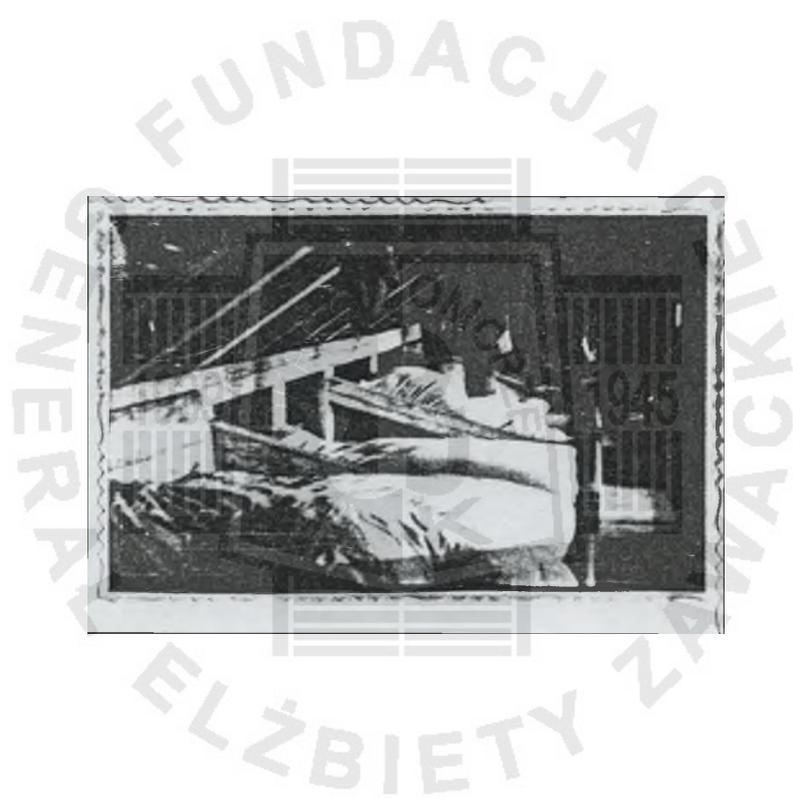

Foto TADEUSZ RUDECKO 1942
LAGIER i JEGO K MIEJSCA
SPANIOU : MVHITAL .

FUNDACJA
GENERALNA
ELŻBIETY ZAWACKIEJ

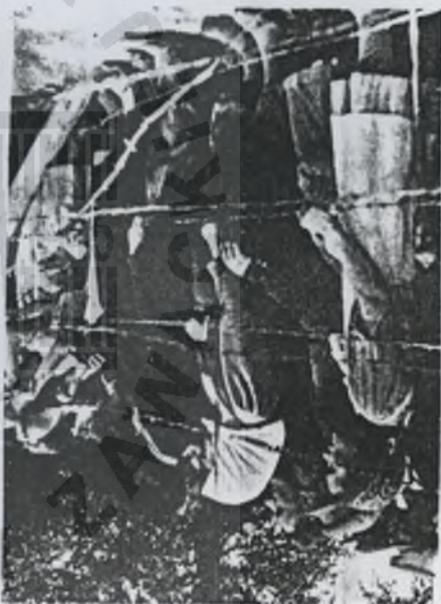

Фото лагерей Судейко 1942 г.
При Дружеском лагере в Польше.

3/12

GENERAL
19
KAWACKIEJ
BIETY

FUNDACJA
GENERACYI
KONSTANTY
SZCZEPANOWICZA
KAWACKIEJ

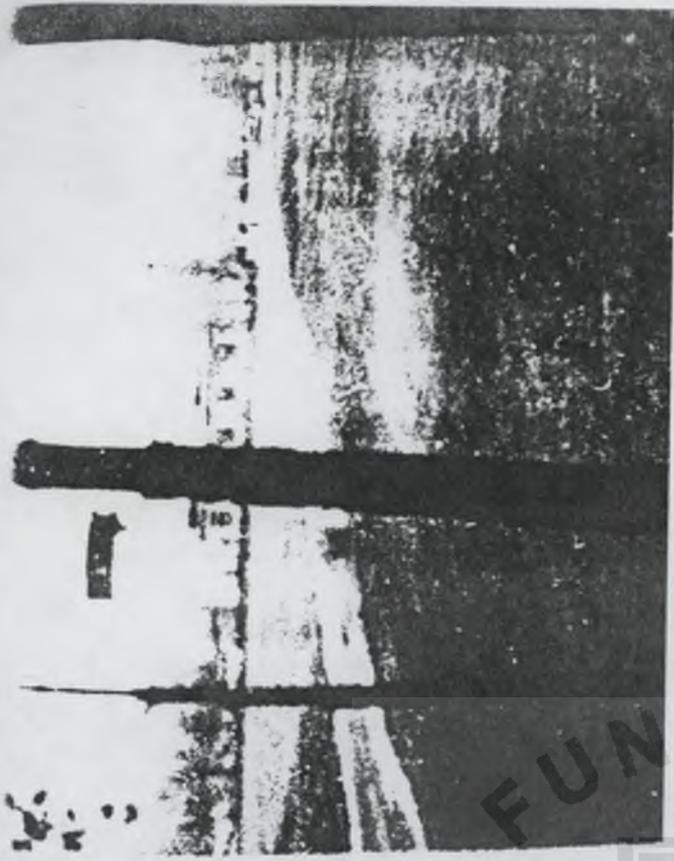

FOTO. T. PUDEŁKO 1942

LAGIER MULTAL Z ODDAL

A.T. Pudełko

18

GENERAK
FUNDACJA
OKREG POMOC
1939
1945
AKCIE

T. PUDEŁKO 1942

TEREN LAGRUI

MIHTAI

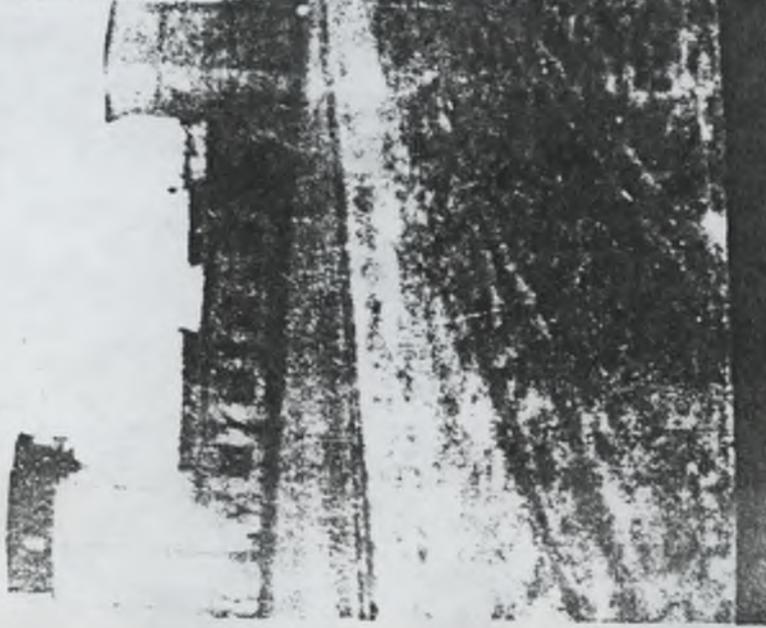
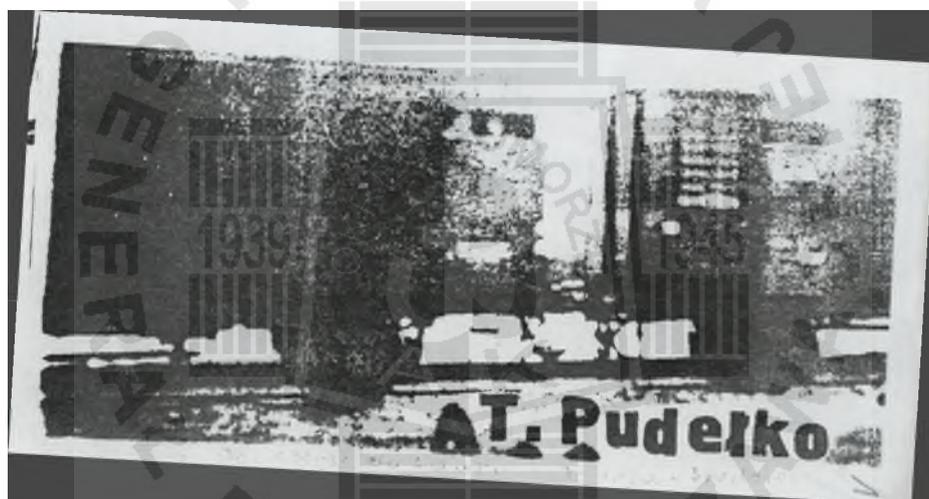

FOTO. T. PUDEŁKO 1942

LAGIER MILTAL
Z ODDALI

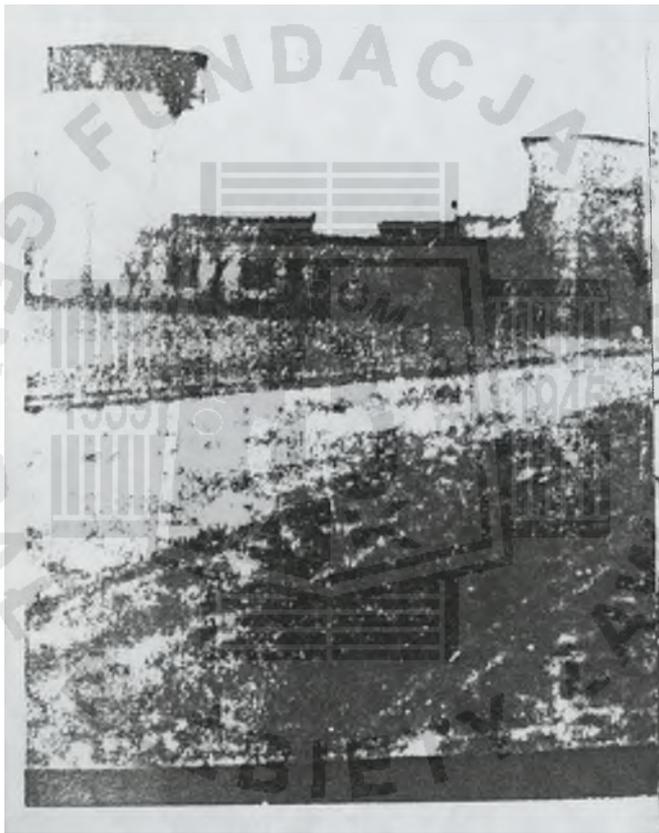

FOTO. T. PUDEŁKO 1942

BRODNICA WYWÓZ ARESZTOWANYCH DO LAGRU

FOTO T. PUDEŁKO 1942

LAGIER W POTULICACH

214

30

FOTO. TADEUSZ PUDEŁKO 1942
LAGIER POTULICE
ZA DRUTAMI OBOZOWYMI
W POTULICACH

FOTO. TADEUSZ PUDEŁKO 1942
LAGIER W MUHTAL JANKADZIELSKIA
ZE M. SZANA
ZA DRUTAMI OBOZOWYMI
POTULICE

1942. FOTO: T. PUDEŁKO

1942. FOTO: T. PUDEŁKO

1942. FOTO: T. PUDEŁKO

FOTO T. PUDEŁKO 1942

WNĘTRZE LAGRU W MIH TAL

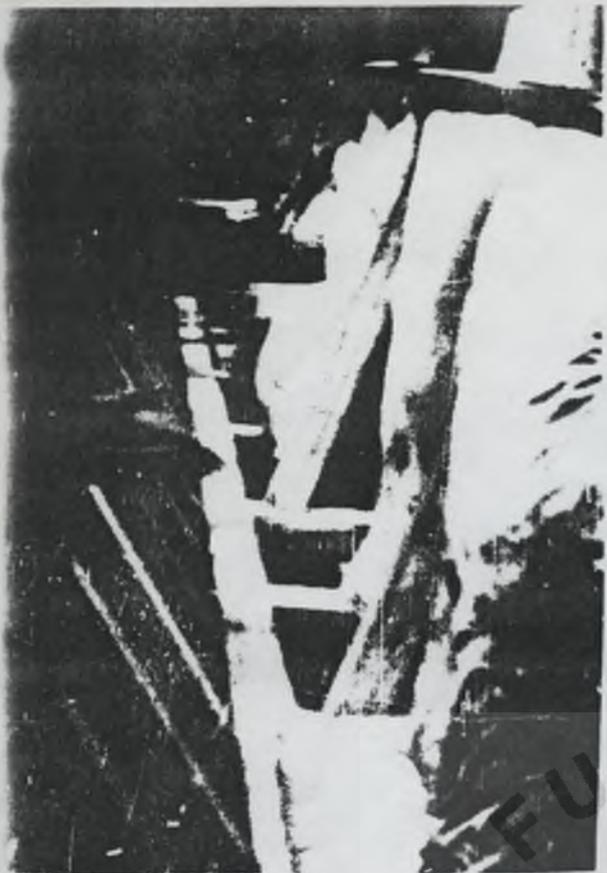

FOTO T. PUDEŁKO 1942

FOTO T. PUDEŁKO 1942

MIEJSCE SPANIA UNIEZIONYCH

FOTO T. PUDEŁKO 1942

23

+ Originalne zjiscia z obozu hitlerowskiego
Polubic - Smulskaly - Muhlthalu K) Bydgoszcz

W którym prebywali Polacy z Rodzinami mieszkajacy
wiosiek z powiatu Brodnickiego wywiezieni brutalnie ze
swych gospodarstw przez zbrodniowców SS-maowców.

Zajscowne zjiscia wykonywali: wykonat L
podpomownik AK Karczew Tadeusz Pudejko i podofic. W.P.
Karczew Karol Szczepanski i to w chwili dorozrania
paczek zymosciowców, listow i wiadomosci konspiracyjnych,
ktore dorozralismy 2 x w m-cu w latach 1941 i 1942 r.
Współpracownikami w organizowaniu w/w wymienionym
oraz dowozu talowców do wymiar. obozow byli karczewe
brodnickie: Herek Edward P 18623 - Jakubiak Tadeusz 18620
Szymkiewicz Gerard 18614 - Wojnowski Karimierz 18641 -
jako wizenowie politycy za dzialalnosc konspiracyjną w
organizacji "Grunwald" Szare Szerepi i Armii Krajowej zostali
zamordowani w obozie smierci w Stutthofie pod Gdanskim -
w roku 1943.

Szczepanski Karol P 18644.
invalida wojenny I grupy, Wojska Polskiego.

wyjście do robot

nie ma TP

nie ma TP

Oczekiwanie do odbioru
pocepek i listów przy drutach

Lager Smukala - Muhlthal

Sypialnie - Muhlthal

nie ma TP

FUNDACJA
KRAJOWY
CENTRUM
POMOCY
HISTORICZNEJ
ELŻBIETY

bażet Potulice

nie ma 17.

Sypialnie

Doręczenie dyplomów - listów

Porozmierzanie się przy drutach

24
Rynek
Brodnicki
uroczystości
Hitlerowców
Rok
1941/42

Młodzież
Hitlerowska
w Brodnicach
ul. Mostowa - Marusza

SS - mami
w Brodnicach

w Brodnicach w Drugiej
SA - mami

1039/1045

not at TD

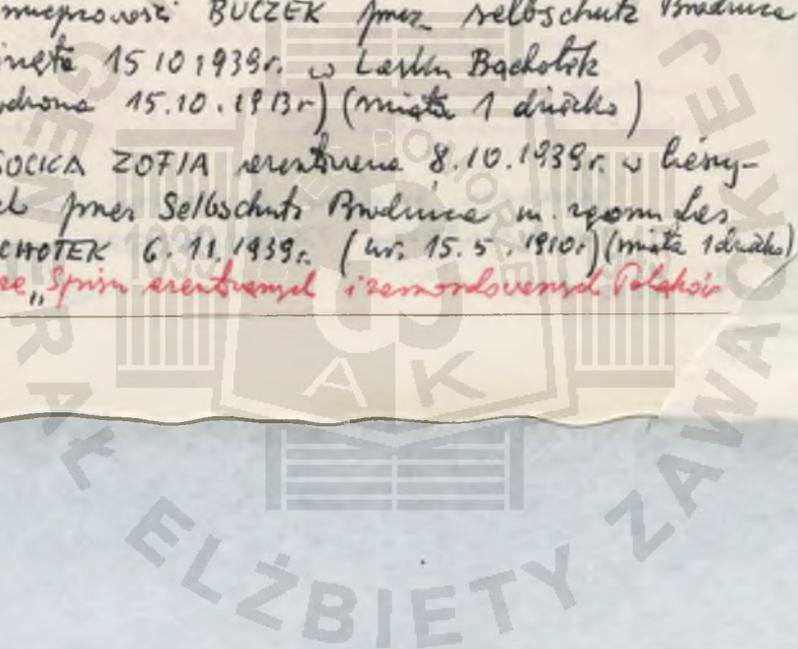

KOBIECY ZAMORDOWANE PRZEZ HITLERÓWCU
= Rejon BRODNICY

- Chmielanka Rozalia urodzona 11.3.1942 r.
w Soconie przy Gostepo z Smolniska. Dete i
miejscu rejon - 16.2.1943 w OSWIECIMIU (wr. 28.
I. 1943) (mieta 1 dziecka)
 - HOJNOWSKA Klara urodzona 8.10.1939
w miejscosci BUCZEK przy Selbstschutz Prowincja
rejonta 15.10.1939r. w Lesku Bachotke
(urodzona 15.10.1939r) (mieta 1 dziecka)
 - WYSOCICA ZOFIA urodzona 8.10.1939r. w Henry-
nach przy Selbstschutz Prowincja w rejon Les
BACHOTEK 6.11.1939r. (wr. 15.5.1910r) (mieta 1 dziecka)
- całpi ee "Sprim urodzenym i zamordowanym Polakom"

J. Pudełko Porodnia

Przemocne Jem!

Proszę o dodatkowe informacje
odnośnie kobiet zamieszkałych
w okresie wojny w rej. Brodnica
Serdecznie pozdrawiam

Jolanta Pudełko

verte

29.12.1995

I/2 Korespondencja i dokumenty
bezpośrednio wiążące się z rła-
cja i stanowiące jej uzupełnienie

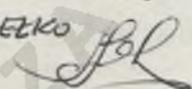
2/19 v. u. przetrwał opór okupacji hitlerowskiej w Polsce
i: "Pracę ludzką"

Spis utworów Karol Herczer: Przewodniczący
k. Wpisanie w Księgę. Sześciu. Epicki. Główny.
as. u. BRODNICY ul. PRZEDZAMIE 6a

Wszystko to napisane a pismem i adnotacją wierszy
wymiarów dane wprowadzono na podstawie
czerwonej i dokumentacji wójska (zdjęcie i notki)

Uwaga: w dane le. można wiersze
na stronie - TADEUSZ PUDEŁKO

№ 29. 1979.

col. b) Spis zdj. z lat 1939-1942 dotyczacych losów
 III/3 mieszkanców Brodnicy; przekazał dr Jacek Sz
 Fundacja dla Fundacji w dn. 6 listopada 1993
 (28 zdj. na 8 planszach) 10.03.2012 rlg.

1. Antor słuchający radia na strychu kościoła w
 - Mszanie, oryg. - 2 zdj. (1-2)
 - po rewizji w mieszkaniu J. Fundelki wykonane
 na polecenie Niemców w 1942 - 1 zdj. (3) s. 1
2. Odbk. hitlerowskie na ulicach Brodnicy
 - 1942 - 3 zdj. (4, 5-6) s. 2
3. Odbk. niemieckie na ulicach Brodnicy
 - wrocytści hitlerowskie (3 zdj) (7, 8, 9) s. 3
4. Brodnica, wywóz aresztowanych do łagru
 zdj. nr 10; łagier w Potulicach ze drutami
 obozowymi zdj. nr 11 i 12 s. 4
5. Łagier w Potulicach ze drutami obozowymi
 zdj. nr 13; łagier w Potulicach zdj. nr 14 i 15;
 zdj. w Mühtal ze drutami obozowymi nr 16 s. 5
6. Łagier Mühtal z oddziałami zdj. nr 17 i 18; teren
 łagru Mühtal - zdj. nr 19; Brodnica do obozów -
 wywóz ludzi do łagru - zdj. nr 20 s. 6
7. Łagier w Potulicach ze drutami obozowy-
 mi - zdj. nr 21, 22, 23, 24 s. 7
8. Wnętrze łagru w Mühtal - miejsce
 spania więźniów - zdj. nr 25, 26, 27, 28 s. 8

1939
T. Pudełko

FOTO T. PUDEŁKO 1939r.

AUTOR SŁUCHAJĄCY KONSPIRACYJNIE RADIA
NA STRYCHU KOŚCIOŁA W MSZANIE

FOTO T. PUDEŁKO

ZDJĘCIE PO RENIZJI W MIESZKANIU T. PUDEŁKO
WYKONANE W 1942, NA ZLECENIE NIEMCÓW 175

1939
T. Pudełko

*Łódzkie przesłane przez dr Tadeusza Juchowicza (Inżynierat Badawco)
dla Fundacji „Reklamum Rezerwacji Amm Kroyer” o Tomer.
z dnia 6 listopada 1983r.*

FOTO. T. PUDEKKO 1942

FOTO. T. PUDEKKO 1942

FOTO: TADEUSZ PUDEKKO

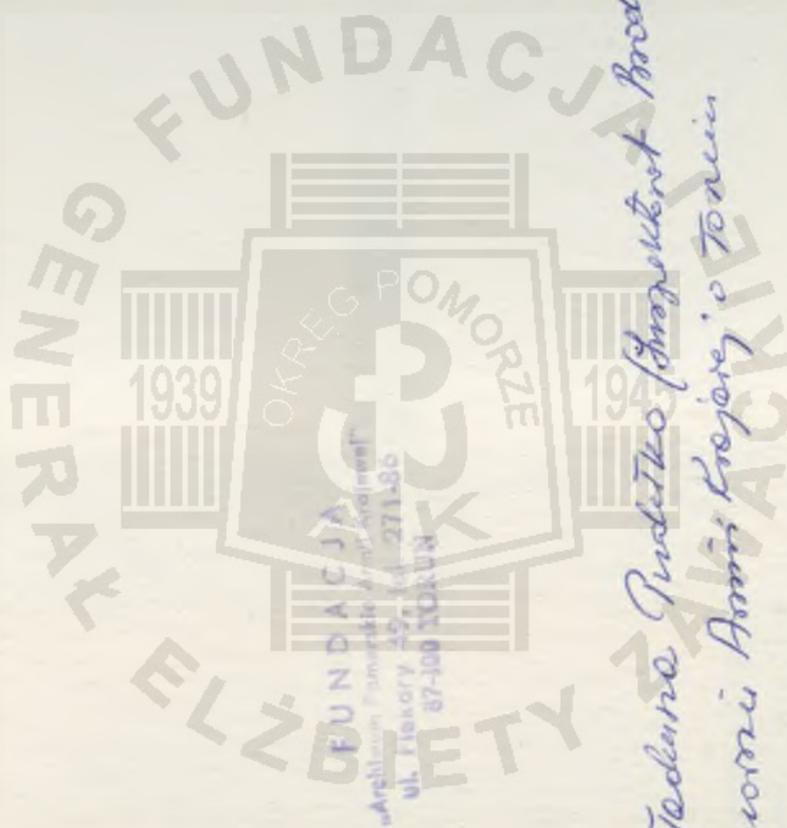
1942 ODDZIAŁY HITLEROWSKIE

NA ULICACH BRODNICY

*Wzrost prawniczy przes. dr. Tadeusza Rudzkiego (prezident w. Białystok)
dla Fundacji „Archiwum Pomorskie Zm. i Analizy”
z dnia 6 listopada 1933r.*

FOTO. T. PUDECKO 1942

FOTO TADEUSZ PUDECKO 1942.

FOTO T. PUDECKO 1942

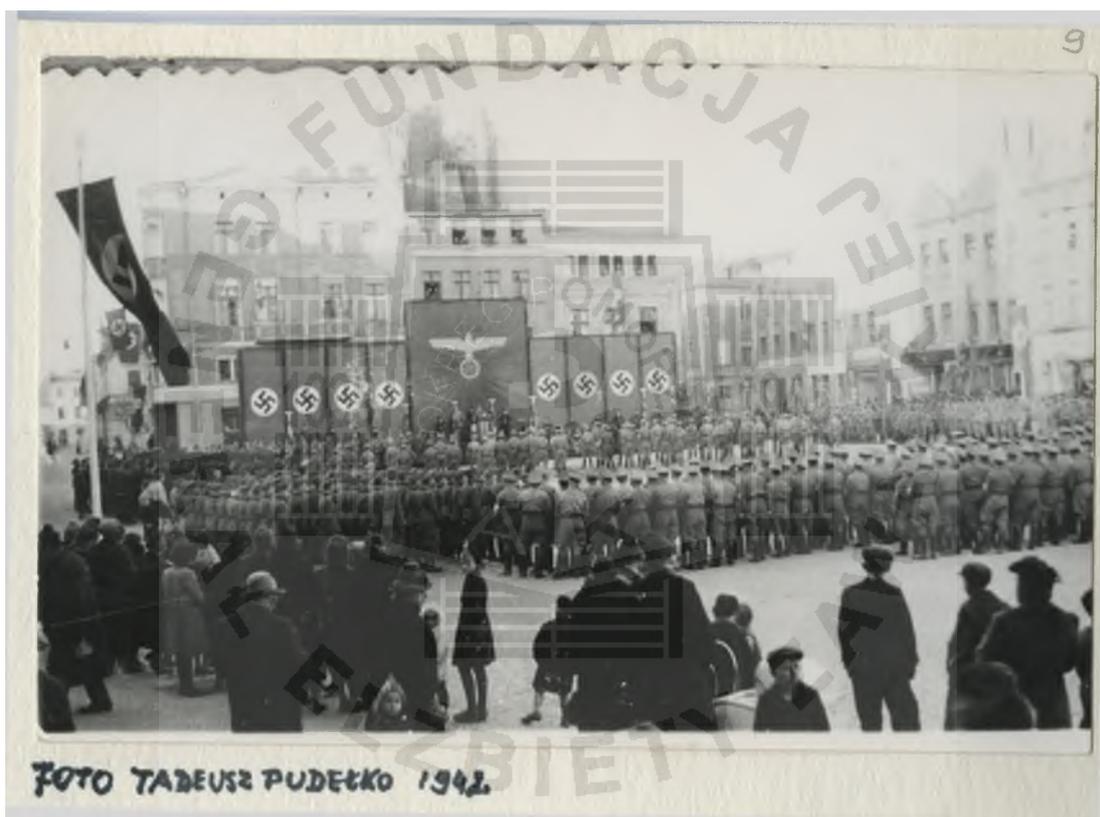
ODDZIAŁY NIEMIECKIE

NA ULICACH BRODNICY -

UROCZYSTOŚCI HITLEROWSKIE

Wydane przez dr Tadeusza Jędrzejko (Inżynierant Broniewska)
dla Fundacji „Oschlimum Pomorskie Amm. Kresy o Toruń”
4 ulicy G. Intejpade 1933v.

FOTO. T. PUDEŁKO 1942

BRODNICA WYWÓZ ARESZTOWANYCH
DO LAGRU

FOTO T. PUDEŁKO 1942

LAGIER W POTULICACH
ZA DRUTAMI OBOZOWYMI

Lidjere prerosone pres de Todaine Pudetko (Inyabat Prodesive,
dla Fundacj. "Archiwum Pomorskie Amm Krajowej" o Toruni
w dniu 6 lutego 1993 v.

FOTO. TADEUSZ PUDELKO 1942
LAGIER POTULICE
ZADRUTAMI OBOZONYMI

5

FOTO. TADEUSZ PUDEŁKO 1942

16

LAGIER W MUHTAL

ZA DRUTAMI OBOZOWYMI

1942. FOTO: T. PUDEK KO
LAGIER W POTULICACH

Literno, przekazane przez dr Tadeusza Rudeckiego (Główny Producent)
dla Fundacji „Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej” o Toruń
11 dnia 6 listopada 1993 r.

13

16

FOTO. TADEUSZ PUDEŁKO 1942
LAGIER POTULICE
ZA DRUTAMI OBOZOWYMI

FOTO. TADEUSZ PUDEŁKO 1942
LAGIER W MUHTAL
ZA DRUTAMI OBOZOWYMI

14

1942. FOTO: T. PUDEŁKO

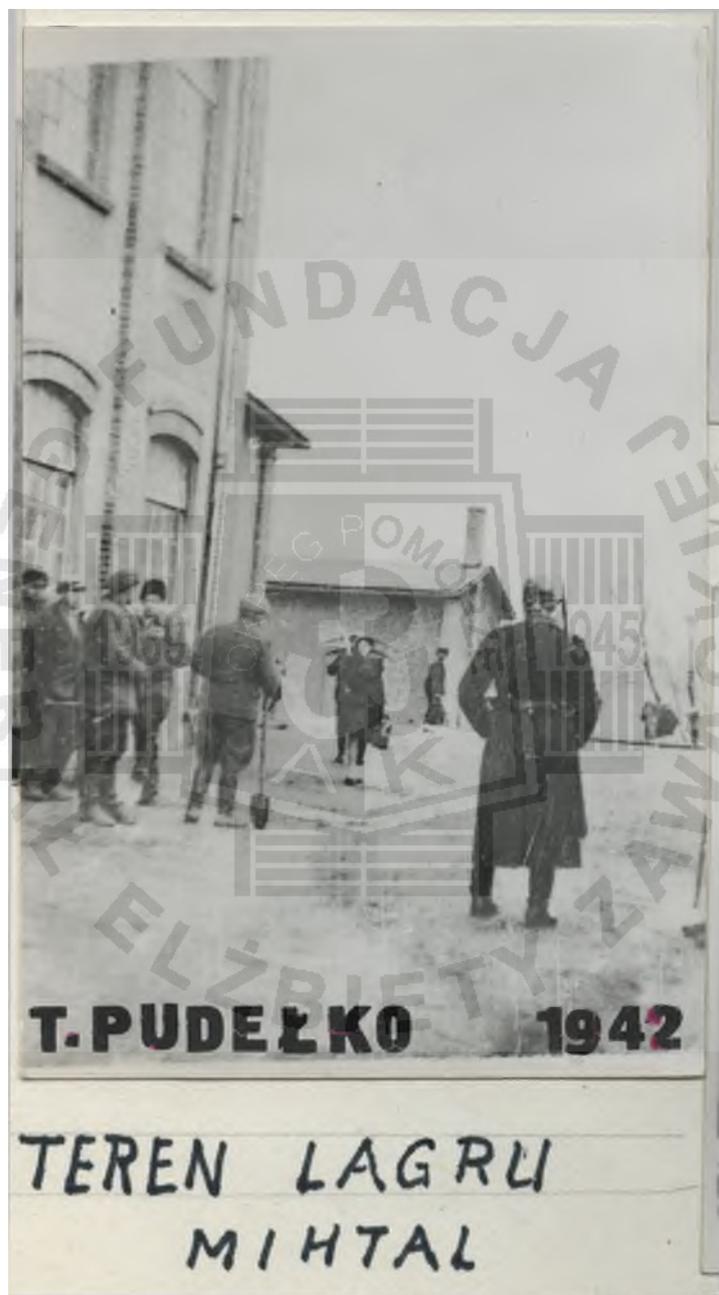
1942. FOTO: T. PUDEŁKO

200

FOTO. T. PUDEKKO 1948

LAGIER MILTAL
Z ODDALI

Ydprene prexorione puz dr Tadeusza Rudzkiego (Kuzynostwa Pomorska)
dla Fundacji „Archiwum Regionalne Armii Krajowej” o Toruni
i dnia 6 listopada 1993,

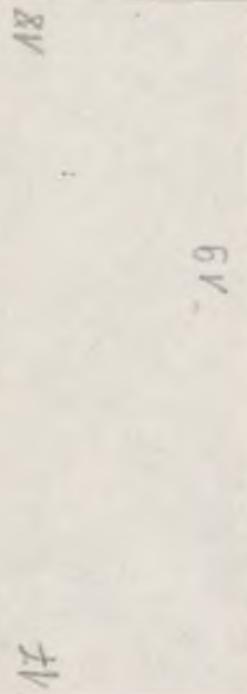
FOTO. T. PUDEKKO 1942

LAGIER MULTAL Z ODDALI

T. Pudekko 1942

BRODNICA DWORZEC - WYWÓZ LUDZI

17 19

T. PUDEKKO 1942

TEREN LAGRU
MIHTAL

FOTO. T. PUDEKKO 1942

LAGIER MILTAL
Z ODDALI

T. Pudoko 1942.

22

*Lidzkie przesłane przez dr Tadeusza Rudzkiego (Inżynier Przemysłowy)
dla Fundacji „Archiwum Pomorskie „Archiwum Zawackiej” o Toruń
z dnia 6 listopada 1993 r.*

1942

T. PUDEŁKO

T. PUDEŁKO 1942

21

22

1939 LAGIER W POTULICACH
ZA DRUTAMI OBOZOWYM I

23

212

FOTO T. PUDEŁKO 1942.

MIHTAI

*Łódzkie przesłane przez dr. Godlewską Judołko (Impulsy i Prolegna)
dla Fundacji „Archiwum Powojennej Armii Krajowej” w Toruniu
4 okuci 6 listopada 1993r.*

IV/1. Korespondencja bieżąca: Pudełko
Tadeusz

1. Kartki pocztowe do E. Zawackiej
z 18.01.1979 i 27.01.1979, ręk. k. 2 s. 1-3
2. List E. Zawackiej do T. Pudełki
z 13.02.1979, kopia ręk. k. 1 s. 4
3. Kopia listu E. Zawackiej do
T. Pudełki z 11.05.1990, ręk. k. 1 s. 5
4. List E. Zawackiej do Tadeusza
Pudełki z 7.03.1991, kop. ręk. k. 1 s. 6
5. Kartki pocztowe z 1.05.1991 i
27.10.1992, ręk. oryg. k. 2 s. 7-8
6. Korespondencja T. Pudełko
z E. Zawacką z 15.10.1993,
27.11.1993, 19.01.1995, ręk. oryg. k. 3 s. 9-12
7. Pismo T. Pudełki do E. Zawackiej
z 19.01.1995 w sprawie opracowania
"Lw. Jaszczurzy i Ekspozycja Wypisów
"Mare" rejonu brodnickiego w latach
"1939-1945" (zob. z. 1/1) mpis, kserokop. k. 1 s. 13
8. Pismo Fundacji z 28.11.1996 w
sprawie zastawienia o stwórkę kon.
spiracyjnej (zob. z. 1/3), kopia k. 1 s. 14
9. Karta pocztowa do E. Zawackiej
z 12.04.2001, w sprawie edj. z obrotu
w Potulicach i Smukale, oryg. k. 1 s. 15-16
10. Pismo Fundacji z 19.05.2001, mpis
kop. k. 1 s. 17

do księżki "Pamięć" J. Prudek

Warszawa 18.7.1989¹

Kierowno Jani!

W związku z do normy pomyślnie
kilkie adresy:

Te dwie jest to:

1) Maria Kulera b.
ul. Marwoodnięca PRN.

Wzrostem z rękem ludo-
wym. Adres. Prudnia 8300
ul. Michalowa 3

2) Jani to Jani Miśkowska
b. niewyjątkowo. 10 lat temu mieszkały razem.

napisane
22. 7. 79

Lichberka 2

(3) Horemista Josef Svella: ~~Proch~~
obecní vinnička v Bydžovicích
85-317. ul. Oknei 9 m. 22. 7. 79
mgr. W.F.

napisane
22. 7. 79

(4) D. p. Marie odron. Mat. Jarka Helenki
zemědělskéj práce na adrese
bratři Komunisty dem. v Kermere
ul. Bodrena 4 m. 14.

(5) Jméno odron: opíná města v termínu
příměry.

Zorganizovaný nečinný, ony i
nylní, ovšem vnitřní i jiné
T. Pudetko.

12-02-27 179781

3

Szanowne Pani!

Przesyłam dodatkowo dwie nerwika
Pani z Brodnicy.
Te co pamiętacie w czasie wojny w Re-
donkach nazywało się MARIA KLIESZA
a te drugie Pani to JRENA MIESZKOWSKA
Edy była w Brodnicy przez kontakty
do Pani. Moje informacje nawet admi-
~~ni posiada~~ wymagały potwierdzenia,

OCHRONA ZABYTKOW

J. Pudełko Borsdnic

choćby wroby to są mi zna
ne i mójne powołaj me
na moje narziki.

Mojne do Niech
pisci me aches BRANICA
One są znowe i razem
miętkie

WIELICZKA

Doc. dr hab.

ELŻBIETA ZAJACKA

UL. GAGARINA 136-26

87 100 TORUŃ

Handwritten signature and notes:
S. Pudełko
pudełko
pudełko

J. Proletko Brodwinu Tomi, 13 lutego 1979
4

Szanowny Panie Magistrze,

- Dziękuję serdecznie za informację.
- Z polęte wyjeżdżam do regentów i ich dane pójde do Starostwa Brodzkiego. Niezależnie od tego o niepodległości (skądże się tak skępe)
- Proszę o wyjazd pracowniczy do Brodwinu, aby zebrać dane preparatowy, spis awentur, węgry i pomiarów, węgry" p. R. Szerepariskiego P. Muszkowskiego (do którego okazało się, że mam go już w ewidencji) podała mi, że była awenturami podległa nielubiej branki inteligencji brodzkiej 10 04 40. Wobec tego depiszę po wyjeździe O Marii Kulewskiej napisała mi, że była awenturami w 1940 w w Ostrołęce i nie była w innych opow.
- Z p. Szallą, korespondencyjny otrzymuję cenne informacje. Czekam na dalsze, także od Pana.

Serdecznie pozdrawiam i
pożegnuję raz dziękuję
Siostrze Zawałce

zad do red T Prudetto

kopie

Pan dr Jadeni Prudetto

5

Gausowy i Drogę Kolej

Pracę magistratu relacji ulic

o relacji o Związek Jancz

na Pomorze i w Uście

o relacji Karczewskiej

o adw. w podobr. w g. g.

o Zw. Jancz

o obs. w Potulicku i Sumboku

o odb. w. w. i. okupacyjnej
z teren Pomorze

o przygotowaniu g. i. d. p.

Knip w czasie okupacji

Klubu Historycznego

dn 29 V 91 r - temat:

"Związek Jancz w. g." 4 pro-

wadze dr. Ch. an. w. z g. i. d. p.

o n. p. w. do instrukcji w. g. i. d. p. "Mare"

Z g. i. d. p. w. d. p. i. d. p.

11-05-90

E Zevache

Szan Panu Doktoru. L 294/14/91 7-03-916

Dziękuję za kartkę. Nawiązując do spotkania klubowe ma za ten rok działalności promocyjne zgrupowanie partyzanckie, które było zmieścić tematykę, bo ostatni zgrupowy d-ce "jedlin" tylko w maju może przyniesie do nas z Dolnej Styrii.

Wypowiedź tymczasem tom I nowej Biblioteki Fundacji "Wielki Proś. w P. under" Tamże artykuł o Zwjence Przemysła i książki do K. Szerepajskiego do Brodnicy. (kupić je można tylko na miejscu w Toruniu).

Proszę Pana o obywatelską relację - mam tylko Pana w sprawie ustabilizacji podpisu. Nie może być relacji w nowym Archiwum zabraknąć
Też pozdrowienia i serdeczności

SZ

4 297 k/91 Warszawa 1. V. 1991 r. 7

Szanowne Pani Docent.

Rok temu powiadomiła mnie Pani o planowanym w Forumie spotkaniu poświęconemu Żwiżtkowi Jaroczcowskiemu, które miało się odbyć w dniu 29 maja 1991 r.

Obiecując przyjść. Zapytuje czy spotkanie to jest nadal aktualne. Proszę o pilną odpowiedź i ewentualne potwierdzenie. Do 22 V. 1991 oświadczyć na adres warszawski. Od 24 V. br. przebywam w BRODNICY. Mój adres Karol Grodzkiński 87-300 BRODNICA ul. Zamkowa 3. Oczekuję informacji. Życzę zdrowia i miłego dnia dalszej twórczości.

Przesyłam najlepsze pozdrowienia
Józef Jurek

III Wizyta Papieża Jana Pawła II w Polsce 1987 r

Pomnik
Obrońców Westerplatte
w Gdańsku

Doc. dr hab.
Elżbieta Żarnańska
ul. Gagarina 136 m. 26²

Toruń

87 100

kartka pocztowa

PPT 11 - V 1987 - nakład 600.000 proj. J. Wysocki

Przystąpij do opracowania biogramu
tego Związku genowosów.

Konstancji 27. 8. 1992.

Wspaniała Pani Profesor!

8

Prisłuchuję za zaproszeniem na II Sesję
Naukową. Pół roku temu wcale mi lewo-
stronnie (noga i rękę) dotknięty para-
lizem. Do 15 listopada 1992 jestem
w Szpitalu Neurologicznym ^{nr 3} w Konstancji-
nie, Sz. ul. Ujejskiego 37. (05-510). Przecho-
dzię rehabilitację. Jest poprawa.

Zycze woonej Sesji i wyrazam pełne uznanie
dla prac Archiwum Tomonkiego AK
Z sercem wiele serdeczności

TADEUSZ
PUDEŁKO

KARTKA POCZTOWA

cena 1300 zł

Kartka Pudełko Pomocni ml

TADEUSZ PUDEŁKO
dr nauk humanistycznych
ul. Batorego 31 m. 122
02-591 Warszawa
tel: 25-86-13

Poklasztorny zespół
Bernardynów, k. XV w.,
obecnie
Muzeum Regionalne

750 lat Jawora

1242

1992

Pieczeń radziecka z przelomu XIII i XIV w.

Poczta Polska - VI 1992 r. nakład 200 000 prot. A. Szczepaniak

Sam. Profesor
Elżbieta Zawicka
ul. Grecka 49,
Tonin

87-100

22.10.93
1382/11/93

Granowna Pani

doc. dr Eklita Zawacka!

Doceniam starania Pani „dotyczy do tego, aby ani jedno mowisko uczestnika walki podziemnej w czasie okupacji nie zostało pominięte...” oraz działalność Pani doktor w dzieł-
kalności Fundacji Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej.

Pledzę rozwój fundacji i jej ~~praca~~ ^{praca} sturije moze dla
wielu fundacji w Polsce jako wzorce tworosci dla upamiętniania
konspiracji czasu wojny.

Upniejnie donoszę, że ma przygotować me Seje w listopadzie
komunikat o Związku Panerurczym ukraijskim w jejonie
brudnietych. Do Forumu przyjadę w piątek 5 listopada
1993+ i pnegną w zgodz. popotudniowych misie moimoxi roz-
mawiać z Panią Prof. Dr.

Przesyłam kilka informacji

- ① Intercedtem dwa szlery (lewostronny ręk i nogi)
- ② Bytem w dwóch szpitalach i sanatoriach
- ③ Trudno porucam się
- ④ Zmieniłem mienkancie (remonoty)
- ⑤ Trwali przychodzą do siebie.
- ⑥ Podaję nowy adres: Teatru Pudekko ul. Dorotowska 9 m. 68.
02-347. tel. 659 62 14
Warszawa

Przesyłam uszanowanie, rycerz edwora i olabnych szif dla
tworosci

Jadecur Pudekko
uwrni Prof. Heleny Radlińskiej

Przymararam za pmetanie notonienice dopiero teraz

11.5.1993
Przebieg choroby
list do dr
Eklity Zawackiej
Chciana

Problemy Państwa
dr A. Spis
02347 Hwa
ul. Dąbrowska 9/66
tel 659 6314

prof. Brodnic

Warszawa 27. listopada 1993 r.

Wpłynęło dnia 3.11.93

10

Lp. 1440/1993

Granowa Pani Profesor!

Wysłałam do Pani decent kartkę z powia-
szeniem, że już w piątek ^{5.X.1993} w godz. popołudnio-
wych będę w Biurze Fundacji ul. Piłsudskiego 37.
Bardzo proszę o wyjęcie z mojej kł. koperty
w Kartotece Fundacji moją instrukcję wywiadu
z czasu wojny. Instrukcja ta może być w karto-
tece Karola Szerepińskiego z Brodnicy, który
tę instrukcję 27. przechowywał.

Instrukcja wywiadu ma być dowodem dla
poinformowania uczestników Sesji o działalności
Związku Jaszczurczego t. zw. "Expozycja "Mare".

Upewniam się o możliwość wygłoszenia komuni-
katu 15 minutowego w niedzielę 7. XI. 1993 przed
wystąpieniem kol. dr. Bogdana Chmarnowskiego?

Z dużym zainteresowaniem i pełnym wena-
niem obserwuję rozwój Archiwum Gamorskiego
Armii Krajowej w Toruniu.

Zdrowie nie porwala mi na uczestwienie
w działalności Archiwum zgodnie z moimi
pragnieniami i na miarę jego potrzeb.

Łączę wyrazy szczerzego poważenia.

Jadex "Zet" Pusztka
por. AK. Hm.

dr. Tadeusz Pustelko
W-wa
02-031 Grzegorzka 47/51 m 63
659-98-94

W-wa 195-1895

11

dokumentalistka m. Brzezina

Szanowne ~~Pani~~ Profesor!

Dziękuję za nadstanie materiałów,
w tym szczególnie za słownik Biograficzny a. i.
w którym w mojej biografii nie ma, ale postaram
się następnym listem je przekazać, również
kwestionariusz.

Przeżyłam Pani Profesor moje xerograficzne
opracowanie dotyczące związku Janczura z
lat okupacji. Oryginał przekazałam w
ubiegłym roku do Archiwum Pomorskiego Ak
w Toruniu. Proszę wskazać dysponować tym
opracowaniem ewentualnie publikując je
w/g Pani Profesor uznania. Ze względu na
zły stan zdrowia niemożliwy jest mój wyjazd
do Torunia ponieważ samodzielnie nie przemierzam
się, samodzielnie nie wytam i nie piszę.

Jestem wdzięczny za pańską i listę na
powiadomienie mnie o dalszych losach mojego
opracowania

Pozostaje w miłym pamięć i serdecznie
Pani Profesor najlepsze życzenia państwa
^{dalszej} pracy badawczej i życiu osobistym

Tadeusz Pustelko

Verde

191
1) Załącznik str. 13 - poprawiono datę
fotografowania wmg na lipcu. Data ta
nie jest poprawiona w oryginalnym
epreuzjoksu.

Był potrzebne oryginalne zdjęcie do
załączonych materiałów?

Dr Tadeusz Pudełko
ul. Grójecka 47/51 m. 63
W a r s z a w a
tel. 659 98 94

Warszawa, dnia

19 2

13
1994

Dołpa

Pan
Do wiadomości Pani
Profesora Elżbiety Zawadzkiej

Pozwalam sobie przesłać wstępne opracowanie pt. Związek Jaszczurczy i Ekspozytura Wywiadu "Mare" Rejonu Brodnickiego w latach 1939 - 1943 z prośbą o wypowiedzenie się o jego treści. Szczególnie cenne byłyby uzupełnienia opracowania w sprawie uczestnictwa w działalności konspiracyjnej. Jestem przekonany, że nam wszystkim zależy by nikt z biorących udział w tej działalności nie był pominięty albo przedstawiony w niewłaściwym wymiarze.

Z treścią opracowania zapoznali się niektórzy Koledzy, m.in. Ks. dr Szczepan Pieszczoł, Jan Jacyna, Mieczysław Karczewski, Karol Szczepański, Jerzy Sokołowski, Edward Radziszewski. Byliśmy zgodni, że dla pogłębienia tematu należałoby przedstawić opracowanie szerszemu gronu osób związanych w czasie wojny z działalnością konspiracyjną - z prośbą o opinię.

Z góry dziękuję za ewentualne uzupełnienia, które pozwolą wzbogacić treść załączonego opracowania, a w konsekwencji przedstawić w sposób jak najpełniejszy działalność konspiracyjną młodzieży brodnickiej w latach 1939 - 1943.

Z przyjacielskim uściskiem dłoni

Dr Tadeusz Pudełko
porucznik A.K.

FUNDACJA
Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej
ul. W. Gąsby 2, tel. 271-86
87-100 TORUŃ

96/A/047/207

Toruń 28.11.96 5/14

Szan. Pan
Tadeusz Pudełko
ul. Dorotowska 9/66
02-347 WARSZAWA

Szanowny Panie !

W załączeniu przesyłamy zaświadczenie o Pana służbie
konspiracyjnej oraz najnowszy nr Biuletynu.

Łączymy wyrazy szacunku

Dokumentalistka
mgr Hanna Marcinkowska

KARTKA POCZTOWA

Dawuta
Rogalska - Tudeiko
02-591 Warszawa
Balszego 31a 79

Pan
Mirośława Grodzki (Muzearia)

Fundacja „Archiwum Pomorskie”
Archiwum Krajowej „Wielkie Garbary”

Wpłynęło dnia 19.04
Licz. 1988 POW 01
P.W.

87-100 Toruń

ELŻBIETY

15

15

W-wa 2001

12^{IV}

Szanowna Pani!

Dziękuję za pamięć o
moim Małym Tadewaszu
Podetko i umienczenie
ostatni o jego śmierci.

Jednocześnie chciałabym
poinformować, że oryginalne
zdjęcia z obozu w Potulicach
i Smukale chciałabym
prezentować do Fundacji,
czy może to mogłoby
mieć jakiś sens?

Łączę pozdrowienia i
najlepiej zyczeń Dostępnym
Podetkowi.

FUNDACJA

ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL. (0-56) 65-22-186

<http://www.um.torun.pl/~archAK>, e-mail: archAK@um.torun.pl

KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU, NR 10901506-4675-126-00-0

Toruń

2001-06-19

1.dz.2495 POM 2001

Pani

Danuta Rogalska-Pudełko

ul. Batorego 31 m.79

02-591 Warszawa

*odp. na L. ob. 1988
- prośba o zdjęcie
z Potulic*

Szanowna Pani!

W imieniu koleżanki p. Mirosławy Groch bardzo serdecznie dziękuję za list i pozdrowienia.

W liście pyta Pani, czy interesują nas oryginalne zdjęcia z obozu w Potulicach. Pragnę podkreślić, że byłibyśmy Pani bardzo wdzięczni za każdy dokument przekazany Fundacji.

Przepraszam za zwłokę w odpowiedzi na list.

Łączę bardzo serdeczne pozdrowienia; życzę zdrowia.

Z poważaniem *E. Skerska*

Ella Skerska
dokumentalistka Fundacji Archiwum
Pomorskie AK w Toruniu

J:U-59/668 Pom.

Brodzice

Budetko Tadeusz

✓ Karty informacyjne

l. 19

59.

Brodzica.

1

Sudetka Jadusz

1/ przyjechał z Warszawy do Krosna
fabryki w Wroclawiu w 1942 r.

2/ 286 list J. Munkowskiego (163/17 - 2 x 82)
mieszkaniec Kampu Brodnicy
grupa Zdobycza i m

Borodnica 2

ppw Pndelko Taalens

T. P. Grom

zob. mel. K Szerepainskiego s 5

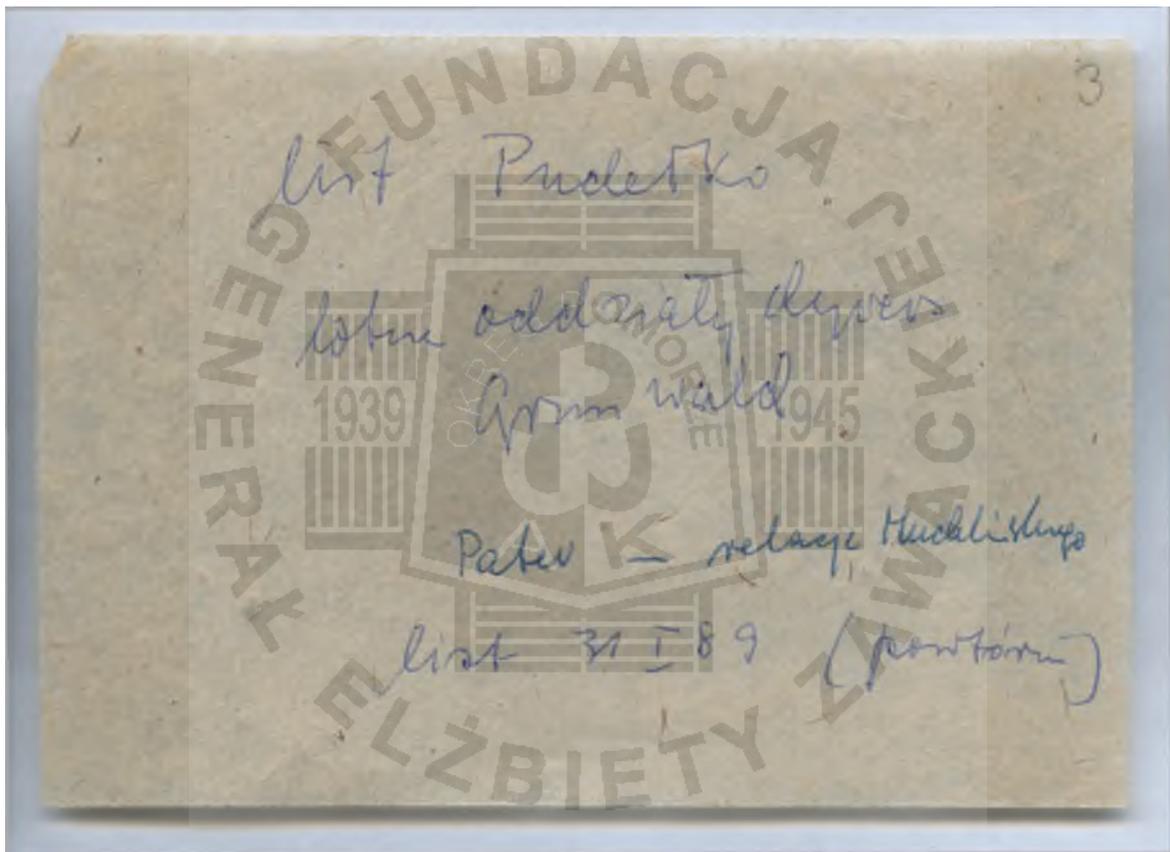
był obecny na odprawie rodzinnej propra-
wadzanej IV 1940 r w Borodnicy przez Ce Ma -
powskiego i L Kleina z Tarnobrzeg

wraz z Smykiewiczem i Zielenkim rokoko

S.7 uczestniczył w kursach w sobotach i dy-
nami

S.8 dostawozami zjazdami do Potulic i Miłobol
pod Bydgoszcz

zob Chruszowski Tom I s 255 prezydent w kraju

Pudełko Tadeusz

**Brednica
Armia Krajowa**

4

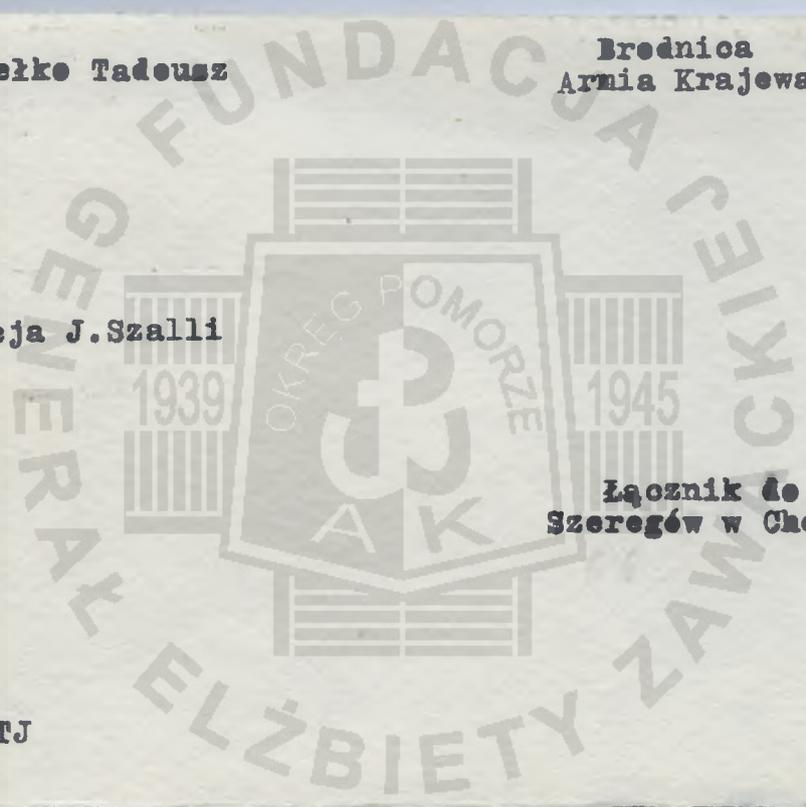
Relacja J. Szalli

1939

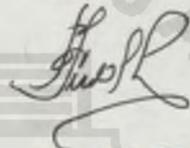
1945

**Łącznik do Szarych
Szeregów w Chełmie**

wyk. TJ

EXPOZYTURA MARE" a Karimien WRZOSEK 5
INSTRUKCJA WYWIADU.

11 V 1990

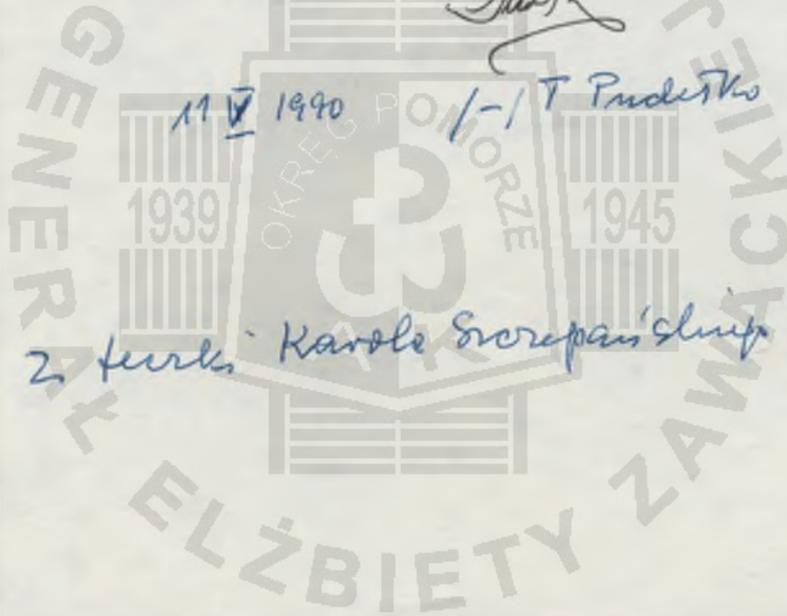
1/-/T Prudewo

1939

OKRĘG POMORZE

1945

2 kurtki - Karole Szwedziński Brodwinice

zst. do ml. J. Pudełki

6

do Pudełki Tadeusza

do Chorążki

brat Koncwerski

Brat Szczęśliwy (Kawski?)

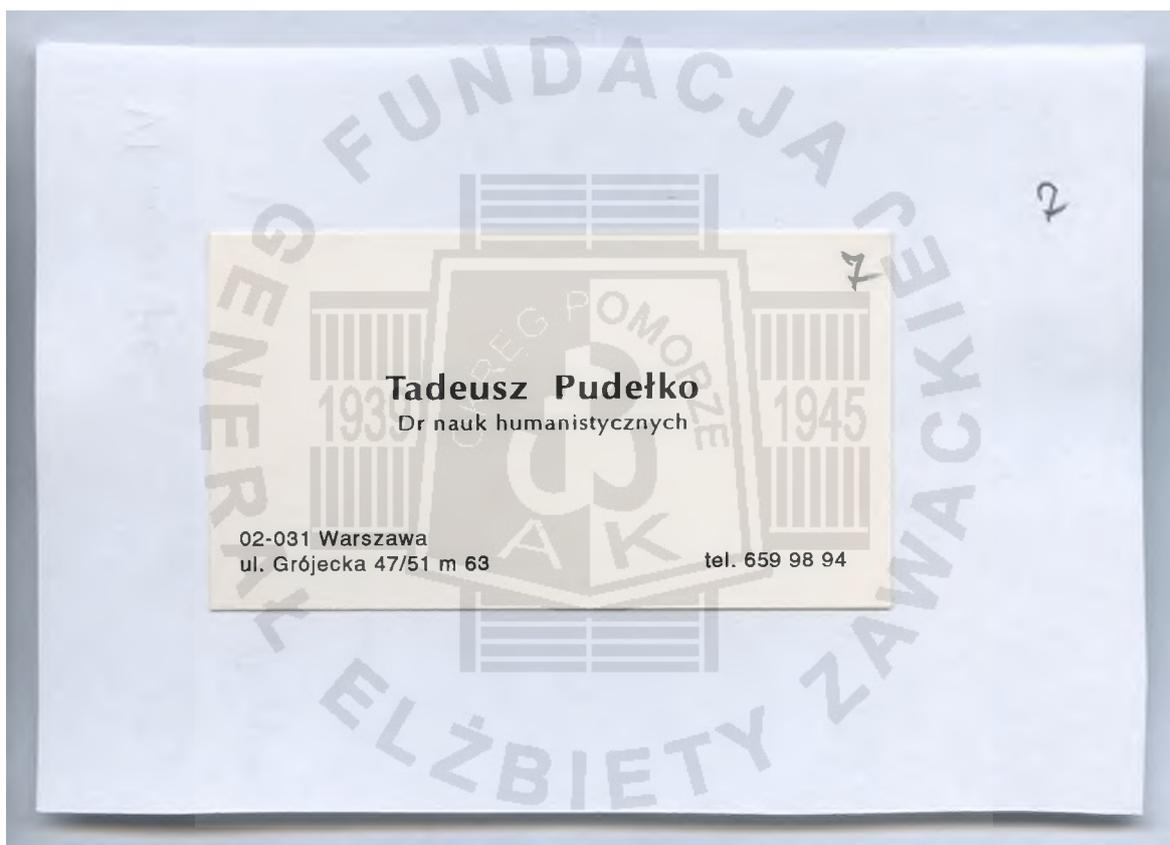
Praszed.

do Zakusa

Zdrojowski

Praszed. ONR

Brat Palicki Seweryn
i brat

Tadeusz Pudełko

Dr nauk humanistycznych

02-031 Warszawa
ul. Grójecka 47/51 m 63

tel. 659 98 94

Brodnica 8

Związek Jaszczurów
AK(?)

ZLOT-PUDEŁKO TADEUSZ

ppor. AK nr leg. Z.U.W.Z. OW 2291

Historiariusz Łączności konspiracyjnej Zw. Jaszczur-
czego na Pomorze

12. VIII. 1948r. Wydał Witoldowi Gacy zaświad-
czenie o przynależności do Związku Jaszczurczego
(w czasie XII. 1941 - XII. 1943)

Zn.: List Witolda Gacy do E. Zawackiej z dn.
21. IX. 1982r., teczka Haliny Gaca, Imp. Brodnica,
nr K-219, I k. 5.

MGr maj 94

Brodnice_9

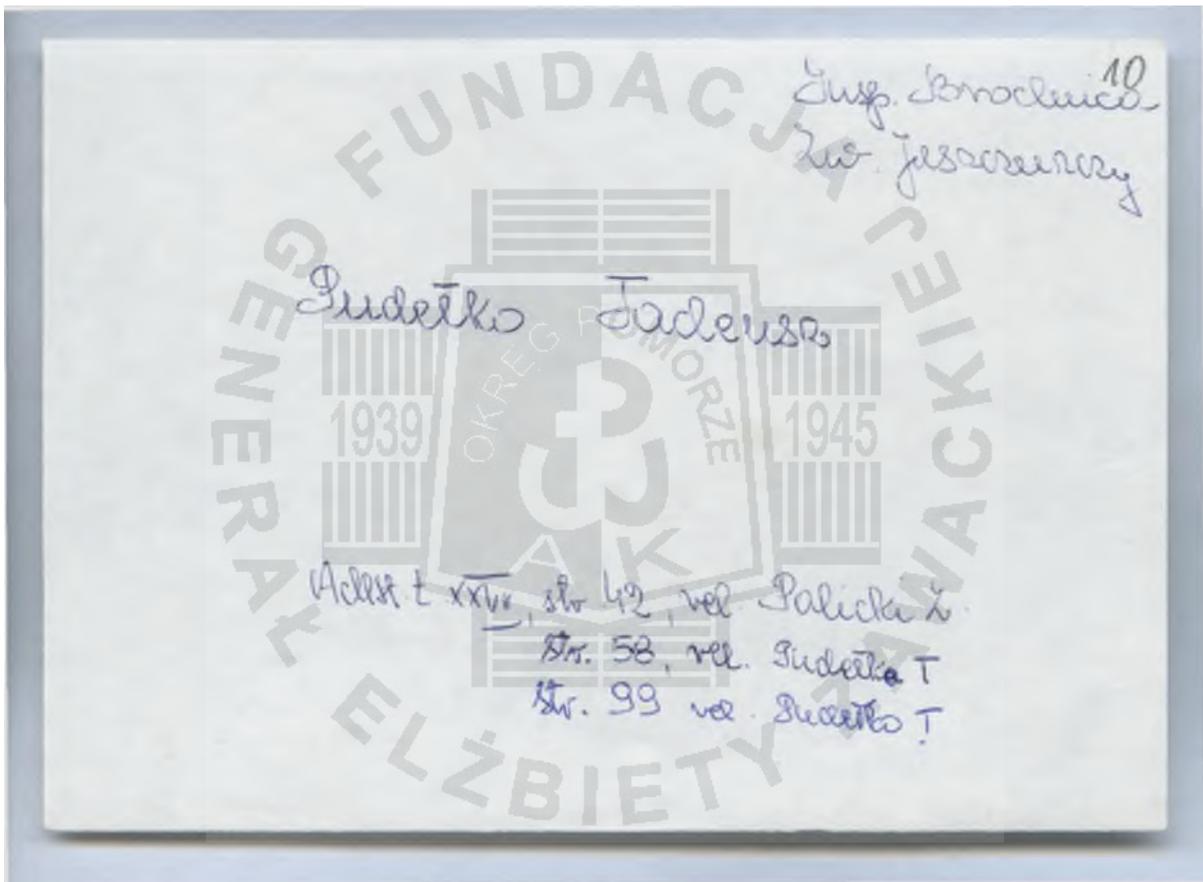
Tudetta Tadeusz

zob.

też problemowe „Zagłada Jaszczurów”

(mpis T. Tudetta „Zs. Jaszczurów i”
Ekspozycja krynoidalna „Mare” regionu
brodnickiego 1938-1943)

JMM-PC

Zesp. Brodnicz 10
Zw. Jeszceńscy

Sudełko Jadusa

Adres t. xxv, str. 42, vol. Palicka X.
str. 58, vol. Sudełko T.
str. 99 vol. Sudełko T.

Łup. Smoleńca¹¹
Lwinski Jaszczyca

Sudełko Jacek

1939

OKRĘG POMORZE

1945

Adres t. XVII str. 207, vol. Sudełko J.

litau95

a

Brodnica 2/13

Rudolko Tadusz

I. Grajewski Edmund Tadusz, Insp. Brodnica, M-759/113,
I, 1/2, 1/1.
MGr' 95

[Tadeusz Pudetko]

114

T.P. ps. "Grom"

Brodnica ZJ

W grudniu 1939r. lub w styczniu 1940r. Kazimierz Wrzosek ps. "Wrzos" zwerbował do konspiracji ZJ T.P. ps. "Grom". Nawiązano kontakt z Henrykiem Nagengasem ^[Nagengasem] z Bydgoszczy. Zorganizowano sieć wywiadu dalekosiężnego na terenach północnego Pomorza. Linia ta nosiła nazwę "Ekspozytury Mare". Meldunki opracowywano wg instrukcji wywiadowczej, odnoszącej się do czterech działów (sprawy polityczne, wojskowe, komunikacyjne, gospodarcze). W celu zwiększenia efektywności T.P. został przeszkolony w Warszawie w zakresie wywiadu i broni. Praca wywiadowcza dotyczyła głównie wywiadu morskiego z terenu Wybrzeża i Elbląga. Działalność "Ekspozytury Mare" zakończyła się prawdopodobnie wskutek aresztowań. Jednakże ZJ nadal prowadził działalność w Brodnicy.

B.Chrzanowski, Działalność ZJ-NSZ, [w:] Walka podziemna..., s. 255.

MGr'94

NN

Pudełko
Tadeusz

15

T.P. ps. "Grom"

"Brodnica" ZJ

Należał brodnickiej grupy ZJ, kierowanej przez prof. gimn. w Brodnicy Jana Szynkiewicza. Należeli do niej m.in.: Wincenty, Gerard, Leon Szynkiewiczowie, W.B. ps. "Wawer", H.M. ps. "Zółw", T.P. ps. "Grom", L.Z., Karol Szczepański ps. "Granit", Roman Smoczyński, Józef Czajkowski, Henryk Szram, Stanisław Tokarski, Feliks Słoszewski, Tadeusz Lewandowski, Seweryn i Zygmunt Paliccy. Jan Szynkiewicz miał kontakt z władzami zwierzchnimi. Grupa brodnicka ZJ bazowała na harcerstwie gimnazjalnym i jego strukturach.

2) W czasie Powstania Warszawskiego jako wysłannik NSZ miał pojechać z Warszawy na Pomorze. Jednak do wyjazdu tego nie doszło.

B.Chrzanowski, Działalność ZJ-NSZ, [w:] Walka podziemna..., s. 255-256, 262.

MGr'94

T. P. "Grom" (IV)

16
Brodnica
ZJ

- w czasie wojny łącznik ZJ do Warszawy.

1939 OKRĘG MORZE 1945
A. Gąsiorowski, "Geneza ...", str. 117

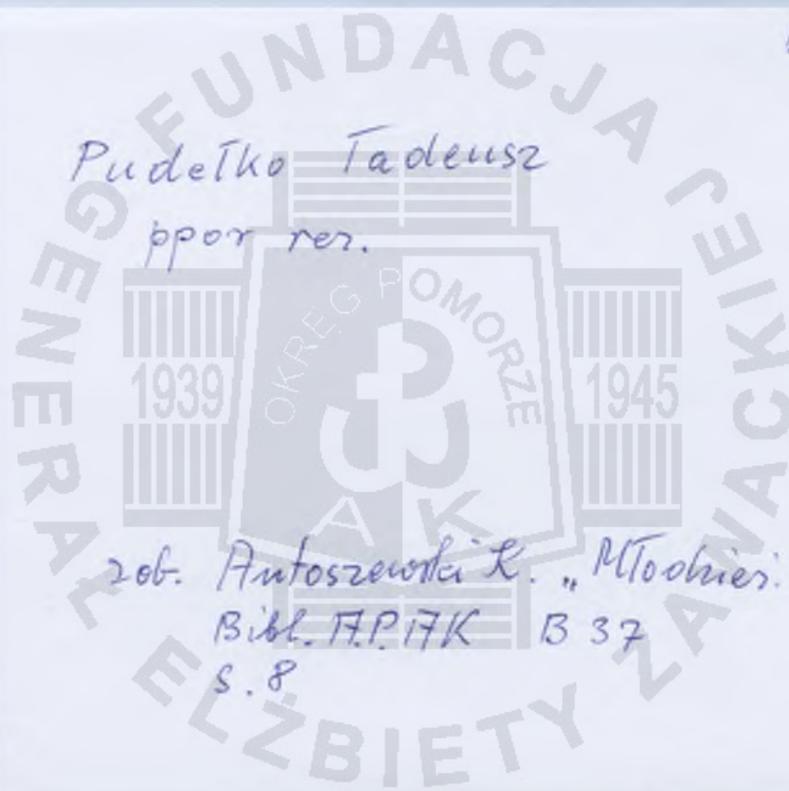
K.Wojt/VI.94.

a

Brookina
57.57.

Pudełko Tadeusz
ppor rez.

17

zob. Antoszewski L. „Młodość...”
Bibl. H.P.17K B 37
s. 8

dk.99

++

Judetho Taden 32
ps. "Grom", "Zlot"

nota biograficzna

zob: 'Biuletyn' FAPAK nr 1/2001

zob. IV, 101

Brodnica
z j 18

Indecko Tadeusz

Brodni ca 19

p.s. „Leot”

Lw. J.

Zwerbowany do Lw. Gaszowskiego
przez Kasimiera Wraske, który
dotarł do Brodnicy w X 1939
lub w I 1940.

zob. Chruszowski B., Gosiński A., Steyer
K., Polskie Podziemie na Pomorzu...
Gdańsk 2005, s. 289

złp. VI '14

opm

HCz 1885

uzup. 2001

ul. Donatowska 9 m. 66
02-347 Warszawa
tel. 65 96 214

M-59/668 Brodnica
ZJ

dr Pudetko Tadeusz
ps. „Złot”, „Grom”

Budetko
Jardensz

